

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jakub Šťastný

Otázky trestní odpovědnosti právnických osob

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 30. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 11. 2015

.....
Jakub Šťastný

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za vedení mé diplomové práce, cenné rady a připomínky a za veškerý čas, který mi věnoval. Dále bych chtěl poděkovat svým rodičům, babičce s dědou a Ladě za veškerou podporu a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	2
1. Obecné otázky trestní odpovědnosti právnických osob	6
1.1 Historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob	6
1.2 Modely odpovědnosti právnických osob za trestné činy	9
1.3 Mezinárodní úprava trestní odpovědnosti právnických osob.....	12
1.4 Trestní odpovědnost právnických osob v angloamerickém právním systému.	14
1.5 Pojem právnické osoby	17
1.6 Důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	22
1.6.1 Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	22
1.6.2 Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	27
2. Úprava trestní odpovědnosti právnických osob v zákoně č. 418/2011 Sb.	33
2.1 Povaha a členění zákona	33
2.2 Zásady trestního práva dotčené trestní odpovědností právnických osob	34
2.3 Působnost zákona	36
2.4 Okruh trestně odpovědných právnických osob	39
2.5 Rozsah kriminalizace jednání právnických osob	42
2.6 Trestní odpovědnost právnické osoby.....	45
2.7 Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby	50
2.8 Sankcionování právnických osob.....	52
2.8.1 Systém sankcí	55
2.8.2 Zásady a kritéria ukládání sankcí právnickým osobám	58
2.8.3 Jednotlivé druhy trestů.....	60
3. Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělsku.....	70
3.1 Původní koncepce nepravé trestní odpovědnosti	70
3.2 Platná právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob	72
Závěr	84
Použité zdroje	87
Příloha č. 1	96
Příloha č. 2	99
Příloha č. 3	100
Abstrakt.....	113

Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob byla vždy kontroverzním tématem trestněprávní teorie, předmětem polemiky a rozdílných názorů na to, zda tuto formu kolektivní odpovědnosti zavést, či nikoli. Česká trestněprávní nauka nebyla a není výjimkou, a to zejména z důvodu, že trestní odpovědnost právnických osob narušuje tradiční systém základních zásad kontinentální právní kultury, který je postaven na individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Na rozdíl od anglosaské právní kultury, kde je trestní odpovědnost právnických osob přijímána jako nedílná součást právního systému, na evropském kontinentě se s moderním pojetím trestní odpovědnosti právnických osob setkáváme až ve druhé polovině 20. století.¹

Tradičně je při zmínce o trestní odpovědnosti právnických osob uváděna zásada římského práva „societas delinquere non potest“, tedy že právnická osoba nemůže spáchat trestný čin, resp. jednat protiprávně, a s tím nerozlučně související zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby. Přístup, kdy právnická osoba nemůže být trestně odpovědná, však postupně na evropské půdě ustoupil ve prospěch sankcionování právnických osob za trestné činy, a to zejména v důsledku konsensu mezinárodního společenství ohledně nutnosti postihovat trestnou činnost prováděnou prostřednictvím právnických osob. Právě právnické osoby jsou těmi subjekty, které zásadním způsobem ovlivňují společenský život, a to jak v pozitivním, tak i negativním smyslu.

Rovněž nový trestní zákoník z roku 2009 byl postaven na zásadě individuální odpovědnosti fyzických osob. Toto pojetí bylo v české trestněprávní nauce tradičně přijímáno a před schválením zákona o trestní odpovědnosti právnických osob otázka trestní odpovědnosti právnických osob podléhala časté diskuzi a vyvolávala mnoho sporných otázek.

¹ Jako první zavedlo obecnou trestní odpovědnost právnických osob Nizozemsko v roce 1976, již v roce 1950 za hospodářské trestné činy

Do právního řádu České republiky byl zakotven institut trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2011, kdy byl přijat zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. I několik let po přijetí tohoto zákona se jedná o stále aktuální téma, které bude i nadále předmětem odborných diskuzí, a to jak s ohledem na přibývající judikaturu v této oblasti, která je doposud značně omezená, tak i ohledně úvah de lege ferenda, když stále přetrvávají ne zcela vyjasněné sporné otázky, jako např. rozsah kriminalizace jednání právnických osob, zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce, nedostatky v sankcionování právnických osob a další. Aktuálnost tohoto tématu dokládá rovněž novela španělského trestního zákoníku z roku 2015, která se značně dotýká právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob či nově připravovaná úprava trestní odpovědnosti právnických osob ve Slovenské republice, kde by podle vládního návrhu zákona mělo dojít k přechodu od modelu nepravé trestní odpovědnosti k zavedení koncepce pravé trestní odpovědnosti právnických osob. Inspiračním zdrojem je rovněž česká právní úprava.²

Cílem mé diplomové práce je především rozbor platné právní úpravy a hmotněprávních aspektů trestní odpovědnosti právnických osob v České republice s nástinem možných kroků de lege ferenda. Okruh tohoto tématu je značně rozsáhlý, a proto je nutné zabývat se rovněž obecnými a teoretickými otázkami trestní odpovědnosti právnických osob. Kromě české úpravy trestní odpovědnosti právnických osob se budu věnovat také úpravě tohoto fenoménu ve Španělsku, kde byl v letech 1995 až 2010 využíván model nepravé trestní odpovědnosti právnických osob a od roku 2010 byla zavedena pravá trestní odpovědnost. V roce 2015 pak došlo k rozsáhlejší novelizaci tamějšího trestního zákoníku právě s ohledem na úpravu trestní odpovědnosti právnických osob. Tyto změny budou rovněž v textu práce reflektovány.

Diplomová práce je rozčleněna do třech hlavních kapitol. V první kapitole jsou shrnuty obecné otázky trestní odpovědnosti právnických osob, a to konkrétně historický vývoj, mezinárodní úprava, důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, modely odpovědnosti právnických osob a koncepce pojmu právnické osoby.

² Vládní návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, č. 27544/2014/120 [online]

Stručně je zde nastíněna rovněž úprava trestního postihu právnických osob v oblasti angloamerické právní kultury.

Druhá kapitola pak obsahuje stěžejní část diplomové práce. V této části se zabývám hmotněprávní úpravou českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, konkrétně pak zásadami trestního práva spojenými s trestní odpovědností právnických osob, působností zákona, okruhem trestně odpovědných právnických osob, rozsahem kriminalizace, samotnou podstatou trestní odpovědnosti a teorií přičitatelnosti, trestní odpovědností právního nástupce a úpravou sankcionování právnických osob. Vzhledem k rozsahu práce není možné postihnout komplexně právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob, a proto se věnuji stěžejním aspektům, které však zároveň vyvolávají nejednu spornou otázku. Z hmotněprávní úpravy pak vynechávám otázky týkající se účinné lítosti a promlčení trestní odpovědnosti, jakož i zániku výkonu trestu a účinků odsouzení. Pro účely práce byly na základě zákona o svobodném přístupu k informacím požádány soudy o poskytnutí pravomocných odsuzujících rozhodnutí ve věcech právnických osob. Nicméně vzhledem k malému počtu soudních řízení a ještě menšímu počtu pravomocných odsouzení zatím není možné z judikatury soudů vyvozovat zásadnější závěry.

Třetí kapitola je věnována rozboru právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělsku. Nejprve přiblížím původně zvolený model a následně dnešní koncepci tamější úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, kterým je model pravé trestní odpovědnosti právnických osob.

V příloze č. 1 diplomové práce je pak uveden souhrn nejdůležitějších mezinárodních dokumentů, které se dotýkají trestní odpovědnosti právnických osob. V příloze č. 3 je přiloženo znění relevantních ustanovení španělského trestního zákoníku ve španělském jazyce, kdy český překlad stěžejních ustanovení pak vyplývá z textu třetí kapitoly diplomové práce.

Mou snahou bylo podat ucelený, byť rozsahem diplomové práce omezený, výklad předmětného institutu se zaměřením především na českou právní úpravu a nauku.

Vzhledem k rozsahu diplomové práce však není možné se zabývat podrobně všemi okruhy, které se trestní odpovědnosti právnických osob dotýkají.

Diplomová práce vychází ze stavu právní úpravy platné ke dni 1. listopadu 2015.

1. Obecné otázky trestní odpovědnosti právnických osob

1.1 Historický vývoj trestní odpovědnosti právnických osob

I když pro kontinentální právní systém není, na rozdíl od anglosaské právní kultury, trestní odpovědnost právnických osob typická, tak nelze nicméně vycházet z teze, že v Evropě historicky nebyly kolektivní subjekty a entity trestně postihovány a že by se vždy striktně vycházelo z římské zásady „societas delinquere non potest“, tedy že právnická osoba nemůže spáchat trestný čin, resp. jednat protiprávně. Deliktů se podle římského práva korporace dopustit nemohla, neodpovídala ani za delikty svých členů, byla však povinna vydat prospěch v případě, že jí takový prospěch vzešel z deliktního jednání.³ Městské obce naopak mohly být rovněž dle římského práva postihovány, stejně tak jako různá kolektivní seskupení ve starověku a středověku jako např. svazky, společnosti, cechy, spolky či gildy, když jejich odpovědnost byla stanovena vedle individuální trestní odpovědnosti fyzických osob.⁴

Praxe, kdy kolektivní seskupení byla takto postihována, byla ukončena v kontinentální právní kultuře v průběhu 18. století. Jak uvádí Musil, důvodem bylo využití jiných efektivních nástrojů regulace kolektivních seskupení, a to zejména administrativně-právní předpisy, včetně předpisů policejních, když mimotrestními předpisy a sankcemi byl dostatečně zajištěn žádoucí stav.⁵ Naopak v anglosaské právní kultuře je trestní odpovědnost právnických osob považována za tradiční součást tamější právní kultury a vývoj zde nenásledoval evropský trend.

V Evropě se pak se zaváděním trestní odpovědnosti právnických osob opětovně setkáváme až ve druhé polovině 20. století, kdy si potřebu jejího opětovného zakotvení vyžádal společenský a hospodářský vývoj a rizika spojená s činností a vlivem

³ KINCL, J, URFUS, V., SKŘEJPEJK, M. *Římské právo*. 1995, str. 81

⁴ MUSIL J. *Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání*. In: MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M. Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám. 1998, str. 77

⁵ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?* Trestní právo. 2000, č. 7-8, str. 2

právnických osob. Nadto po roce 1990 značně rostl počet mezinárodních dokumentů, které požadují účinné postihování kolektivních subjektů za nejzávažnější delikty. Evropský trend zavádění trestní odpovědnosti právnických osob lze tedy sledovat až v posledních desetiletích, kdy většina Evropských států zavedla v různé podobě princip odpovědnosti právnických osob za jejich kriminální činnost, ať již v podobě trestní odpovědnosti či odpovědnosti administrativněsprávní. Aktuálně pak všechny členské státy Evropské unie a další evropské státy již zavedly v určité podobě odpovědnost právnických osob za delikty s povahou trestných činů.⁶

Česká republika byla posledním členským státem Evropské unie, který neměl zavedenu odpovědnost právnických osob za trestné činy, jak vyžadovaly mnohé akty EU. Před zavedením trestní odpovědnosti právnických osob tak byly právníkové osoby sankcionovány toliko za správní delikty, nicméně z hlediska mezinárodních závazků byla tato úprava považována za nedostatečnou, a Česká republika proto také čelila ohledně tohoto tématu nemalé kritice.

V České republice byl zákon o trestní odpovědnosti právnických osob přijat v roce 2011, nicméně počátky směřující k legislativnímu zakotvení tohoto institutu lze sledovat zpětně až do roku 2000. V tomto roce ustanovil ministr spravedlnosti specializovanou komisi, jejímž úkolem se bylo vyjádřit k otázce zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.⁷ Komise však nedospěla k jednoznačnému závěru.

V České republice poprvé trestní odpovědností právnických osob legislativně předpokládaly návrhy trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2004. Návrh trestního zákoníku pak zmiňoval trestní odpovědnost právnických osob v ust. § 12.⁸ V ust. § 12 odst. 2 návrhu bylo stanoveno, že trestní odpovědnost právnických osob i trestní sankce jim ukládané upravuje zvláštní

⁶ Jako první stát v r. 1950 Nizozemí za hospodářské trestné činy a v r. 1976 za všechny trestné činy, v r. 1976 Island, v r. 1984 Portugalsko, v r. 1986 Švédsko, v r. 1991 Norsko, v r. 1992 Francie, v r. 1995 Finsko a Španělsko, v r. 1996 Dánsko, v r. 1999 Belgie a Slovinsko, v r. 2000 Litva, v r. 2001 Estonsko, v r. 2002 Polsko a Malta, v r. 2003 Maďarsko, Chorvatsko, Švýcarsko, v r. 2004 Makedonie, v r. 2005 Lotyšsko a Rakousko, v r. 2006 Rumunsko, v r. 2010 Slovensko, Lucembursko a Lichtenštejnsko, zdroj: BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2014, str. 80-82

⁷ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. *Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda*. Trestní právo, 2001, č. 3, str. 6-17

⁸ Vládní návrh trestního zákoníku z roku 2004, sněmovní tisk 744/0 [online]

zákon. Ust. § 12 odst. 3 návrhu pak dále stanovilo, že právnická osoba je trestně odpovědná jen za trestný čin, který sama spáchala. Tím by nebyla dotčena trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby. Úprava trestní odpovědnosti právnických osob tedy měla být svěřena samostatnému trestnímu zákonu, kterým měl být zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim,⁹ který však byl poslaneckou sněmovnou zamítnut již v prvním čtení. Tomuto návrhu se nedostalo přílišné podpory, byl kritizován jak v obecné rovině, tak vzhledem ke konkrétním ustanovením. Byl mu vytýkán např. značný rozsah kriminalizace jednání právnických osob, kdy taxativní výčet trestných činů výrazně přesahoval požadavky vyplývající z mezinárodních závazků či zakotvení objektivní odpovědnosti právnické osoby i za jednání, kterého se dopustí zaměstnanec při plnění pracovních úkolů.

Jako alternativa byla následně navržena důslednější administrativněprávní odpovědnost právnických osob, kdy byl v roce 2008 zpracován věcný záměr zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin.¹⁰ Tento zákon nicméně nebyl opět prosazen a následně ani nový trestní zákoník,¹¹ který byl přijat v roce 2009, s trestní odpovědností právnických osob nijak nepočítal. Nadále tedy bylo české trestní právo postaveno výlučně na individuální odpovědnosti fyzických osob.

Vláda následně dne 30. 11. 2009 schválila analýzu a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy, ve které bylo doporučeno, aby byl přijat návrh zákona umožňující postih právnických osob za trestné činy, přičemž sankce by měly být právnické osobě ukládány trestním soudem v trestním řízení.¹²

Další zákonodárnou iniciativou v této oblasti byl vládní návrh dnes platného zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen

⁹ Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2004, sněmovní tisk 745/0 [online]

¹⁰ Věcný záměr zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství [online]

¹¹ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník (dále jen „tr. zák.“)

¹² ŠÁMAL, P. *K trestněprávní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie, 2001, č. 11, str. 19

„ZTOPO“). Návrh zákona byl Poslanecké sněmovně přeložen dne 15. 3. 2011. I když byl zákon schválen v obou komorách Parlamentu, byl zákon vrácen Poslanecké sněmovně po prezidentském vetu, které prezident V. Klaus odůvodnil zejména s odkazem na princip individuální trestní odpovědnosti fyzických osob, nedůslednou procesní úpravu stíhání právnických osob, jakož i zavedením kolektivní viny a dopadem na nevinné subjekty.¹³ Prezidentské veto bylo Poslaneckou sněmovnou dne 6. 12. 2011 přehlasováno a ZTOPO byl ve Sbírce zákonů České republiky vyhlášen dne 22. 12. 2011, účinnosti pak nabyl dne 1. 1. 2012. Jedná se o velmi specifický právní předpis, kdy pro přijetí vedl zejména mezinárodní tlak a povinnost České republiky plnit své smluvní závazky, byť sama vláda ve svém programovém prohlášení z roku 2010 přípravu tohoto zákona zařadila mezi svá protikorupční opatření.¹⁴

Legisvakanční lhůta zákona byla téměř nulová, a to především v důsledku nutnosti přehlasování prezidentského veta. S ohledem na praktické dopady a bezprostřední povinnost aplikovat ZTOPO orgány činnými v trestním řízení, byla takto krátká legisvakance vzhledem k výkladovým nejasnostem a významu tohoto zákona značně problémová. Využívání krátkých legisvakančních lhůt zákonodárcem je rovněž předmětem kritiky ze strany teorie.¹⁵

1.2 Modely odpovědnosti právnických osob za trestné činy

Odpovědnost právnických osob za trestné činy je v jednotlivých právních řádech pojímána různě. V nejobecnějším pojetí je možné rozlišovat angloamerický a kontinentální model trestní odpovědnosti právnických osob.¹⁶ Např. Kavěna rozlišuje tři podoby trestní odpovědnosti právnických osob, a to americký, anglo-francouzský a německý model.¹⁷

V rámci kontinentálního právního systému jsou pak dále rozlišovány 3 modely odpovědnosti právnických osob za deliktní jednání, a to pravá a nepravá trestní

¹³ Prezidentské veto, sněmovní tisk č. 285/4 [online]

¹⁴ Programové prohlášení vlády ze dne 4. 8. 2010, str. 17 [online]

¹⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 2014, str. 69

¹⁶ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob.* 2007, str. 21-22

¹⁷ KAVĚNA, M. *Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU.* 2007, str. 5-6

odpovědnost a administrativní odpovědnost.¹⁸ Obdobně pak rozlišuje Šámal, který nicméně rozděluje odpovědnost dle důsledků s ní spojenými. Těmi mohou být přímé trestní sankce, určitá trestní opatření a subsidiární civilní nebo správní odpovědnost.¹⁹

Americký model

Americký model vychází z tzv. agregační teorie, podle které lze právnickou osobu postihovat za veškeré porušení práva jejími zaměstnanci, pokud jednali v rámci své náplně práce a jménem právnické osoby. Z tohoto pojetí vyplývá široká odpovědnost právnických osob za jednání všech jejich zaměstnanců. Široce je stanovena i paleta sankcí, které lze právnické osobě uložit a které zohledňují jak represivní, tak nápravnou funkci.²⁰

Anglo-francouzský model

Tento model je oproti předchozímu pojetí užší, když odpovědnost právnické osoby je založena pouze při porušení práva jednotlivcem, který v organizaci zastává funkci se zásadní rozhodovací pravomocí. V důsledku tohoto pojetí tedy právnická osoba nemusí být postihnutelná za jednání svých zaměstnanců, kteří v rámci rozdělení pravomocí nedisponují takovými pravomocemi. Sankce se zde vyznačují převahou represivní funkce.²¹

Německý model

Z tohoto modelu nevyplývá trestní odpovědnost právnických osob, ale jedná se o odpovědnost správní. Je zde však nutné nastavit úpravu správního práva tak, aby byla srovnatelná s funkcemi a instituty práva trestního a tím zajistit dostatečné naplnění

¹⁸ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2007, str. 22 či FENYK, J.: *Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* (2004). In: Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny práva – 2008 – Days of Law. 2008, str. 1700

¹⁹ ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice, In: KRATOCHVÍL, V., LÖFF, M. *Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob*. 2003, str. 159

²⁰ KAVĚNA, M. *Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU*. 2007, str. 5

²¹ Tamtéž, str. 6

funkcí trestního práva. Jedná se zejména o respektování zásad trestního práva, jednoznačnost a určitost norem. Vzhledem k menšímu společenskému vlivu uložení správních sankcí, je zde více omezena funkce generální prevence.²²

Pravá trestní odpovědnost

V pojetí pravé trestní odpovědnosti je právnická osoba samostatným subjektem odpovědnosti, a to vedle osoby fyzické, kdy právnickým osobám jsou ukládány trestní sankce v trestním řízení. Dle Šámala jsou s touto trestní odpovědností spojené důsledky v podobě přímých trestních sankcí.²³ V tomto pojetí je možné právnickou osobu postihnout i v případě, že se nepodaří prokázat, která konkrétní fyzická osoba trestný čin spáchala,²⁴ což představuje nesporný klad této koncepce. Samotná právní úprava může být obsažena v trestním zákoníku, jako např. u španělské právní úpravy,²⁵ nebo ve zvláštním zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob, jako např. v České republice či Rakousku.²⁶ Tento model je v Evropě nejrozšířenější koncepcí trestní odpovědnosti právnických osob.

Nepravá trestní odpovědnost

Model nepravé trestní odpovědnosti předpokládá trestní odpovědnost pouze u fyzických osob. Kratochvíl uvádí, že nepravá trestní odpovědnost právnických osob je upravena v trestním zákoně s tím, že sankce se nenazývají tresty, ale jinak, například termínem „přídatné důsledky“.²⁷ Právnickým osobám jsou tedy ukládány tzv. kvazi trestní sankce či trestní opatření, která se blíží spíše ochranným opatřením.²⁸ Sama právnická osoba není subjektem trestní odpovědnosti a uložení sankce je zde závislé na trestní

²² Tamtéž, str. 6

²³ ŠÁMAL, P. Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice, In: KRATOCHVÍL, V., LÖFF, M. Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob. 2003, str. 159

²⁴ ŠÁMAL, P. *K trestněprávní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie, 2011, č. 11, str. 22

²⁵ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal

²⁶ PRÍBELSKÝ, P. *Trestná zodpovednosť právnických osob v Rakúsku*. Trestněprávní revue, 2007. č. 1, str. 12; Verbandsverantwortlichkeitsgesetz, BGBl. I Nr. 151/2005

²⁷ KRATOCHVÍL, V. *Trestněprávní odpovědnost právnických osob a jednání za jiného*. Právní obzor. 2002, č. 4, str. 366

²⁸ NEMRAVOVÁ, O, VAŇKOVÁ, M. *K zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob*. [online]

odpovědnosti konkrétní fyzické osoby, kterou se však nemusí podařit vždy prokázat. Tato koncepce je obecně, oproti pravé trestní odpovědnosti, méně užívanou. Model nepravé trestní odpovědnosti právnických osob byl uplatňován v letech 1995 až 2010 ve Španělsku, aktuálně pak například na Slovensku, kde je nicméně navrhován přechod k pravé trestní odpovědnosti právnických osob a zákon zakotvující tuto změnu je v legislativním procesu.

Administrativní odpovědnost

Z mezinárodních dokumentů plyne povinnost států zavést vůči právnickým osobám účinné, přiměřené a odrazující sankce. Takto postihovány však mohou být právnické osoby rovněž v rámci správního práva, pokud splňují uvedené kritérium. Nejedná se tedy o trestní odpovědnost v užším slova smyslu. Kavěna pak toto pojetí nazývá jako německý model, kde je koncepce administrativněprávního trestání právnických osob využívána.

1.3 Mezinárodní úprava trestní odpovědnosti právnických osob

Jak je uvedeno výše, jedním z hlavních motivů přijetí ZTOPO byly závazky České republiky, které pro ni vyplývaly z mezinárodního práva. V mezinárodním prostředí v posledních desetiletích značně sílila snaha efektivněji postihovat deliktní jednání právnických osob. Jedná se zejména o aktivity Organizace spojených národů, Rady Evropy, Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj nebo Evropské unie.

Nicméně mezinárodní dokumenty, resp. akty Evropské unie, na základě kterých byl ZTOPO přijat, požadují toliko zakotvení účinné deliktní odpovědnosti právnických osob. Tyto dokumenty tedy nestanoví povinnosti zavést trestní odpovědnost

právnických osob, resp. nepožadují postihování právnických osob instrumenty trestního práva.²⁹

Z mezinárodních závazků vyplývá povinnost jejich adresátů přijmout taková opatření, která zajistí, aby bylo možné právnickým osobám ukládat účinné, přiměřené a odrazující sankce.³⁰ Nicméně nepostačuje zavedení pouhé soukromoprávní odpovědnosti, na základě které by poškození byli oprávněni domáhat se svých nároků civilní žalobou.³¹

Na poli Evropské unie lze jako příklad uvést směrnici o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, která v ust. čl. 4 odst. 4 stanoví, že členské státy přijmou opatření nezbytná k zajištění toho, aby bylo možné za trestné činy uložit účinné, přiměřené a odrazující sankce.³² Obdobně pak např. Úmluva Organizace spojených národů proti korupci v ust. čl. 26 odst. 4 stanoví, že smluvní strany zejména zabezpečí, aby právnické osoby pokládané za odpovědné, byly vystaveny postihu účinnými, úměrnými a odrazujícími trestními nebo netrestními sankcemi, včetně sankcí peněžitých.³³

Co se týče povahy a závaznosti těchto dokumentů, je velmi rozdílná. Některé z nich mají povahu tzv. hard-law, které jsou pro své adresáty závazné a ukládají jim povinnost zavést deliktní odpovědnost právnických osob. Jiné mají naopak povahu tzv. soft-law, které mají toliko povahu doporučení, popř. nemají právní charakter vůbec.

Z členských států Evropské unie byla Česká republika posledním státem, který neměl zavedenou deliktní odpovědnost právnických osob za ta jednání, k jejichž postihu zavazovaly právní akty Evropské unie.³⁴ V souvislosti s tímto dokonce České republice hrozilo řízení o porušení Smlouvy o fungování Evropské unie a uložení finanční sankce.

²⁹ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. *Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda*. Trestní právo, 2001, č. 3, str. 7

³⁰ V anglickém znění uváděno jako „effective, proportionate and dissuasive penalties“

³¹ *Liability of Legal Persons for Corruption Offences*. 2014, str. 36 [online]

³² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV

³³ Úmluva OSN proti korupci ze dne 31. října 2003

³⁴ Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, sněmovní tisk č. 285/0. str. 25 [online]

Česká republika rovněž před přijetím ZTOPO neratifikovala některé smlouvy, které v souladu s výše uvedeným předvíдалy zavedení účinné delikt ní odpovědnosti právnických osob, ačkoli byla k ratifikaci či přistoupení k takovýmto smlouvám opakovaně vyzývána. Úpravu trestní odpovědnosti právnických osob rovněž obsahoval projekt Corpus Juris, resp. jeho revidovaná verze Corpus Juris 2000. Jedná se o souhrn úvah de lege ferenda s návrhem pro harmonizaci trestního práva hmotného v oblasti trestněprávní ochrany finančních zájmů EU a základních procesních pravidel. Obě verze Corpus Juris předpokládají pravou trestní odpovědnost právnických osob.³⁵

Seznam mezinárodních dokumentů, ze kterých vyplývá zavedení delikt ní odpovědnosti právnických osob, je uveden v příloze č. 1 diplomové práce.

1.4 Trestní odpovědnost právnických osob v angloamerickém právním systému

V obecném pojetí se dají rozlišovat dva základní modely trestní odpovědnosti právnických osob, a to angloamerický a kontinentální model.³⁶ Byť se v práci zaměřuji zejména na českou právní úpravu, která je součástí kontinentálního právního systému, považuji za vhodné nastínit rovněž koncepci úpravy v angloamerickém systému, kde je trestní odpovědnost právnických osob považována za tradiční součást systému. Z tamější liberální tradice vyplývá univerzální povaha delikt níh norem, které dopadají rovněž na právnické osoby a o uložení sankcí rozhodují nezávislé soudy v soudním procesu.³⁷ Nicméně v různých státech jsou uplatňovány vůči právnickým osobám různé přístupy a nelze tak hovořit o jednotné právní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob ve státech angloamerické právní kultury. Dalším specifíkem je, že v USA a Australii je vůči právnickým osobám uplatňováno trestní právo jak na federální úrovni, tak na úrovni jednotlivých států.³⁸

³⁵ KRATOCHVÍL, V. *České trestní zákonodárství a Corpus Juris 2000 se zvláštním zřetelem na hospodářské trestní právo a trestnost právnických osob*. In: KRATOCHVÍL, V., LÖFF, M. *Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob*. 2003, str. 73

³⁶ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2007, str. 21-22

³⁷ ŠÁMAL, P. *K úvodním ustanovením připravované rekodifikace trestního zákona*. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 12, str. 355

³⁸ WELLS, C. *Criminal Responsibility of Legal Persons in Common Law Jurisdictions*. 2000, str. 1

Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob užívaných v zemích common law lze rozdělit na tři základní skupiny.³⁹

1. Jednání v zastoupení (agency principle)

Právnická osoba je podle tohoto pojetí odpovědná za protiprávní jednání všech svých zaměstnanců. Tento přístup je uplatňován v USA na federální úrovni, jako princip respondeat superior, a ve Spojeném království pak v rámci tzv. vicarious liability za delikty označované jako regulatory offences, u kterých není vyžadováno prokázání zavinění.

2. Identifikační (alter ego) teorie

Právnická osoba je dle tohoto pojetí odpovědná pouze za své vlastní zaviněné porušení zákona, kdy odpovídá za trestné činy spáchané jejími vedoucími pracovníky a nikoli tedy za činy spáchané řadovými zaměstnanci. Činy spáchané těmito osobami jsou pak považovány za spáchané samotnou právnickou osobou. Toto pojetí je aplikováno ve Spojeném království u všech ostatních trestných činů, než jsou regulatory offences.

3. Teorie podnikové kultury (Company culture theory)

Podle této teorie je trestní odpovědnost právnické osoby dána v její podnikové kultuře, postupech a systémech. Na rozdíl od předchozích pojetí se tedy neodvozuje trestní odpovědnost od konkrétních fyzických osob. Toto pojetí je využíváno v Austrálii.

Vicarious liability

Tzv. vicarious liability představuje širokou formu odpovědnosti právnické osoby za jednání svých zástupců a zaměstnanců, a to včetně zaměstnanců na těch nejnižších

³⁹ Tamtéž, str. 3-4

pozicích. Tuto odpovědnost lze definovat jako objektivní odpovědnost právnické osoby za své zaměstnance.⁴⁰ Podmínkou pro založení odpovědnosti právnické osoby je zde jednání zástupce či zaměstnance v rámci zmocnění, resp. výkonu zaměstnání. Předmětem kritiky jsou poměrně malé požadavky na založení odpovědnosti právnické osoby. V plném rozsahu je toto pojetí využíváno v Jihoafrické republice a dále ve Spojeném království u regulatory offences.⁴¹

Respondeat superior

V USA je trestní odpovědnost právnických osob nastavena velmi široce, kdy právnická osoba může být postižena za téměř jakýkoli trestný čin, s výjimkou takových, které z povahy vyžadují spáchání fyzickou osobou, jako např. znásilnění.⁴² Na federální úrovni je uplatňována doktrína respondeat superior, kdy k založení odpovědnosti právnické osoby musí být splněny tři základní podmínky:⁴³

1. zástupce právnické osoby se dopustil nezákonného jednání s požadovanou formou zavinění. Toto zavinění pak může být právnické osobě přičteno ve dvou případech. V prvním případě, jestliže je požadovaná forma zavinění dána u konkrétního zástupce právnické osoby, nebo alternativně pak na základě tzv. kolektivního vědomí, kdy však každý jednotlivý zaměstnanec si nemusí být vědom toho, že byl spáchán trestný čin,
2. zástupce právnické osoby jednal v rámci svého zaměstnání, tzn. pokud jednal nezákonně při výkonu činnosti spojené se svým zaměstnáním,
3. zástupce právnické osoby jednal se záměrem obstarat právnické osobě prospěch, nemusí se však jednat o prospěch výlučně pro právnickou osobu a tato rovněž fakticky nemusí žádný prospěch obdržet.

⁴⁰ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2014, str. 41

⁴¹ WELLS, C. *Criminal Responsibility of Legal Persons in Common Law Jurisdictions*. 2000, str. 4

⁴² KHANNA, V. S. *Corporate Criminal Liability: What Purpose Does it Serve?* Harvard Law Review, č. 7, 1996, str.1488

⁴³ Tamtéž, str.1489-1490

1.5 Pojem právnické osoby

Stěžejním bodem pro vymezení trestní odpovědnosti právnických osob je samotná definice právnické osoby jakožto subjektu trestní odpovědnosti, a to zejména s ohledem na uznání právnické osoby jako subjektu práva, na existenci její vůle a jednání právnické osoby. Pojem právnická osoba se v právní terminologii prosadil teprve zhruba před 200 lety,⁴⁴ a ne všechny teoretické otázky týkající se právnických osob byly doposud zcela jasně vyřešeny.

Co se týče vymezení pojmu právnické osoby, dá se říci, že neexistuje jednotná obecná definice, a to zejména v důsledku značné rozmanitosti právnických osob, které mohou být osobami práva soukromého či veřejného, mohou být tvořeny společenstvím osob či se může jednat o účelově vyčleněný majetek. Právnické osoby je tedy vhodné definovat podle společných charakteristických znaků, které jsou dány všem právnickým osobám. V právní nauce se rovněž vyvinulo několik teorií pojetí právnických osob, které lze rozčlenit do tří základních skupin, a to na teorie fikce, teorie reality a kompromisní teorie.⁴⁵ Nicméně do dnešní doby není z teoretického hlediska povaha právnické osoby zcela jednoznačně vymezena.

Dle teorie fikce je za přirozenou osobu považován pouze člověk, a proto k fungování právnických osob je třeba vytvoření právních konstrukcí, které je personifikují. Právnická osoba spolu s její právní subjektivita je tedy pouhou fikcí, uměle vytvořenou právem a reálně neexistuje. Tyto právní konstrukce pak lze volit různorodě dle pojetí v jednotlivých právních řádech. Určitý nedostatek tohoto pojetí lze shledat v tom, že za fiktivní považuje rovněž ty právnické osoby a kolektivní útvary, které již prokazatelně existují, jedná se pak zejména o právnické osoby veřejného práva. Představitelem tohoto pojetí byl německý právník Friedrich Carl von Savigny.

Podle teorie reality naopak právnické osoby vznikají samostatně a reálně existují. Právo pak tyto útvary uznává jako subjekty práva a přiznává jim tak právní subjektivitu, aniž

⁴⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek.* 2008, str. 174

⁴⁵ DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2013, str. 263-264

by však do jejich organizace a struktury zasahovalo. K představitelům této teorie patří Otto Friedrich von Gierke.

Kompromisní teorie představují určitý průnik obou předchozích teorií. Jako příklad je uváděna teorie přenesené reality, podle které právnické osoby vznikají na základě práva, ale poté již reálně existují.⁴⁶

Dle komentáře k občanskému zákoníku jsou právnické osoby definovány jako „právní, tedy abstraktní a normativní model typových organizačních útvarů odlišných od člověka, které český právní řád (případně zahraniční či evropské právo) upravuje jako osoby v právním smyslu, resp. které jsou zákonem uznány jako osoby v právním smyslu.“⁴⁷ Knapp definuje právnickou osobu jako „subjekt od člověka odlišný, který podle platného práva má právní subjektivitu, tzn. který jedná svým jménem, může pro sebe nabývat práva a povinnosti a sám je odpověden svým majetkem.“⁴⁸ Jako poslední uvádím definici Hendrycha, dle kterého jsou „právní osoby umělé právní útvary, odvozené od osob fyzických a zásadně vybavené právními způsobilostmi adekvátními osobám fyzickým.“⁴⁹

Jak bylo uvedeno výše, poskytnout obecnou a dostačující definici právnických osob je značně obtížné a v zásadě nemožné. Legální definice právnické osoby neobsahují ani platné právní normy. Proto je vhodnější právnické osoby definovat dle jejich pojmových znaků, mezi které patří:⁵⁰

- právní subjektivita
- způsobilost k právnímu jednání
- deliktní způsobilost
- majetková autonomie
- specifická organizační struktura
- účel právnické osoby

⁴⁶ Tamtéž, str. 264

⁴⁷ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 2014, str.147

⁴⁸ KNAPP, V. *Teorie práva.* 1995, str. 73

⁴⁹ HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník.* 2009, str. 796

⁵⁰ DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2013, str. 264-267 či HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva.* 2013, str. 123-124

Eliáš k těmto znakům přidává rovněž název právnické osoby a její sídlo, jako dva základní identifikační znaky právnické osoby.⁵¹

ZTOPO ani jiné právní předpisy trestního práva pojem právnické osoby nedefinují. Proto je nutné při legálním vymezení právnické osoby vycházet z úpravy soukromého práva, kdy právní úprava je zakotvena především v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“). Dle ust. § 20 odst. 1 obč. zák je právnická osoba organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou. Obč. zák. tedy vychází z teorie fikce, která zde však není zakotvena ve své čisté podobě.⁵² Dle teorie fikce jsou tedy právnické osoby ty útvary, o kterých zákon stanoví, že mají právní osobnost (právní subjektivitu), nicméně dle teorie reality by se jednalo o ty útvary, jejichž právní osobnost zákon uzná. K teorii fikce se přiklání rovněž předchozí právní úprava obsažená v dnes již zrušeném občanském zákoníku.⁵³

O tom, že má právnická osoba právní osobnost, tedy způsobilost mít práva a povinnosti, není pochyb. Pojetí právní subjektivity právnické osoby použité v českém právním řádu vychází v tomto ohledu z tzv. generální právní subjektivity, kdy právní subjektivita není vázána na předmět činnosti právnické osoby.⁵⁴ Na druhou stranu však není možné, aby právnická osoba kvůli své povaze mohla nabývat práva a povinnosti ve stejném rozsahu jako osoba fyzická, jedná se například o právo sepsat závěť či uzavřít manželství. Právní subjektivitu nabývá právnická osoba dnem jejího vzniku.⁵⁵

Teoretické rozpory však přináší otázka, zda je právnická osoba svéprávná, tedy zda je způsobilá právně jednat a zda má vlastní vůli. Svéprávnost, resp. způsobilost právně jednat představuje schopnost nabývat vlastním právním jednáním práva a brát na sebe

⁵¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. I. svazek.* 2008, str. 178-179

⁵² DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* 2013, str. 264

⁵³ ŠVESTKA J. a kol. *Občanský zákoník I, II.* 2009, str. 229

⁵⁴ Vládní návrh občanského zákoníku, sněmovní tisk 362/0, str. 621 [online]

⁵⁵ Ust. § 118 obč. zák.

povinnosti. Absence způsobilosti právně jednat je chápána jako projev teorie fikce.⁵⁶ Podle tohoto názoru jsou právnické osoby nesvéprávné, nejsou schopny vytvářet vlastní vůli, která je nahrazována vůlí členů jejich statutárních orgánů. Svěprávnost právnických osob má být stanovena jako výsledek přičítání právně relevantního jednání osob fyzických v určitém vztahu k právnické osobě na základě konstrukce zastoupení.⁵⁷ Argumentace ve prospěch nesvéprávnosti je postavena rovněž na tom, že za právnickou osobu jednají pouze její zástupci, bylo tedy upuštěno od pojetí, že právnická osoba jednala přímo skrze své statutární orgány.⁵⁸

Na druhé straně stojí názory, že způsobilost k právnímu jednání se u právnických osob kryje se způsobilostí mít práva a povinnosti.⁵⁹ Způsobilost k právnímu jednání, resp. dříve označovanou jako způsobilost k právním úkonům, je u mnoha autorů uváděna jako jeden z definičních znaků právnické osoby. Příkladím se k názoru, že právnická osoba je nadána způsobilostí k právnímu jednání, byť ji fakticky realizuje prostřednictvím zástupců. Existenci kolektivní vůle u právnických osob lze pak vysvětlit na základě tzv. „diskurzivního dilematu“, podle kterého je možné, aby si kolektiv jako celek na základě hlasování svých členů zformoval názor, který je v rozporu s postoji a názory všech jeho členů.

Sobek uvádí jako příklad diskurzivního dilematu a tvorby kolektivní vůle soudní senát o třech soudcích rozhodující o tom, zda je X oprávněn k D.⁶⁰ X je dle zákona oprávněn k D právě tehdy, když zároveň splnil podmínky A, B a C. Pokud jednu z podmínek nesplnil, pak není k D oprávněn. Racionálním řešením z hlediska kolektivu bude, pokud kolektiv bude hlasovat nejprve o podmínkách A, B a C, z čehož následně vyplyne, zda je X oprávněn k D či nikoli. Soudci pak hlasují následovně. Jeden soudce si myslí, že není splněna podmínka A, dva ji považují za splněnou. Stejně tomu pak je u dalších podmínek B a C, kdy vždy jiný soudce považuje jednu z podmínek za nesplněnou. Každý soudce tedy měl za to, že X nesplnil všechny podmínky, a dle jeho názoru by

⁵⁶ BERAN, K. *Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku*. Trestněprávní revue. 2014, č. 7-8, str. 179nči ČERNÁ, S., PLÍVA, S. a kol. *Podnikatel a jeho právní vztahy*. 2013, str. 14

⁵⁷ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2014, str. 139

⁵⁸ Ust. § 20 odst 1 obč. zák. z r. 1964

⁵⁹ DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 2013, str. 265

⁶⁰ SOBEK, T. *Argumenty teorie práva*. 2008, str. 61

tedy nebyl oprávněn k D. Nicméně jako celek senát dospěl k názoru, že všechny zákonné podmínky jsou splněny, a tudíž X je oprávněn k D. Jako kolektiv má tedy senát opačný názor, než každý jeho jednotlivý člen. Grafické znázornění hlasování je uvedeno v příloze č. 2 diplomové práce.

Co se týče samotného jednání právnické osoby, pak právnická osoba jedná vždy prostřednictvím svých zástupců. Právnickou osobu primárně zastupují členové jejího statutárního orgánu. Dle ust. § 161 odst. 1 obč. zák může člen statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech. Statutární orgán disponuje tzv. generálním zástupčím oprávněním, tzn. že může zastupovat právnickou osobu ve všech věcech a toto oprávnění je neomezené a vůči třetím osobám neomezitelné. I kdyby toto oprávnění bylo vnitřním rozhodnutím právnické osoby omezeno, nebude mít takovéto omezení účinky vůči třetím osobám, i pokud by bylo zveřejněno. Právnickou osobu mohou zastupovat i jiné osoby, na které přešla působnost statutárního orgánu, jedná se např. o likvidátora či insolvenčního správce.

Právnickou osobu však mohou zastupovat i jiné osoby než jen členové statutárního orgánu, a to na základě zákona či smluvního ujednání. Spíše výjimečně bude právnická osoba zastoupena na základě rozhodnutí soudu, kdy jí může být v zákonem stanovených případech jmenován soudem opatrovník.⁶¹ U smluvního zastoupení se pak jedná o zastoupení přímé, kdy zástupce jedná jménem a na účet právnické osoby, jako například u prokury.

Mezi zákonné zastoupení řadíme dále zastoupení právnické osoby jejími zaměstnanci, členy právnické osoby či členy orgánu nezapsaného ve veřejném rejstříku. Tyto osoby mohou dle ust. § 166 odst. 1 obč. zák. zastupovat právnickou osobu v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci, přitom rozhoduje stav, jak se jeví veřejnosti. Rozdíl v zastoupení těmito osobami oproti zastoupení členem statutárního orgánu spočívá v rozsahu jednatelského oprávnění.

⁶¹ Ust. § 165 a § 486 obč. zák

Zvláštní ustanovení o zákonném zastoupení se pak vztahuje na právnické osoby podnikatele. Právnickou osobu podnikatele zastupuje dle ust. § 430 odst. 1 obč. zák osoba pověřená při provozu závodu určitou činností ve všech jednáních, k nimž při této činnosti obvykle dochází. V případě zapsání pobočky závodu nebo jiné organizační složky do obchodního rejstříku, je právnickou osobu dle ust. § 503 odst. 2 obč. zák oprávněn zastupovat vedoucí odštěpného závodu ve všech záležitostech týkajících se odštěpného závodu.

1.6 Důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Byť je v českém právním řádu již trestní odpovědnost právnických osob zavedena, považují za vhodné rovněž uvést jednotlivé argumenty pro a proti jejímu zavedení, na základě kterých je možné blíže porozumět samotné povaze a účelu této odpovědnosti.

1.6.1 Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Mezi důvody, které jsou uváděny na podporu zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, patří následující:⁶²

- rozvoj ekonomiky a vlivu právnických osob ve společnosti
- závažnost trestné činnosti páchané prostřednictvím právnických osob
- neúčinnost individuálního trestního práva
- rovnováha práv a povinností a potřeba aktivizovat kolektivní odpovědnost
- nedostatečnost administrativněprávní odpovědnosti právnických osob
- nedostatečná úprava mimotrestních řízení
- mezinárodní závazky

⁶² MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?*, Trestní právo. 2000, č. 7-8, str. 6-8
NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2010. str. 210-211 či *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2007, str. 81-97

Rozvoj ekonomiky a vlivu právnických osob ve společnosti

V důsledku rychlého rozvoje společnosti, její ekonomiky a globalizace v posledních desetiletích, vznikají oproti minulosti nové příležitosti k páčání trestné činnosti, a to mimo jiné prostřednictvím právnických osob. Právnícké osoby v dnešním světě ovlivňují, kontrolují a podílejí se na většině oblastí společenského života a náleží jim rovněž značná hospodářská moc. Právě právnícké osoby jsou těmi subjekty, které se účastní nejvýznamnějších hospodářských transakcí, disponují značnými finančními prostředky či dokonce politickým vlivem a mnohé z nich jako nadnárodní korporace působí ve více zemích světa. Rovněž kriminální činnost v určitých oblastech může být prováděna v zásadě pouze prostřednictvím právnických osob, neboť některé legální činnosti mohou vykonávat jen právnícké osoby, jako například bankovníctví či pojišťovnictví. V prostředí tržní ekonomiky a hospodářské soutěže pak mohou být právnícké osoby, které dodržují právo, v nevýhodě oproti těm, které se dopouští trestné činnosti.⁶³

Všechny tyto relativně nové společenské jevy pak vyvolávají rizika vzniku nežádoucích aktivit právnických osob, a to včetně těch nejvíce společensky škodlivých, které lze považovat za činnosti svou povahou kriminální.

Závažnost trestné činnosti páchané prostřednictvím právnických osob

Prostřednictvím právnických osob je opakovaně páčána závažná trestná činnost. S činnostmi právnických osob jsou spojovány zejména trestné činy hospodářské,⁶⁴ jako podvody a korupce v oblasti veřejných zakázek, úvěrové podvody, podvodné vylákání dotací, krácení daně, porušování zákazů exportu, praní špinavých peněz apod.⁶⁵ To dokládá i fakt, že více jak 80% registrovaných případů hospodářské kriminality v Německu je páčáno prostřednictvím obchodních společností.⁶⁶

⁶³ WAGNER, R.E. *Criminal Corporate Character*, Florida law review, 2013, č. 65, str. 1300

⁶⁴ FRYŠTÁK, M. *Trestní odpovědnost právnických osob jako jeden z možných nástrojů boje s hospodářskou kriminalitou*. In: Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny práva - 2008 - Days of Law. 2008, str. 1712

⁶⁵ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2007, str. 82

⁶⁶ ČEČOT, V., SEGEŠ, I. *Trestná zodpovědnost právnických osob?* Justičná revue, 2001, č. 1, str. 20

Prostřednictvím právnických osob jsou rovněž často páčány trestné činy proti životnímu prostředí, kdy životní prostředí je nejvíce znečišťováno v souvislosti s ekonomickými aktivitami. Nemalou úlohu hrají právnické osoby rovněž v rámci organizovaného zločinu, kdy je trestná činnost páčána přímo právnickými osobami, nebo pod jejich krytím.⁶⁷

Vzhledem ke značnému rozsahu činnosti právnických osob, která často překračuje hranice více států, jsou následky trestných činů páchaných prostřednictvím právnických osob velmi závažné.

Neúčinnost individuálního trestního práva

Vzhledem k často složité vnitřní struktuře právnických osob a povaze deliktů jimi páchanými, se snižuje efektivita postihu konkrétních fyzických osob, které se na spáchání trestného činu podílely. Proto se tradiční pojetí individuální trestní odpovědnosti fyzických osob ukazuje jako nedostatečně účinné a vzhledem k této neefektivitě trestní postih neplní ani funkce preventivní a zstrašovací. I když může být protiprávnost, resp. trestnost, daného jednání zjevná, nemusí se vždy ve složité struktuře právnické osoby podařit zjistit konkrétního pachatele, popř. se vzhledem k důkazním problémům nepodaří prokázat jeho trestní odpovědnost, což povede k zastavení trestního stíhání, či zproštění obžaloby.

I v případě, že se podaří zjistit odpovědnou fyzickou osobu, prokázat její trestní odpovědnost a uložit jí odpovídající sankci, pak takovýto postih ve většině případů neovlivní trestnou činnost páchanou samotnou právnickou osobu, ve které může i nadále pokračovat, a postih tedy neplní funkci preventivní a zstrašovací právě ve vztahu k právnickým osobám. Uložené sankce za závažnější trestné činy pak mohou být vůči jednotlivým fyzickým osobám neadekvátně vysoké a naopak ve vztahu k výnosům a rozsahu činnosti právnické osoby se mohou zdát jako příliš nízké.

⁶⁷ *Digest of organized crime cases: A compilation of cases with commentaries and lessons learned.* 2012, str. 26

Dalším problémem ohledně tohoto bodu může být příslib odškodňování odpovědných fyzických osob samotnou právní osobou v případě uložení sankcí za protiprávní jednání spáchané při činnosti právnické osoby. Právnická osoba trestnou činností získává mnohonásobně větší prospěch než jsou náklady spojené s takovýmto odškodněním. Sankce v tomto případě opět postrádá svůj preventivní účinek.

Rovnováha práv a povinností a potřeba aktivizovat kolektivní odpovědnost

Ve prospěch trestní odpovědnosti právnických osob je uváděno, že práva a povinnosti fyzických a právnických osob by měly být stanoveny vyváženě. Právnická osoba má dle české právní úpravy tzv. generální subjektivitu,⁶⁸ náleží jí tedy v zásadě stejná práva a povinnosti, jako fyzickým osobám, kromě takových práv a povinností, které vylučuje samotná povaha právnické osoby. Vystává tedy otázka, z jakého důvodu by se na právnické osoby neměla vztahovat trestní odpovědnost, čímž by byly oproti fyzickým osobám značně zvýhodněny. Rovněž je obecnou tendencí maximálně sblížovat právní status fyzických a právnických osob.⁶⁹

Jak bylo uvedeno výše, v podmínkách kolektivních struktur se jeví samotná individuální trestní odpovědnost fyzických osob jako nedostatečná. Do řešení a předcházení rizik, která jsou spojená s moderní dobou, je třeba zahrnout celý kolektiv tak, aby pozitivně ovlivňoval fungování právnické osoby jako takové. Spojením individuální a kolektivní trestní odpovědnosti by mělo být dosaženo zvýšení regulativního účinku trestního práva.

Nedostatečnost administrativněprávní odpovědnosti právnických osob

Jednou ze zásad trestního práva je subsidiarita trestní represe, kdy trestní postih by měl nastoupit vždy až jako ultima ratio, když prostředky jiných právních odvětví nepostačují. Úprava deliktů odpovědnosti právnických osob mimotrestními normami je

⁶⁸ Ust. § 20 odst. 1 obč. zák.

⁶⁹ HURDÍK, J. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2009, str. 75

ovšem obecně považována za nedostatečnou. Je to zejména správní právo, které, jako trestní právo, postihuje podobné nežádoucí společenské jevy. Sankcemi za správní delikty jsou zejména peněžní pokuty, jejichž uložení často může citelně zasáhnout do činnosti právnické osoby.

Nicméně proti pouhému uplatnění odpovědnosti právnických osob za správní delikty jsou uváděny argumenty, že hmotněprávní úprava správních deliktů právnických osob je velmi nedokonalá pro svou roztržitost, nejednotnost, komplikovanost a absenci obecných institutů, jakými jsou např. základy deliktní odpovědnosti, okolnosti vylučující protiprávnost, zánik trestnosti, zásady pro ukládání sankcí apod.⁷⁰

Nedostatečná právní úprava mimotrestních řízení

Obdobně jako v předchozím bodě, je ve prospěch trestní odpovědnosti právnických osob uváděn argument, že správní řízení neposkytuje dostatečné procesní záruky ochrany práv obviněných. Záruky práv obviněného ve správním řízení nejsou srovnatelné s garancemi v řízení před soudem, kde se v plném měřítku uplatní právo na spravedlivý proces a jednotlivé dílčí zásady jej tvořící.

Stejně tak trestní právo procesní disponuje instituty, které umožňují snazší zjištění skutkového stavu, jako např. domovní prohlídky, odposlechy apod. Pod tento důvod je rovněž přiřazována silnější ochrana obětí trestné činnosti, kdy trestní řízení umožňuje lepší možnost uplatnění práva na náhradu újmy způsobené trestným činem než řízení správní.⁷¹ Problémy jsou rovněž spatřovány v omezené možnosti v oblasti mezinárodní spolupráce.⁷²

⁷⁰ NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2010., str. 214, MUSIL J, PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. *Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda*. Trestní právo, č. 3, 2001, str. 11, JANDA, P. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Právní fórum, 2006, č. 5 str. 170-171

⁷¹ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2007, str. 97

⁷² JELÍNEK, J., HERCZEG, J., *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 29

Mezinárodní závazky

Odpovědnost právnických osob předpokládá řada mezinárodních dokumentů, ať již z půdy Evropské unie, tak jiných mezinárodních organizací či kongresů. Řada z těchto dokumentů je pro své adresáty závazná. Jak bylo uvedeno výše, tyto dokumenty požadují účinné postihování deliktů právnických osob a žádný výslovně nevyžaduje zavedení trestní odpovědnosti. Rovněž mezinárodní tlak na Českou republiku byl jedním z hlavních důvodů, proč došlo k přijetí trestní odpovědnosti právnických osob na našem území.

1.6.2 Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Proti trestní odpovědnosti právnických osob jsou pak uváděny následující argumenty:⁷³

- právnická osoba je jen fikcí
- nezpůsobilost právnických osob jednat
- nezpůsobilost právnických osob jednat zaviněně
- nevhodnost trestních sankcí pro právnické osoby
- rozpor trestání právnických osob se zásadou personalit trestů
- dostatečnost administrativněsprávní odpovědnosti právnických osob
- přetíženost systému trestního soudnictví

Právnická osoba je jen fikcí

Jak již bylo uvedeno, o právní podstatě právnických osob se vyvinulo několik teorií, které lze zařadit do tří skupin, a to na teorie fikce, teorie reality a kompromisní teorie.⁷⁴ Argumentace proti trestní odpovědnosti právnických osob vychází z teorie fikce.

⁷³ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?*, Trestní právo. 2000, č. 7-8, str.3-6, NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* 2010. str. 211-215 či JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob.* 2007, str. 97-106

⁷⁴ DVORÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* 2013, str. 263

Právnícká osoba a její právní subjektivita jsou dle této teorie fikcí, když právní subjektivita, jako způsobilost mít práva a povinnosti přirozeně náleží pouze fyzickým osobám. Právnícké osoby tedy reálně neexistují, jedná se o fiktivní útvary, kterým propůjčuje právní subjektivitu zákon, nemají rovněž způsobilost k právnímu jednání a ze stejného důvodu je pak popírána rovněž jejich deliktní způsobilost.⁷⁵ Z těchto důvodů by tedy mělo být vyloučeno, aby právnícké osoby vystupovaly jako pachatelé trestných činů.⁷⁶

Tento argument je vyvrácen rolí a reálným působením právníckých osob ve společnosti, kdy často rozhodujícím vlivem ovlivňují společenský vývoj i jednání jednotlivých fyzických osob. Ostatně právní subjektivita je právníckým osobám přiznávána v ostatních právních odvětvích, jako v právu občanském, obchodním či správním, a proto zde není dán důvod, proč omezovat subjektivitu v rámci práva trestního.⁷⁷

Nezpůsobilost právníckých osob jednat

Tento argument je postaven na tvrzení, že právnícké osoby nemohou samostatně jednat v trestněprávním smyslu, resp. by nemohl být u právníckých osob splněn obligatorní znak skutkové podstaty tvořící objektivní stránku trestného činu - jednání. Jednání je definováno jako projev vůle pachatele ve vnějším světě jako vědomé činnosti zaměřené na dosažení určitého cíle, záměru.⁷⁸ Na podporu tohoto důvodu se uvádí, že právnícká osoba nemůže tvořit přirozenou vůli, a tudíž ani uložené sankce nemohou plnit žádnou funkci, když jednání zástupců právnícké osoby jí nemůže být vyčítáno a uložená sankce rovněž nebude působit vůči nezúčastněným členům právnícké osoby. V tomto ohledu právnícká osoba nikdy nejedná sama, ale toliko zprostředkovaně prostřednictvím jiných fyzických osob. Takovéto zprostředkované přičítání jednání jiných osob pak není dostačující k založení trestní odpovědnosti.

⁷⁵ SOBEK, T. *Je právnícká osoba fikce?* 2009 [online]

⁷⁶ MUSIL J, PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. *Úvahy o trestní odpovědnosti právníckých osob de lege ferenda*. Trestní právo, č. 3, 2001, str. 12

⁷⁷ NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2010, str. 212

⁷⁸ Tamtéž, str. 154

I když za právnickou osobu jednájí fakticky fyzické osoby, není tím vyloučena způsobilost právnické osoby být nositelem práv a povinností, resp. způsobilost k právnímu jednání. Pokud by byl připuštěn argument, že právnická osoba není způsobilá jednat protiprávně, došlo by tím k popření nejen trestní odpovědnosti, ale odpovědnosti i v jiných právních odvětvích, čímž by se samotný koncept právnických osob stal nepoužitelným.⁷⁹

Nezpůsobilost právnických osob jednat zaviněně

Tento argument proti zavedení trestní odpovědnost právnické osoby je uváděn nejčastěji.⁸⁰ Zavinění tvoří obligatorní znak subjektivní stránky trestného činu. Zavinění je definováno jako vnitřní (psychický) vztah člověka k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin, ať již vytvořeným pachatelem nebo objektivně existujícím bez jeho přičinění již v době činu.⁸¹

Zavinění je spjato s psychikou člověka, jehož složkami je vědění, jako intelektuální složka zavinění, a vůle, jako volní složka zavinění. Argumentace v tomto bodě spočívá na tvrzení, že právnická osoba nemá psychiku, a proto není schopna nést zavinění v trestněprávním smyslu.⁸² Zavinění právnických osob se pak v trestním právu dovozuje ze subjektivní stránky fyzické osoby, která za právnickou osobu jednala.⁸³

Nevhodnost trestních sankcí pro právnické osoby

Tento bod je postaven na tom, že trestní sankce neplní u právnických osob svůj účel, který je představován individuální a generální prevencí a případně také odplatou.

⁷⁹ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?* Trestní právo, č. 7-8, 2000, str. 3

⁸⁰ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2007, str. 100

⁸¹ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2014, str. 223

⁸² JANDA P. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Právní fórum. 2006, č. 5, str. 171

⁸³ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2014, str. 42

Stanovením vhodných trestních sankcí lze dosáhnout žádoucích účinků i vůči právnickým osobám.⁸⁴ K zabránění páchaní další trestné činnosti může sloužit sankce zrušení právnické osoby či zákaz činnosti, ve které trestná činnost spočívala. I poškození pověsti v důsledku odsouzení by mělo mít značný vliv na fungování dotčené právnické osoby, kdy dobrá pověst je v tržním hospodářství jednou ze zásadních konkurenčních výhod.⁸⁵ I z tohoto důvodu stále více společností zavádí systémy společenské odpovědnosti, kde jednou z jejich složek je mimo jiné dodržování právních norem a předcházení jakékoli nelegální činnosti. Trestní sankce i u právnických osob povedou k budoucímu zabránění páchaní trestné činnosti, a to jak u již potrestaných, tak i u potenciálních pachatelů.

Rozpor trestání právnických osob se zásadou personality trestů

Tato námitka spočívá na tom, že potrestání právnické osoby postihne svými účinky i ostatní nevinné subjekty. Těmi mohou být zejména členové právnické osoby, členové jejich orgánů či zaměstnanci. Uložení trestní sankce však může postihnout i další subjekty, např. věřitele, kteří v důsledku uložení sankce nemusí dosáhnout uspokojení své pohledávky vůči právnické osobě. U větších právnických osob může mít pak uložení trestních sankcí dokonce dopady makroekonomické, kdy např. zákazem činnosti či zrušením právnické osoby může dojít ke zvýšení nezaměstnanosti nebo k poklesu produkce v regionu či v určitém odvětví. Dopad potrestání na osoby, které delikt nezavinily a protiprávní jednání nemohly ovlivnit tak připomíná určitou formu kolektivní viny.

Předejít těmto dopadům na ostatní subjekty lze pouze vhodným stanovením systému trestních sankcí, jakož i dostatečně širokou sazbou jednotlivých trestů, kdy by mělo být zejména na soudech ukládajících sankce, aby přihlédly k riziku negativních dopadů trestu na nevinné osoby.

⁸⁴ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?*, Trestní právo. 2000, č. 7-8, str. 5

⁸⁵ POLIAČIK, V. *Dobrá pověst pomáhá prodávat*. 2013 [online]

Dostatečnost administrativněsprávní odpovědnosti právnických osob

Jedním z argumentů pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je uváděna nedostatečnost postihu právnických osob v rámci správního práva, a to zejména s ohledem na jeho rozvoj v posledních letech. Na druhou stranu je obdobně proti zavedení uváděn důvod možnost řešit deliktní odpovědnost právnických osob mimotrestními nástroji. Vychází se zde z povahy trestního práva jako nástroje ultima ratio, tedy že trestní represe má nastoupit až jako krajní řešení, kdy by měla postačovat odpovědnost za správní delikt.

Jak je uvedeno výše, je úprava správních deliktů v českých poměrech obecně považována za nedostatečnou. Jediným řešením ohledně tohoto bodu, na základě kterého by mohla být upřednostněna správní odpovědnost právnických osob před trestní, by bylo přijetí komplexní úpravy správní odpovědnosti právnických osob.⁸⁶

Přetíženost systému trestního soudnictví

Obecným neduhem soudnictví, a tedy i soudnictví trestního jsou dlouhé doby vyřízení jednotlivých věcí. Zdlouhavost je obzvláště typická u projednávání hospodářské kriminality,⁸⁷ která je typickou trestnou činností právnických osob. Právnické osobě je třeba v řízení garantovat stejná práva a z toho plynoucí limity vůči orgánům činným v trestním řízení. Soudní systém by tak přidáním nové agendy byl přetížen a jednotlivá řízení by byly ještě více prodlužovány, často by docházelo k dvojímu řešení totožných věcí u fyzických a právnických osob, popř. by mohlo docházet k selektivnímu stíhání vybraných případů.

Tento argument lze jistě považovat za důvodný, nicméně nikoli za natolik zásadní, aby vedl k odmítnutí trestní odpovědnosti právnických osob. Dopady zavedení trestní

⁸⁶ Vláda ČR 3.4.2013 schválila věcný záměr zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zákon o přestupcích), který bude obsahovat obecnou úpravu za správní delikty, tzn. jak za přestupky fyzických osob, tak za správní delikty právnických osob a fyzických osob podnikajících a jiných správních deliktů fyzických osob.

⁸⁷ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2007, str. 106

odpovědnosti právnických osob na soudní systém v České republice ukáže až delší časový horizont, dnostkdyž se stále pohybuje počet řízení, ve kterých došlo k podání obžaloby vůči právnické osobě, v poměrně nízkých číslech.⁸⁸

⁸⁸ Dle informací poskytnutých Nejvyšším státním zastupitelstvím ke dni 20. 11. 2015 bylo v roce 2015 zahájeno trestní stíhání 154 právnických osob a obžaloba byla podána proti 144 právnickým osobám (včetně řízení zahájených v předcházejících letech)

2. Úprava trestní odpovědnosti právnických osob v zákoně č. 418/2011 Sb.

2.1 Povaha a členění zákona

ZTOPO zavedl s účinností od 1. 1. 2012 do našeho právního řádu nový institut, a to trestní odpovědnost právnických osob, která je založena na koncepci pravé trestní odpovědnosti. Předmět úpravy ZTOPO definuje v ust. § 1 odst. 1, které uvádí, že tento zákon upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které lze za spáchání stanovených trestných činů právnickým osobám uložit, a postup v řízení proti právnickým osobám.

Právní úprava v ZTOPO představuje lex specialis k obecným předpisům trestního práva, nejedná se tedy o komplexní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob. Přednostně je nutné použít úpravu zakotvenou v ZTOPO a až případně na otázky, které v něm nejsou výslovně řešeny, bude dle ust. § 1 odst. 2 ZTOPO aplikována subsidiárně úprava obsažená v trestním zákoníku, trestním řádu a zákoně o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, pokud to není z povahy věci vyloučeno. Díky své subsidiární povaze bývá ZTOPO označován jako „vedlejší trestní zákon“.⁸⁹ Smyslem úpravy v ZTOPO je shrnout všechny hlavní odlišnosti, které je nezbytně nutné samostatně a nově upravit od obecných trestněprávních norem.⁹⁰

Co se týče obsahové náplně zákona, pak jej lze označit za smíšený právní předpis, který obsahuje jak hmotněprávní, tak procesněprávní normy. Zákon obsahuje celkem 48 ustanovení a je rozdělen do šesti částí. První část obsahuje obecná ustanovení týkající se předmětu úpravy zákona a vztahu k obecným předpisům trestního práva a dále úpravu místní a osobní působnosti. Stěžejní část hmotněprávní úpravy je obsažena v části druhé nazvané základy trestní odpovědnosti právnických osob. Tato část upravuje rozsah trestní odpovědnosti právnických osob, a to taxativním výčtem trestných činů, za které

⁸⁹ JELÍNEK, J. *Právnické osoby a působnost nového zákona*. Právní rádce, 2012, č. 1, str. 4

⁹⁰ VONDRUŠKA, F. *K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Právní rozhledy, 2011, č. 3, str. 465

může být právnická osoba sankcionována. Obsahuje rovněž konstrukci trestní odpovědnosti, která je založena na přičitatelnosti jednání fyzické osoby, dále úpravu vztahu mezi trestní odpovědností fyzických a právnických osob, přechodu odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby a otázky zániku trestní odpovědnosti. Ve třetí části pak nalezneme ustanovení týkající se sankcionování právnických osob, systém sankcí a úpravu zániku výkonu trestu. Čtvrtá část obsahuje procesní úpravu řízení proti právnickým osobám, pátá část pak ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci a konečně v šesté části je stanovena účinnost zákona.

Zákon byl za svou téměř tříletou existenci již třikrát novelizován. Nejprve došlo ke změně zákonem č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014 a dotknul se úpravy v části páté ZTOPO, ve které došlo k vypuštění ustanovení o právním styku s cizinou. Zákonem č. 141/2014Sb., který nabyl účinnosti ode dne 1. 8. 2014, došlo k rozšíření výčtu trestných činů, za které je možné právnickou osobu postihnout, a to o trestný čin znásilnění, účast na pornografickém představení, navazování nedovolených kontaktů s dítětem a trestný čin lichvy. Zákonem č. 86/2015 Sb. pak došlo k terminologickému přizpůsobení se novému občanskému zákoníku, který opustil pojem jiná majetková hodnota a užívá pouze pojem věc, který v sobě zahrnuje jak věci hmotné, tak nehmotné. Došlo tedy k vypuštění pojmu jiná majetková hodnota u trestu propadnutí věci a u ochranného opatření zabránění věci. Dále došlo ke změně v procesní části zákona ohledně institutu zajišťovacího opatření.

2.2 Zásady trestního práva dotčené trestní odpovědností právnických osob

Základními zásadami trestního práva se rozumí právní ideje, které toto odvětví ovládají a prostupují celou jeho úpravou. S přijetím ZTOPO došlo k rozšíření základních zásad trestního práva hmotného o nové zásady, které mění dosavadní pojetí trestního práva hmotného.

Jedná se o tyto zásady:

- zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby;
- zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby.

Do přijetí ZTOPO vycházelo české trestní právo striktně ze zásady individuální odpovědnosti fyzických osob, podle které může být pachatelem trestného činu pouze fyzická osoba. ZTOPO tuto zásadu narušil tím, že stanovil, u kterých trestných činů může být pachatelem rovněž právnická osoba, tedy přinesl do právního řádu novou formu kolektivní trestněprávní odpovědnosti.⁹¹ Nicméně i nadále zůstává základem odpovědnost fyzických osob, které nesou trestní odpovědnost za své jednání. Trestní odpovědnost právnických osob tak lze označit za doplněk trestní odpovědnosti fyzických osob.⁹²

Ust. § 8 odst. 3 ZTOPO stanoví, že trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala jejím jménem, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti. Dle ust. § 9 odst. 3 ZTOPO trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob jednajících za právnickou osobu a trestní odpovědností těchto fyzických osob není dotčena trestní odpovědnost právnické osoby. Z těchto ustanovení lze dovodit novou zásadu trestního práva, a to zásadu souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby.⁹³ Tato zásada se však uplatní pouze u těch trestných činů, které může spáchat právnická osoba. U ostatních trestných činů, u kterých právnická osoba nemůže být pachatelem, nadále platí výlučná zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby.

Další novou zásadou trestního práva je zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby, která je vyjádřena v ust. § 10 odst. 1 ZTOPO, dle kterého trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. Zakotvení této zásady se jeví jako nezbytné, jinak by bylo možné se vyhnout trestním

⁹¹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. komentář s judikaturou*.2013, str. 23

⁹² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2014, str. 40

⁹³ Tamtéž, str. 40-41 či KRATOCHVÍL, V. *Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného*. Trestněprávní revue, 2011, č. 9, str. 250

následkům transformací právnické osoby. Bez této zásady by se účinnost trestního práva právnických osob výrazně oslabovala.⁹⁴

Jednou z dalších zásad českého trestního práva je zásada odpovědnosti za zavinění, kdy je jednou z podmínek trestní odpovědnosti přítomnost úmyslu či nedbalosti, jako forem zavinění. Trestní právo je tedy postaveno na principu subjektivní odpovědnosti. Na tomto pojetí však nemění nic ani nový ZTOPO, když se u právnických osob subjektivní stránka trestného činu dovozuje ze subjektivní stránky fyzické osoby, která za právnickou osobu jednala.

2.3 Působnost zákona

Místní působnost upravuje zákon v ust. § 2 až 5 ZTOPO. ZTOPO dále upravuje působnost osobní v ust. § 6 a působnost věcnou v ust. § 7. Osobní působnosti se blíže věnuji v kapitole 2.4 a věcné pak v kapitole 2.5 diplomové práce.

Zákon ovšem neupravuje působnost časovou. Ohledně časové působnosti je nutné vycházet z ust. čl. 40 odst. 6 Listiny a ust. § 2 odst. 1 tr. zák., podle kterých se trestnost činu posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže to je pro pachatele příznivější. ZTOPO neobsahuje rovněž žádné ustanovení, které by vymezovalo, čím se rozumí pro účely trestní odpovědnosti právnických osob doba spáchání činu. Vzhledem k souběžné odpovědnosti fyzické a právnické osoby by doba spáchání činu měla být u obou subjektů stejná.⁹⁵ Dle ust. § 2 odst. 4 tr. zák. se dobou spáchání trestného činu rozumí doba dokončení jednání. Nicméně v tomto ohledu by bylo de lege ferenda vhodné doplnit ustanovení vymezující pojem doby spáchání trestného činu právnickou osobou, případně také ustanovení upravující časovou působnost zákona.

Místní působnost zákona spočívá na zásadách teritoriality, personality, ochrany a zásady, která rozšiřuje nebo zužuje působnost českého zákona odkazem na mezinárodní

⁹⁴ KRATOCHVÍL, V. *Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného*. Trestněprávní revue, 2011, č. 9, str. 251

⁹⁵ JELÍNEK, J. *Právnické osoby a působnost nového zákona*. Právní rádce, 2012, č. 3, str. 5

smlouvy, jimiž je Česká republika vázána.⁹⁶ Základním principem vztahujícím se k místní působnosti je, obdobně jako u individuální odpovědnosti, princip teritoriality, který je vyjádřen v ust. § 2 ZTOPO. Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu spáchaného na území České republiky právnickou osobou, která má sídlo v České republice nebo má na území České republiky umístěn podnik nebo organizační složku, anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo zde má svůj majetek. Základní podmínkou aplikace ZTOPO je tedy spáchání trestného činu na území České republiky. U fyzických osob princip teritoriality vyjádřený v ust. § 4 tr. zák. stanoví toliko podmínku spáchání trestného činu na území České republiky. ZTOPO pak nicméně stanoví, že trestný čin musí spáchat tuzemská právnická osoba, která má své sídlo v České republice, popř. zahraniční právnická osoba, která zde má umístěn podnik nebo organizační složku, anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo zde má svůj majetek. Jiné zahraniční právnické osoby tedy nemohou být pachatelem trestného činu dle českého ZTOPO. Ust. § 2 odst. 2 ZTOPO pak vztahuje zásadu teritoriality a i na tzv. distanční delikty, kdy se právnická osoba dopustila jednání:

- zcela nebo zčásti na území České republiky, i když porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat zcela nebo zčásti v cizině, nebo
- v cizině, pokud porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo, byť i jen zčásti, nastat na území České republiky.

Ohledně zvláštní úpravy místní působnosti vztahující se k účastenství pak ZTOPO odkazuje na úpravu obsaženou v ust. § 4 odst. 3 a 4 tr. zák.

V ust. § 3 ZTOPO je vyjádřena zásada personality, která stanoví, že podle zákona České republiky se posuzuje také trestnost činu, pokud jej v cizině spáchala právnická osoba mající sídlo v České republice. Dle této zásady je tedy možné postihovat i trestné činy spáchané právnickou osobou mimo území České republiky. Zde je však základním kritériem umístění sídla, které musí být v České republice. Nepostačí tedy, pokud právnická osoba bude mít na území republiky umístěný podnik či organizační složku,

⁹⁶ JELÍNEK, J., HERCZEG, J., *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 41

popř. zde bude mít majetek nebo vykonávat svou činnost. ZTOPO, na rozdíl od trestního zákoníku pro fyzické osoby, nezakotvuje pasivní princip personality, podle kterého by byly postihovány trestné činy spáchané vůči právnickým osobám se sídlem v České republice.

Další zásadou týkající se místí působnosti je zásada univerzality vyjádřená v ust. § 4 odst. 1 ZTOPO. Podle této zásady jsou stíhány vymezené trestné činy bez ohledu na to, kým nebo kde došlo ke spáchání trestného činu. Tyto trestné činy jsou postihovány dle ZTOPO i tehdy, spáchala-li takový trestný čin v cizině právnická osoba, která nemá sídlo v České republice, a to z důvodu ochrany zvláště důležitých zájmů. Jedná se o trestné činy:

- padělání a pozměnění peněz;
- udávání padělaných a pozměněných peněz;
- výroby a držení padělatelského náčiní;
- neoprávněné výroby peněz;
- teroristického útoku.

Tento výčet je poměrně strohý, nicméně je to dáno omezením spočívajícím v rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. Ovšem trestný čin padělání a pozměnění veřejné listiny, kterého se právnická osoba může dopustit a který je postihován v rámci zásady ochrany u fyzických osob, v ZTOPO v rámci zásady ochrany chybí. Aktuálně je v legislativním procesu novela ZTOPO, která s ohledem na rozšíření rozsahu kriminalizace právnických osob rozšiřuje i výčet trestných činů v ust. § 4 odst. 1 ZTOPO.⁹⁷

V ust. § 6 ZTOPO je pak vyjádřena aplikační přednost mezinárodních smluv.

⁹⁷ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, sněmovní tisk 304/0

2.4 Okruh trestně odpovědných právnických osob

Pro aplikaci ZTOPO je nutné určit, na které právnické osoby se zákon vztahuje, tzn. vymezit osobní působnost zákona. Sám zákon pojem právnické osoby nedefinuje a ponechává toto vymezení na soukromém právu. Pro účely trestního práva lze nalézt definici právnické osoby ve směrnících a rámcových rozhodnutí Evropské unie. Odpovědnou právnickou osobu definují jako každý subjekt, který má podle příslušné právní úpravy právní subjektivitu, s výjimkou států nebo veřejných subjektů při výkonu státní moci a s výjimkou veřejných mezinárodních organizací.⁹⁸

Osobní působnost je stanovena v ust. § 6 ZTOPO, které stanoví tzv. hmotněprávní exempci, tedy v negativním výčtu uvádí, které právnické osoby nemohou být trestně odpovědné. Trestně odpovědné dle ZTOPO nejsou Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2004 zamýšlel vyloučit z trestní odpovědnosti rovněž Českou národní banku.⁹⁹

Primárně je vyloučena z trestní odpovědnosti Česká republika jako stát. Obdobně, byť to zákon nestanoví, jsou vyloučeny z trestní odpovědnosti jiné státy a mezinárodní organizace veřejného práva, které požívají výsady a imunity podle mezinárodního práva, které vyplývají zejména z principu suverenity státu. Pokud by se trestného činu dopustila fyzická osoba, jako představitel státu, bude toto jednání zakládat toliko její vlastní trestní odpovědnost a nikoli odpovědnost státu. Vyloučení trestní odpovědnosti státu pak není omezeno pouze na výkon veřejné moci, ale vztahuje se na všechny oblasti jeho činností, tedy i činnosti z oblasti práva soukromého. Není rovněž možné trestně postihovat organizační složky státu, které nejsou právnickými osobami, a jejich postihem by stát trestal sám sebe.¹⁰⁰ Nicméně jak uvádí Forejt, argumentace trestáním

⁹⁸ Čl. 5 odst. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36 EU

⁹⁹ Ust. § 3 vládního návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2004, sněmovní tisk 745/0

¹⁰⁰ JELÍNEK, J, HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 52

sebe sama není zcela jednoznačná, když je připouštěna odpovědnost státu v oblasti správního práva trestního.¹⁰¹

Co se týče územních samosprávných celků, jsou tyto z trestní odpovědnosti vyloučeny pouze za předpokladu, že ke spáchání trestného činu došlo při výkonu veřejné moci. Dle Ústavy patří mezi územní samosprávné celky obce a kraje.¹⁰² Specifické postavení má hlavní město Praha, které má povahu jak obce, tak kraje.¹⁰³ Návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2004 vylučoval z trestní odpovědnosti územní samosprávné celky jako takové, bez podmínky výkonu veřejné moci. Mohou však vznikat pochybnosti, kdy se bude jednat o výkon veřejné moci a kdy již nikoli, např. zda bude územně samosprávný celek trestně odpovědný při uzavírání veřejnoprávní smlouvy.¹⁰⁴

Pod výkon veřejné moci je třeba v tomto případě podřadit činnost územně samosprávných celků v přenesené či samostatné působnosti, a to pouze takovou činnost, při které autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech ostatních subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu.¹⁰⁵ Pojem veřejná moc dle mého názoru je v tomto kontextu třeba vykládat restriktivně a měla by se vztahovat pouze na takový výkon veřejné správy, kde bude autoritativně rozhodovááno o právech a povinnostech jiných subjektů a nikoli na jiné formy činnosti veřejné správy územních samosprávných celků. Dle názoru Kopeckého nebude možné vyvozovat trestní odpovědnost územních samosprávných celků při činnostech v rámci přenesené působnosti, jelikož výkon přenesené působnosti není jednáním právnické osoby.¹⁰⁶ Dle mého názoru je třeba postihovat územní samosprávné celky za trestnou činnost

¹⁰¹ FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. 2012, str. 137

¹⁰² Čl. 99 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹⁰³ Ust. § 1 odst. 1 zákona č. 131/2000 Sb. Zákon o hlavním městě Praze

¹⁰⁴ Dle ust. § 160 odst. 6 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, mohou územní samosprávné celky vzájemně uzavírat veřejnoprávní smlouvy týkající se plnění úkolů vyplývajících z jejich samostatné působnosti při výkonu veřejné moci

¹⁰⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93

¹⁰⁶ KOPECKÝ, M. *K otázkám trestní (ne)odpovědnosti územních samosprávných celků*. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. 2013, str. 140

spáchanou jak při výkonu samostatné, tak přenesené působnosti, pokud se nejedná o autoritativní rozhodování o právech a povinnostech jiných subjektů. Výkon přenesené působnosti je zde třeba zahrnout pod pojem „v rámci činnosti právnické osoby“ uvedený v ust. § 8 odst. 1 ZTOPO. I výkon působnosti územně samosprávného celku nemusí spočívat pouze v rozhodování o právech a povinnostech jiných subjektů, kdy se bude jednat například o kontrolní činnosti obcí a krajů, či přezkum hospodaření obce krajem. Lze tedy souhlasit se Šámalem, podle kterého „kritériem pro určení, zda obec nebo kraj jedná jako orgán veřejné moci, je skutečnost, zda v daném případě rozhoduje o právech a povinnostech jiných osob (fyzických či právnických) a tato rozhodnutí jsou vynutitelná, nebo zda může do těchto práv a povinností zasahovat.“¹⁰⁷

V ust. § 6 odst. 2 ZTOPO je stanoveno, že majetková účast České republiky, obcí a krajů na právnické osobě nevylučuje trestní odpovědnost takovéto právnické osoby. Ani většinová či 100% majetková účast státu či územně samosprávných celků nemá tedy za následek rozšíření exempce na ovládané právnické osoby.

Okruh trestně odpovědných právnických osob je v ZTOPO stanoven poměrně široce, kdy s takto široce pojatým vymezením odpovědných kolektivních subjektů lze jediné souhlasit. Trestně odpovědné by měly být právnické osoby jak soukromého, tak veřejného práva. Jak uvádí Král, trestní odpovědnosti by měly podléhat obecně ty právnické osoby, které mají personální substrát, tj. mají povahu korporací,¹⁰⁸ nicméně z odpovědnosti nelze vyloučit ani právnické osoby tvořené účelově vyčleněným majetkem.¹⁰⁹

Určitým právnickým osobám, u kterých je to vyloučeno jejich povahou, pak nicméně nebude možné uložit trest zrušení právnické osoby. Jedná se například o územní samosprávné celky či právnické osoby zřízené zákonem. Z ustanovení o místní působnosti dále vyplývá, že je možné postihovat jak české, tak zahraniční právnické osoby, které mají na území České republiky umístěn podnik nebo organizační složku, anebo zde alespoň vykonávají svoji činnost nebo zde mají svůj majetek. Z principu

¹⁰⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2012, str. 140

¹⁰⁸ KRÁL, V. *K trestní odpovědnosti právnických osob - východiska, obsah a systematika zákonné právní úpravy*. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 8, str. 222

¹⁰⁹ Dle ust. § 303 obč. zák. se jedná o fundace

teritoriality tedy vyplývá, že pachatelem trestného činu nemůže být podle ZTOPO právnická osoba, která nemá na území České republiky své sídlo, nemá zde umístěn svůj podnik nebo organizační složku a ani zde nevykonává svoji činnost nebo zde nemá svůj majetek.

2.5 Rozsah kriminalizace jednání právnických osob

Rozsahem kriminalizace se rozumí stanovení těch protispolečenských jednání, která jsou státní mocí postihována trestními sankcemi.¹¹⁰ Trestné činy, kterých se právnická osoba může dopustit, jsou taxativně vymezeny v ust. § 7 ZTOPO, kde je tedy vymezena věcná působnost ZTOPO. Výčet trestných činů je pojatý jako odkaz na trestní zákoník a sám ZTOPO nedefinuje žádné speciální trestné činy, kterých by se mohla dopustit pouze právnická osoba.

Obecně je možné stanovit tři základní modely vymezení rozsahu kriminalizace jednání právnických osob.¹¹¹ Je možné:

- a) rozsah kriminalizace stanovit shodně jako u fyzických osob, tzn. okruh trestných činů i jejich vymezení je u obou subjektů shodné;
- b) rozsah kriminalizace stanovit úžeji než je tomu u fyzických osob, tzn. pouze za některé trestné činy, za které jsou odpovědné fyzické osoby, tento okruh může být dále vymezen:
 - I. demonstrativně - např. při vyloučení spáchání trestného činu povahou právnické osoby;
 - II. taxativně - buďto vyjmenováním trestných činů, které může právnická osoba spáchat, nebo negativním výčtem trestných činů, které spáchat naopak nemůže;
- c) stanovit trestné činy, kterých se fyzická osoba dopustit nemůže, a to zakotvením nových skutkových podstat pro právnické osoby, či modifikací skutkových podstat vztahujících se rovněž na osoby fyzické.

¹¹⁰ JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. Bulletin advokacie, 2014, č. 9, str. 15

¹¹¹ FOREJT, P., HABARTA, P. TREŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. 2012, str. 62

Při přípravě ZTOPO bylo pracováno s oběma variantami uvedenými v bodě b), tedy s odpovědností právnických osob za stejné činy jako osoby fyzické s omezením na ty činy, u kterých to nevylučuje jejich povaha, a druhá varianta se pak omezila na taxativní výčet těch trestných činů, jejichž kriminalizace vyplývala z mezinárodních dokumentů a aktů Evropské unie.

V konečné podobě ZTOPO byla zvolena varianta taxativního výčtu trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit. Taxativní výčet trestných činů považují za správné řešení, a to zejména z důvodu naplnění zásady právní jistoty. Ohledně možnosti stanovit rozsah kriminalizace jednání právnických osob shodně jako u osob fyzických se naskytá problém, že některé trestné činy právnická osoba spáchat nemůže, např. trestné činy vojenské, trestný čin rvačky či dvojí manželství apod. Možnost demonstrativního výčtu s vyloučením těch trestných činů, u kterých je odpovědnost vyloučena povahou právnické osoby, by byla v rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege certa*.¹¹²

Zvolený rozsah kriminalizace je tedy v zásadě omezen, s určitými výjimkami, na trestné činy, jejichž postih vyžaduje mezinárodní společenství. Aktuálně je možné postihovat právnické osoby za více než 80 trestných činů, což je podstatné snížení oproti návrhu zákona z roku 2004, kdy bylo předpokládáno přes 130 trestných činů. Kromě původně navrhovaných trestných činů došlo během legislativního procesu dále o rozšíření o daňové trestné činy, trestné činy proti veřejným zakázkám a životnímu prostředí. V roce 2014 byl okruh trestných činů dále rozšířen o 4 trestné činy, kdy 3 patří mezi trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dále o lichvu.

Rozsah kriminalizace vztahující se na právnické osoby by neměl být příliš široký. Nadměrná kriminalizace by mohla vést k přetížení justičního systému a přílišné trestní represi i tam, kde je možné dosáhnout žádoucího stavu mimotrestními prostředky. Ostatně nadměrný rozsah kriminalizace byl jedním z důvodů zamítnutí návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2004, kdy bylo vytýkáno, že rozsah kriminalizace je podstatně širší, než vyplývalo z mezinárodních závazků.

¹¹² JELÍNEK, J, HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 62

Na druhou stranu jsou u rozsahu kriminalizace v ZTOPO shledávány nedostatky, kdy stávající rozsah je považován za nedostatečný. Ve výčtu trestných činů zcela chybí trestné činy proti životu a zdraví a rozšíření si lze představit rovněž u trestných činů proti majetku a hospodářských trestných činů, jako např. zpronevěra, porušení povinností při správě cizího majetku, úpadkové trestné činy, porušení pravidel hospodářské soutěže, poškozování spotřebitele, porušení práv k ochranné známce a jiným označením, porušení chráněných průmyslových práv či manipulace s kurzem investičních nástrojů. Vzhledem k zapojení právnických osob do organizovaného zločinu by bylo jistě vhodné rozšířit výčet také o některé formy trestné součinnosti, jako nadřování, nepřekážení trestného činu či neoznámení trestného činu. Díky možnosti zneužívání institutu trestního oznámení lze rovněž uvažovat o rozšíření výčtu o trestný čin křivého obvinění. Nedostatkem je rovněž nerespektování vztahu speciality mezi kvalifikovanou a privilegovanou skutkovou podstatou vůči skutkové podstatě základní, kdy je např. ve výčtu § 7 ZTOPO uveden trestný čin vydírání, ale nikoli k němu speciální trestný čin loupeže.

De lege ferenda je tedy vhodné uvažovat o rozšíření a revizi výčtu trestných činů. Aktuálně je Poslaneckou sněmovnou projednávána novela ZTOPO, která by měla vést ke změně zavedené koncepce rozsahu kriminalizace, a předvídá zavedení generální trestní odpovědnosti, kdy by právnická osoba měla odpovídat zásadně za všechny trestné činy stanovené v trestném zákoníku s výjimkou trestných činů v zákoně taxativně vymezených.¹¹³ Jak uvádí Jelínek, „navrhovaná právní úprava není správná a dostatečně promyšlená, protože bude znamenat v aplikační praxi tendenci stíhat právnické osoby za všechny trestné činy, které nejsou uvedeny ve výjimkách, a to bez ohledu na to, zda se jich právnická osoba dopustit může či nemůže.“¹¹⁴ S tímto názorem souhlasím a považuji za vhodnější stávající řešení, kdy jsou taxativně stanoveny trestné činy, kterých se právnická osoba může dopustit, byť stávající rozsah jistě zaslouží rozšířit.

¹¹³ JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. Bulletin advokacie, 2014, č. 9, str. 19

¹¹⁴ Tamtéž, str. 20

2.6. Trestní odpovědnost právnické osoby

ZTOPO vymezuje pro své účely vlastní definici pachatele trestného činu. Ust. § 9 odst. 1 ZTOPO definuje pachatele jako právnickou osobu, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem způsobem uvedeným v ZTOPO. Dle ust. § 9 odst. 2 ZTOPO může právnická osoba vystupovat i v pozici tzv. nepřímého pachatele.

Za klíčové ustanovení v ZTOPO lze označit ust. § 8, které je označeno jako „trestní odpovědnost právnické osoby“. Právnická osoba se svou povahou zásadně liší od osoby fyzické, za právnickou osobu jednájí toliko fyzické osoby jako její zástupci a právnická osoba tedy sama nemůže projevit svou vůli a samostatně jednat. Proto je také v ZTOPO nutné stanovit zvláštní pravidla přičitatelnosti protiprávního jednání právnické osobě pro účely trestní odpovědnosti. ZTOPO v ust. § 8 odst. 1 a 2 stanoví okruh fyzických osob, jejichž protiprávní jednání má za následek vznik trestní odpovědnosti právnické osoby.

Základem trestní odpovědnosti právnické osoby je spáchání trestného činu jednáním, jehož znaky jsou vymezeny objektivní stránkou trestného činu. Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednala-li tak osoba uvedená v ust. § 8 odst. 1 ZTOPO, jestliže lze takovéto jednání právnické osobě přičítat dle ust. § 8 odst. 2 ZTOPO.

Základními požadavky k vyvození trestní odpovědnosti právnické osoby tedy jsou:

- protiprávnost jednání;
- jednání osoby uvedené v ust. § 8 odst. 1 ZTOPO ;
- jednání jménem právnické osoby, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti;
- jednání je právnické osobě přičitatelné dle ust. 8 odst. 2 ZTOPO.

Protiprávnost znamená, že pachatel jedná v rozporu s právním řádem, tzn., že neplní nebo porušuje svou právní povinnost. Tuto podmínku je třeba vztahovat k celému

právními řádu, a nejedná se tedy pouze o dodržování právních norem stanovených trestním právem.

Aby mohla být právnická osoba trestně odpovědná, je nutné, aby jednala fyzická osoba uvedená v ust. § 8 odst. 1 ZTOPO. Právnická osoba vystupuje v trestním právu vždy jako pachatel druhotný, tzn. že jako takový je odvozený od prvotního jednání konkrétní fyzické osoby.¹¹⁵ ZTOPO pak taxativně vyjmenovává tyto osoby:

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat;
- b) osoba, která u právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a);
- c) osoba vykonávající rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby;
- d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c).

Ohledně vymezení pojmů statutární orgán a zastoupení právnické osoby odkazují na kapitulu 1.5 této diplomové práce. Zákon ohledně zástupců právnické osoby nerozlišuje, zda se jedná o zákonné či smluvní zastoupení. Osobou dle bodu b) bude osoba, která na základě právních předpisů, zakladatelských listin nebo smluv nebo podle vnitřních předpisů v rámci organizační struktury právnické osoby je pověřena řídicí nebo kontrolní funkcí, popř. ten, kdo vykonává vnitřní kontrolní činnost.¹¹⁶

Osobou, která vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, bude především osoba s většinovým podílem na právnické osobě, např. většinový společník či akcionář obchodní společnosti. Vliv na řízení právnické osoby mohou mít i jiné subjekty pouze fakticky, tzn. bez právního důvodu. I tyto osoby by měly spadat pod vymezení v bodě c). Příklad takové osoby, faktického orgánu obchodní společnosti, uvádí Gibalová, kdy společnost je dlouhodobě fakticky řízena a kontrolována bývalým

¹¹⁵ VIDRNA, J. *Dvě poznámky k trestní odpovědnosti právnických osob*, Bulletin advokacie. 2012, č. 10 str. 34

¹¹⁶ JELÍNEK, J, HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 73

generálním ředitelem, který spáchá trestný čin jménem a na účet právnické osoby.¹¹⁷ Šámal takovou osobu označuje jako faktického vedoucího, tedy osobu, která má faktickou moc a řídí činnost právnické osoby, avšak nebyla ustanovena do řídicí funkce v souladu s právními předpisy nebo stanovami.¹¹⁸

Jako poslední lze přičítat právnické osobě jednání zaměstnanců nebo osob v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů. Osobami v obdobném postavení jako zaměstnanci mohou být např. agenturní zaměstnanci či členové družstva. Lze nicméně souhlasit s názorem, že okruh osob, jejichž jednání může založit trestní odpovědnost právnické osoby, by neměl být příliš široký.¹¹⁹

Podmínkou trestní odpovědnosti právnické osoby je dále jednání jménem právnické osoby, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti. Tento požadavek představuje ochranu právnických osob před excesy fyzických osob, které nebudou nijak souviset s právnickou osobou a její činností. Jednání může mít podobu konání i opomenutí a ve formě úmyslu i nedbalosti.

Právnická osoba trestně odpovídá za jednání výše uvedených osob za podmínek stanovených v ust. § 8 odst. 2 ZTOPO, který stanoví, kdy lze právnické osobě přičítat spáchání trestného činu. Institut přičitatelnosti jednání fyzické osoby právnické osobě zde nahrazuje zavinění fyzických osob. České trestní právo je postaveno na zásadě trestní odpovědnosti za zavinění, a proto je tuto otázku nutné rovněž vyřešit při úpravě trestní odpovědnosti právnických osob. Teorie přičitatelnosti je založena na fikci zavinění, kdy odpovědnost založenou přičitatelností trestného činu právnické osobě je třeba považovat za zvláštní odpovědnost za zavinění právnické osoby.¹²⁰ Jedná se tedy o odpovědnost subjektivní, i když svým faktickým uplatněním se podobá odpovědnosti objektivní. Jak uvádí Fenyk, může být obtížné určit přesnou formu zavinění

¹¹⁷ GIBALOVÁ, D. *Aplikace trestní odpovědnosti právnických osob ve Francii*, *Trestněprávní revue*, 2011, č. 5, str. 140

¹¹⁸ ŠÁMAL, P. *K trestněprávní odpovědnosti právnických osob*, *Bulletin advokacie*, č. 11, str. 27

¹¹⁹ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne?*, *Trestní právo*, 2000, č. 7-8, str.9

¹²⁰ JELÍNEK, J, HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 76

kolektivního orgánu, který např. hlasoval ve prospěch zločinného záměru a není možné zjistit, jak který člen hlasoval.¹²¹

Právnícké osobě lze přičítat spáchání trestného činu, jestliže byl spáchán:

- a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v bodech a) až c);
- b) zaměstnancem nebo osobou v obdobném postavení na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v bodech a) až c) anebo proto, že tyto orgány či osoby neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Ohledně jednání uvedeného v bodě a) dochází ke ztotožnění jednání fyzické a právnické osoby, kdy subjektivní stránka trestného činu se dovodí ze subjektivní stránky fyzické osoby. Tento bod však předpokládá zjištění, která konkrétní osoba za právnickou osobu jednala.¹²²

Ve vztahu k jednání zaměstnanců a osob v obdobném postavení pak ZTOPO stanoví další podmínky, za kterých bude právnická osoba trestně odpovědná. Nenaplnění těchto podmínek pak povede k vyvinění právnické osoby. Právnická osoba se tedy bude moci zprostit trestní odpovědnosti, jestliže bude prokázáno, že čin nebyl spáchán na základě rozhodnutí, schválení nebo pokynu právnické osoby a že právnická osoba nezanedbala kontrolu, dozor a že prováděla potřebná opatření, aby k následku nedošlo.¹²³ Toto může právnická osoba splnit pravidelným školením, kontrolou, interním posuzováním rizik protiprávního jednání, stanovením jasných vnitřních pravidel chování zaměstnanců, vytvořením plánů reakce v krizových situacích apod.¹²⁴ Neméně důležitým budou také etické kodexy, které by měly stanovit definice nežádoucích jednání, zásady interní i

¹²¹ FENYK, J. *Vytýkatelnost činu právnické osobě v návrhu českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. In: ZÁHORA, J. *Aktuálně otázky trestného zákonodárstva: Pocta prof. Milanovi Čičkovik 80. narozeninám*. 2012, str. 71

¹²² JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 77

¹²³ Tamtéž, str. 78

¹²⁴ ŠTIČKA, M., *Příležitost pro lepší podnikovou kulturu a řízení*, Právní rádce, 2012, č. 6

externí komunikace, využívání informací či whistleblowingu¹²⁵ a další. Problematický v tomto ohledu je „fakt, že zákon de facto přenáší důkazní břemeno, zdali právnická osoba konala tak, jak měla, a zdali se nedopustila nedostatků v rámci kontroly činnosti zaměstnanců, právě na právnickou osobu, což může kolidovat se zásadou presumpce nevinny a zásadou in dubio pro reo. Jde tak o princip v trestním právu nevídaný.“¹²⁶

Český model právě trestní odpovědnosti, vychází z předpokladu, že „právnickou osobu lze postihnout i v případě, kdy se nepodaří prokázat spáchání trestného činu konkrétní fyzickou osobou, i když by bylo zcela zjevné, že ke spáchání trestného činu došlo v rámci dané právnické osoby a v její prospěch.“¹²⁷ Ust. § 8 odst. 3 ZTOPO stanoví, že trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala. Jedná se o projev zásady souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob. Na jedné straně je tedy v ust. § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO stanoveno, že právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu, jestliže byl spáchán osobami v těchto ustanoveních specifikovanými, a na druhé straně ust. § 8 odst. 3 ZTOPO říká, že trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, jestliže se nepodaří zjistit konkrétní fyzická osoba, která jednala způsobem uvedeným v ZTOPO. Praktické problémy tedy mohou nastat v případě, kdy se nepodaří zjistit konkrétní osobu, která trestný čin spáchala, a nebude tedy zřejmé, podle jakých kritérií bude přičítáno spáchání trestného činu právnické osoby.¹²⁸

Trestní odpovědnost obou možných subjektů této odpovědnosti, tedy právnické osoby a fyzické osoby, se uplatňuje kumulativně. Vychází se z předpokladu, že uplatněním trestní odpovědnosti jak u právnické osoby, tak osoby fyzické, je možné docílit účinného a vyváženého postihu obou odpovědných subjektů a zároveň zajistit ochranu společnosti před páchaním trestných činů. Souhlasím s názorem, že souběžná trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby není porušením principu ne bis in idem,¹²⁹ kdy za trestný čin odpovídají dva různé subjekty, jelikož tato zásada vylučuje dvojí postih

¹²⁵ Whistleblowing označuje situaci, kdy zaměstnanci upozorní na trestné nebo podezřelé jednání, o kterém se dozvěděli díky svému postavení a interním informacím

¹²⁶ BOHUSLAV, L. *Kdy lze trestný čin přičítat právnické osobě*. Právní rádce, 2013, č. 3, str. 41

¹²⁷ NEMRAVOVÁ, O, VAŇKOVÁ, M. *K zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob*. [online]

¹²⁸ PERGL, R., VIDRNA, J. *Přičítání*. Trestní právo, 2001, č. 6, str. 18

¹²⁹ JELÍNEK, J, HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 82

stejného pachatele za tentýž skutek. Nicméně některé soudy nesprávně v odůvodnění svých rozhodnutí souběžnou trestní odpovědnost fyzické a právnické osoby považují za prolomení zásady *ne bis in idem*.¹³⁰

Trestní odpovědnost právnické osoby dle ust. § 8 odst. 4 ZTOPO rovněž vznikne v případě, že

- k jednání došlo před vznikem právnické osoby;
- právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby;
- právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, je neplatný nebo neúčinný;
- jednající fyzická osoba není za takový trestný čin trestně odpovědná.

2.7 Trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby

Ust. § 10 ZTOPO řeší trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby. Nejedná se zde pouze o přechod uložených trestů či ochranných opatření, ale přechází samotná trestní odpovědnost na jiný subjekt. Úprava přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby je zcela jistě žádoucí, a to vzhledem k možnosti vyhnout se důsledkům trestní odpovědnosti přeměnou či zrušením právnické osoby či převodem jejího majetku. Zásada trestní odpovědnosti právního nástupce právnické osoby, resp. zásada přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na všechny právní nástupce, představuje novou zásadu trestního práva hmotného.¹³¹ Před přijetím ZTOPO české trestní právo neznalo trestní odpovědnost právního nástupce a v případě smrti pachatele fyzické osoby zanikají práva a povinnosti z trestněprávního vztahu.

Trestní odpovědnost právnické osoby dle ust. § 10 odst. 1 ZTOPO přechází na všechny její právní nástupce. Toto ustanovení ZTOPO je považováno za jedno z nejvíce problematických a nejasných ustanovení v celém zákoně.¹³²

¹³⁰ Např. usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 11. 3. 2015, č. j. 12 To 412/2014-308

¹³¹ KRATOVCHVÍL V. *Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného*. Trestněprávní revue, 2011. č. 9. str. 250 či JELÍNEK J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2014, str. 41

¹³² JELÍNEK, J. *K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce*. Bulletin advokacie, 2015, č. 5, str. 21

K přechodu trestní odpovědnosti dochází objektivně, tzn. bez ohledu na to, zda právní nástupce věděl nebo mohl vědět o tom, že se její právní předchůdce dopustil trestného činu. K přechodu dochází přímo ex lege bez ohledu na stav trestního řízení a přechod není podmíněn rozhodnutím orgánu činného v trestním řízení.

V prvé řadě není jasné, zda ust. § 10 ZTOPO má na mysli univerzální, či singulární sukcesí, tedy zda k přechodu trestné odpovědnosti postačí převod i jednotlivého práva či povinnosti, či naopak je třeba převodu určitého souboru práv a povinností. Nauka se přiklání k tomu názoru, že se jedná pouze o univerzální nástupnictví.¹³³ V souvislosti s tímto je odkazováno na důvodovou zprávu a inspiraci rakouskou právní úpravou, která přechod trestní odpovědnosti spojuje s univerzálním nástupnictví. Spojení přechodu trestní odpovědnosti se singulární sukcesí by vedlo k příliš širokému rozsahu odpovědnosti, značné právní nejistotě a byl by zřejmě rovněž v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe.¹³⁴ Nicméně de lege ferenda bude vhodné ustanovení novelizovat tak, aby bylo jasně uvedeno, s jakou formou právního nástupnictví je spojen přechod trestní odpovědnosti právnické osoby.

Práva a povinnosti nemusejí vždy přejít pouze na jediného právního nástupce. Je-li právních nástupců více, platí, že trestní odpovědnost původní právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. Soud v tomto případě přihlédne při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření i k tomu, v jakém rozsahu na každého z nich přešly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, případně i k tomu, v jakém rozsahu kterýkoli z nich pokračuje v činnosti, v souvislosti s nímž byl spáchán trestný čin.¹³⁵ Případnou tvrdost vůči nástupcům, na které nepřešly užitky z trestné činnosti, je třeba zmírnit aplikací zásady subsidiarity trestní represe.

¹³³ FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*, 2012, str. 103

¹³⁴ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. *Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010*. 2012, str. 50

¹³⁵ Ust. § 10 odst. 2 ZTOPO

Je dále dovozováno, že trestní odpovědnost může přejít i na právnické osoby, které nejsou bezprostředním právním nástupcem právnické osoby.¹³⁶ Bude se jednat o situaci, kdy bezprostřední nástupce právnické osoby opět zanikne nebo se přemění s dalším právním nástupcem. Pokud se bude jednat o právnickou osobu, přechází na ni trestní odpovědnost dle ust. § 10 odst. 1 ZTOPO. Takto může trestní odpovědnost přecházet i nadále na vzdálenější články řetězce. Právním nástupcem ve smyslu ZTOPO může být pouze právnická osoba. Není proto možné, aby trestní odpovědnost přešla na osobu fyzickou. Nicméně pokud by takováto fyzická osoba dále převedla užitky či činnost získané od původní právnické osoby na jinou právnickou osobu, přešla by na tuto rovněž trestní odpovědnost.

Zákon rovněž nestanoví, zdali přechází trestní odpovědnost i v případě, že nedochází k zániku právnické osoby. Je tedy žádoucí, aby de lege ferenda bylo výslovně stanoveno, že trestně odpovědná je vedle právního nástupce nadále i původní právnická osoba.

2.8 Sankcionování právnických osob

Trestní odpovědnost právnické osoby musí být nutně spojena také s hrozící sankcí za spáchání trestného činu. Jak uvádí Jelínek, účel sankcionování právnických osob by měl v sobě zahrnovat jak prvky represe, tak i prevence.¹³⁷ Nicméně není možné postačit pouze s koncepcemi účelu trestání fyzických osob, a to s ohledem na specifickou povahu právnických osob. Lze se však setkat také s názorem, že účelu sankcí u právnických osob nelze dosáhnout.¹³⁸ S tímto názorem však není možné souhlasit, většina právnických osob, které se trestné činnosti dopustí, není zakládána pouze za účelem páchaní trestné činnosti a nebude se jednat pouze o „prázdné schránky“. Představitelé takovýchto právnických osob a její členové budou mít často zájem o obnovení dobrého jména a pokračování ve své dosavadní legální činnosti.

¹³⁶ ŠÁMAL, P., VOKOUN, R., NOVOTNÝ, O. *Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010.* 2012, str. 49

¹³⁷ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob.* 2007, str. 151

¹³⁸ FRANC, P. *Nad návrhem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.* Soudce, 2010, č. 6-7, str.

Trestní sankce by měla odradit právnickou osobu od dalšího páčání trestných činů, což představuje obdobu individuální prevence při trestání fyzických osob. Jako obdoba generální prevence by pak mělo mít uložení trestní sankce rovněž účinek na ostatní právnické osoby, které by mohly být trestně odpovědné, a sankcionování by je mělo odrazovat od budoucího páčání trestné činnosti. Kavěna u prevenčního účinku sankcionování právnických osob uvádí, že právnické osoby pod hrozbou uložení sankce budou motivovány k nastavení takových vnitřních procesů, které by měly zajistit účinný dohled nad jednáním zaměstnanců. Náklady vzniklé s uložení trestní sankce by měly být vyšší, než jsou náklady na udržování těchto procesů.¹³⁹ Šámal pak uvádí, že účelem sankcionování právnických osob je ochrana společenských zájmů, nicméně je zde výrazně potlačena resocializační funkce sankcí.¹⁴⁰ Trestní sankce by měly být přizpůsobeny povaze právnické osoby a být zaměřeny především na ty stránky její činnosti, které mohou být z hlediska sankce nejúčinněji postiženy, jakož i na potřebu prevence.¹⁴¹

Jak uvádí Šámal, „trestním postihem právnických osob se tak sleduje účinnější ochrana společenských zájmů, neboť hrozba a výkon trestních sankcí, které mohou být zpravidla podstatně přísnější než u fyzických osob, mohou náležitě ovlivnit chování právnické osoby v daném společenském a ekonomickém prostředí, když v případě odsouzení postihují právnickou osobu v jejím samotném ekonomickém základu a navíc působí i svým společensky odsuzujícím dopadem na pověst právnické osoby v očích veřejnosti, čímž se vytváří atmosféra nepříznivá pro další páčání trestných činů.“¹⁴²

Lze uzavřít, že sankce má být zvolena tak, aby se zřetelem na zájmy ochrany společnosti s co největší pravděpodobností odsouzenou právnickou osobu dostatečně postihla, a v důsledku toho na ni bude působit tak, aby jí do budoucna bránil v páčání

¹³⁹ KAVĚNA, M. *Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU*. Parlamentní institut. Studie č. 5.270, str. 3

¹⁴⁰ ŠÁMAL, P. *Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice*. In *Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, str. 175

¹⁴¹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 122-123

¹⁴² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2014, str. 506

trestné činnosti a od této činnosti ji odradil. Uložení sankce by mělo rovněž odradit od páchaní trestné činnosti ostatní právnické osoby.¹⁴³

Definování účelu sankcionování právnických osob zůstává pouze na trestněprávní nauce, jelikož zákonodárce do ZTOPO nevtělil ustanovení týkající se účelu sankcí. Tento deficit je pak uváděn jako jeden z problémů úpravy sankcionování právnických osob v ZTOPO.¹⁴⁴ I když účel trestů nestanoví rovněž platný trestní zákoník ve vztahu k fyzickým osobám, v zásadě s jeho definováním nenastávají žádné větší rozpory. Vzhledem k relativně novému institutu trestní odpovědnosti právnických osob, a s tím rovněž spojeného sankcionování pachatelů z řad těchto subjektů, a v zásadě nemožnosti uplatnit v plné šíři definice účelu trestu tak, jak je tomu u fyzických osob, jeví se zákonné zakotvení definice účelu sankcionování přinejmenším jako vhodné, jako je tomu u zákonné definice účelu opatření ukládaných mladistvým.¹⁴⁵

Specifikem sankcionování právnických osob rovněž je, že sankce dopadá značnou měrou i na jiné subjekty, zejména na členy právnické osoby a její zaměstnance, kteří se ani na trestní činnosti právnické osoby nemuseli nikterak podílet, popř. jsou činní u právnické osoby až od doby po spáchání trestného činu. Toto je jedním z argumentů proti trestní odpovědnosti právnických osob, jak je uvedeno v první kapitole této práce. Dle některých autorů však samotný odsuzující rozsudek a s ním spojené uložení sankce, s výjimkou trestu zrušení právnické osoby či propadnutí majetku, již nedosáhne takových sociálních dopadů, jaké bude mít zahájení trestní stíhání a trestní řízení jako takové.¹⁴⁶

¹⁴³ Tamtéž, str. 509

¹⁴⁴ JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob*. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. 2013, str. 108.

¹⁴⁵ Ust. § 9 odst. 1 zák. č. 218/2013Sb.

¹⁴⁶ KLOUČEK, Z, TOPINKA, P. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu jeho sociálních souvislostí*. *Trestněprávní revue*. č. 10/2011, str. 294-297

2.8.1 Systém sankcí

V souladu se zásadou zákonnosti - nulla poena sine lege, vyjádřenou v čl. 39 Listiny základních práv a svobod a ust. § 37 odst. 1 tr. zák., je možné uložit právnické osobě trestní sankce pouze na základě zákona, resp. sankce stanovené zákonem.

Vhodným stanovením systému trestních sankcí by mělo být mimo jiné předcházeno negativním dopadům sankcionování právnické osoby na nevinné subjekty, zejména na fyzické osoby. Obecně nelze říci, že v právních řádech existuje jednotný systém trestních sankcí právnických osob. V evropské právní praxi se rozlišují 2 koncepce trestního sankcionování právnických osob.¹⁴⁷ U první koncepce je jedinou možnou sankcí peněžitá sankce. Tento model je využíván např. v Nizozemí, Dánsku, Rakousku, Švýcarsku a dalších státech. Druhou koncepcí je stanovení většího počtu trestních sankcí, než jen peněžitá sankce. Tuto koncepci zastává např. francouzská či španělská úprava trestní odpovědnosti právnických osob.

Druhou koncepcí sankcionování považují za vhodnější vzhledem k zásadě individualizace trestních sankcí, jako jednou z obecných zásad pro ukládání sankcí v trestním právu. Zároveň tento přístup umožňuje snáze dosáhnout účelu trestního postihu. Druh a výše trestní sankce by měla v konkrétním případě odpovídat všem okolnostem a zvláštnostem daného případu a sankce by měla být těmto hlediskům přiměřená.¹⁴⁸ Jak uvádí Jelínek, „takový způsob umožňuje přihlédnout při sankcionování právnických osob ke zvláštnostem konkrétní trestné činnosti provinilé právnické osoby i ke zvláštnostem pachatele - právnické osoby a uložit takový typ sankce, která se jeví jako nejúčelnější v konkrétním případě.“¹⁴⁹

Česká úprava vychází z druhého modelu, tedy v ZTOPO je stanoven větší počet sankcí, které je právnické osobě možné uložit. Konkrétně pak systém sankcí vztahujících se na právnické osoby taxativně stanoví ust. § 15 ZTOPO. Zákon o trestní odpovědnosti

¹⁴⁷ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 121

¹⁴⁸ NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2010 str. 440

¹⁴⁹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2013, str. 121

právnických osob vychází z principu dualismu trestních sankcí, tj. stanoví dva subsystemy trestních sankcí, kterými jsou tresty a ochranná opatření. Dle Jelínka ZTOPO terminologicky nepřesně označuje sankce ukládané právnickým osobám jako tresty nebo ochranná opatření.¹⁵⁰ Vychází z premisy, že potrestat je možné pouze fyzické osoby, když trest je spojen s individuální vinou pachatele. Z tohoto důvodu by bylo vhodnější nahradit termín „trest“ užívaný ZTOPO označením „sankce“, jakožto trestní sankce sui generis vztahující se toliko k právnickým osobám. Někteří autoři naopak připouští možnost označení sankce termínem trest, jelikož trestný čin a trest představují dva základní elementy trestní odpovědnosti a rovněž v pojmu trest je obsaženo i negativní hodnocení trestného činu a jeho pachatele, což platí také pro právnické osoby.¹⁵¹ Osobně v označení sankcí jako „tresty“ neshledávám zásadní problém, když trest je pojmově spojen s trestní odpovědností a již sám pojem „trest“ v sobě obsahuje určitou míru společenského odsouzení, kterého je třeba dosáhnout i u postihování právnických osob. Dle mého názoru zde není dán důvod pro méně difamující označení „sankce“, jako je tomu u opatření ukládaných mladistvým.¹⁵²

V souladu s výše uvedenou zásadou nulla poena sine lege § 15 TOPO stanoví taxativní výčet trestních sankcí, které lze uložit právnické osobě, a tento výčet není možné rozšiřovat jinak než v legislativním procesu. Podle ZTOPO lze uložit právnické osobě celkem 8 druhů trestů a jedno ochranné opatření. Právnické osobě lze uložit tyto tresty:

- zrušení právnické osoby;
- propadnutí majetku;
- peněžitý trest;
- propadnutí věci;
- zákaz činnosti;
- zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži;
- zákaz přijímání dotací a subvencí;
- uveřejnění rozsudku.

¹⁵⁰ Tamtéž, str. 31

¹⁵¹ KALIVODOVÁ, V. Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In: JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. 2013, str. 231.

¹⁵² Ust. § 10 ZSVM

Jako ochranné opatření lze pak uložit zabránění věci.

Podle § 15 odst. 3 ZTOPO lze tresty a ochranné opatření uložit samostatně nebo vedle sebe. Nelze však uložit peněžitý trest vedle propadnutí majetku a trest propadnutí věci vedle zabránění téže věci. I když to zákon výslovně neuvádí, je vyloučeno společné uložení některých trestů z již povahy věci, např. je vyloučeno společné uložení trestu zrušení právnické osoby a trestu zákazu přijímání dotací a subvencí.

Právnické osobě lze uložit 4 druhy trestů, které lze uložit i fyzické osobě. Těmi jsou propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci a zákaz činnosti. Zbylé 4 druhy trestů jsou specifické v tom smyslu, že je nelze uložit fyzické osobě a jsou tedy stanoveny speciálně pro účely sankcionování právnických osob. Mezi tyto druhy trestů patří zrušení právnické osoby, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí a trest uveřejnění rozsudku.

Tresty postihující právnické osoby lze rozřadit podle jejich podstaty do 4 skupin:¹⁵³

- Trest výjimečný - zrušení právnické osoby;
- Tresty majetkové - peněžitý trest, propadnutí věci, propadnutí majetku;
- Tresty zákazové - zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí;
- Tresty difamující - uveřejnění rozsudku.

Obdobně někteří autoři rozdělují tresty dle jejich charakteru do 3 skupin:¹⁵⁴

- Tresty strukturální - zrušení právnické osoby, zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí;
- Tresty majetkové povahy - propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci;
- Tresty difamující - uveřejnění rozsudku.

¹⁵³ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. 2013, str. 124

¹⁵⁴ FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. 2012, str. 137

U druhého dělení strukturální tresty zasahují do činnosti právnické osoby a omezují ji prostřednictvím zákazů, příkazů nebo jiných opatření, popř. vedou i k její likvidaci.

Difamující tresty mají působit zejména preventivně, a to prostřednictvím negativní publicity a poškození dobré pověsti a jména právnické osoby. Trestněprávní postih je obecně spojován s vyšší mírou difamace, než je tomu u sankcí v rámci správního trestání.¹⁵⁵

2.8.2 Zásady a kritéria ukládání sankcí právnickým osobám

ZTOPO ohledně sankcionování právnických osob výslovně zakotvuje pouze zásadu přiměřenosti trestu a ochranného opatření v ust. § 14 ZTOPO. I když nejsou v ZTOPO výslovně upraveny, je při sankcionování třeba přihlížet i k dalším zásadám, jako jsou zásada zákonnosti, subsidiarity trestní represe, účelnosti, personality a zákazu dvojího přičítání.¹⁵⁶ Blíže se věnuji zásadě přiměřenosti trestu a ochranného opatření, která je vyjádřena v ust. § 14 ZTOPO

ZTOPO stanoví v ust. § 14 odst. 1 obecná kritéria pro stanovení druhu a výměry trestu. Mezi tato kritéria patří:

- povaha a závažnost trestného činu;
- poměry právnické osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů;
- činnost právnické osoby ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost;
- působení právnické osoby po činu, zejména její případná účinná snaha nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu;
- účinky a důsledky, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby.

¹⁵⁵ MUSIL, J, PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. *Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda*. Trestní právo 2001, č. 3, str. 11

¹⁵⁶ KALIVODOVÁ, V. Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. 2013, str. 234

Dle ust. § 14 odst. 2 ZTOPO stanoví kritéria při ukládání ochranného opatření:

- povaha a závažnost spáchaného činu;
- poměry právnické osoby.

Ust. § 14 odst. 3 ZTOPO pak stanoví další kritérium, které se uplatní u obou druhů sankcí. Jsou jím důsledky, které může mít uložení sankce na třetí osoby, zejména se přihlíží k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem a věřitelů právnické osoby, jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisí s trestným činem právnické osoby.

V kritériu, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost, je spatřován rozpor se zásadou rovnosti před zákonem, kdy některé právnické osoby by mohly být zvýhodněny před jinými.¹⁵⁷ Zároveň je pojem „činnost ve veřejném zájmu“ velmi neurčitý, což není v souladu s další zásadou trestního práva - *nullum crimen sine lege certa*. Mezi činnosti mohou patřit zejména oblasti elektrické energie, bankovníctví, jaderné energie či výroby vojenského materiálu.¹⁵⁸ Dle mého názoru může být význam právnické osoby zohledněn v kritériu uvedeném pod „důsledky, které může mít uložení sankce na třetí osoby“, a proto souhlasím s názorem, že by kritérium činnosti právnické osoby ve veřejném zájmu mělo být ze ZTOPO vypuštěno.¹⁵⁹

Při sankcionování je však třeba přihlídnout i k některým kritériím stanovených v ust. § 39 tr. zák., které se však nepoužije v plném rozsahu. Neuplatní se např. kritérium rodinných poměrů pachatele. Z těchto kritérií lze u právnických osob naopak přihlídnout k:

- době, která uplynula od spáchaní trestného činu;

¹⁵⁷ JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob*. In *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. 2013, str. 110.

¹⁵⁷ ust. § 9 odst. 1 zák. č. 218/2013Sb.

¹⁵⁸ FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. 2012, str. 126

¹⁵⁹ JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob*. In *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. 2013, str. 111.

- délce trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu;
- snaze získat trestným činem majetkový prospěch;
- polehčujícím a přitěžujícím okolnostem.

Co se týče výčtu polehčujících a přitěžujících okolností v ust. § 41 a 42 tr. zák., bude možné většinu z nich aplikovat i na právnické osoby. Některé jsou však vyloučeny již z povahy věci, jako např. spáchání trestného činu ve věku blízkém mladistvých či spáchání trestného činu v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností. Okolnosti jako je např. oznámení trestného činu úřadům nebo výše škody a výše prospěchu či recidiva, bude možné využívat při stanovení druhu a výše trestu i u právnických osob. Nicméně lze souhlasit s názorem, že s ohledem na možné nejasnosti a odlišnou povahu trestného činu fyzické a právnické osoby by měl být systém přitěžujících a polehčujících okolností stanoven přímo v ZTOPO,¹⁶⁰ popř. stanovit vedle obecných polehčujících a přitěžujících okolností v tr. zák. rovněž speciální katalog vztahující se pouze k právnickým osobám.

I když ZTOPO stanoví jako jedním z kritérií pro stanovení druhu a výměr trestu povahu a závažnost trestného činu, tak toto blíže nedefinuje a je třeba vycházet z bližšího vymezení v ust. § 39 odst. 2 tr. zák., i zde by však bylo vhodné vymežit pojem „povaha a závažnost trestného činu“ zvlášť pro účely sankcionování právnických osob.

2.8.3 Jednotlivé druhy trestů

Zrušení právnické osoby

Zrušení právnické osoby upravené v ust. § 16 ZTOPO je nejpřísnějším trestem, který ji může postihnout. Tento trest je označován jako tzv. sociální smrt právnické osoby¹⁶¹ a

¹⁶⁰ KALIVODOVÁ, V. Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy. 2013, str. 236

¹⁶¹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou.* 2013, str. 126

svou povahou se jedná o trest výjimečný,¹⁶² ačkoli ZTOPO toto označení neužívá. Trest zrušení právnické osoby byl již českými soudy právnickým osobám uložen.¹⁶³

Nicméně možnost uložení tohoto trestu je značně omezena zákonnými podmínkami, které musí být splněny kumulativně:

- právnická osoba má sídlo v České republice;
- činnost právnické osoby spočívala zcela nebo převážně v páchaní trestného činu nebo trestných činů;
- uložení trestu nevylučuje povaha právnické osoby.

U právnické osoby, která je bankou, pojišťovnou, zajišťovnou, penzijním fondem, investiční společností, investičním fondem, obchodníkem s cennými papíry, spořitelním a úvěrním družstvem, centrálním depozitářem, institucí elektronických peněz, platební institucí, provozovatelem vypořádacího systému a organizátorem trhu s investičními nástroji, je možné trest zrušení právnické osoby uložit pouze po předchozím vyjádření České národní banky k možnostem a důsledkům jeho uložení. Obdobně u právnické osoby, která je komoditní burzou lze tento trest uložit až po vyjádření příslušného orgánu státní správy, který uděluje povolení k provozování burzy.

V zákonné úpravě trestu zrušení právnické osoby jsou spatřovány značné nedostatky.¹⁶⁴ Jak již bylo uvedeno, jedná se o nejpřísnější trest, který je možné právnické osobě uložit a který je svou povahou obdobou trestu smrti fyzické osoby. Vhodnějším řešením by bylo tento trest explicitně označit jako výjimečný v textu zákona. S ohledem na dopady na existenci právnické osoby a nepřímé sociální účinky na ostatní subjekty, by tento trest měl být ukládán toliko za nejzávažnější trestné činy, a proto by zákonodárce měl vymezit závažnost trestného činu, za jehož spáchání by bylo možné tento trest uložit, např. taxativním výčtem trestných činů či spácháním zvlášť závažného zločinu, jako je

¹⁶² Tamtéž, str. 124 či KRÁL, V. *K trestní odpovědnosti právnických osob - východiska, obsah a systematika zákonné právní úpravy*. Trestněprávní revue, 2000, č. 8, str. 223

¹⁶³ Rozsudek Okresního soudu v Příbrami ze dne 11. 9. 2014, č. j. 1 T 63/2014-368, rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 27. 7. 2015, č. j. 14 T 83/2015-380 nebo rozsudek Okresního soudu v Benešově ze dne 10. 2. 2014, č. j. 1 T 158/2013-806

¹⁶⁴ JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob*. In Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy, 2013, str. 111-113, BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2014, str. 158-159 či JELÍNKOVÁ, T., MAGÁT, J., *Úvaha nad některými nedostatky v oblasti sankcionování právnických osob upravených zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. [online]

tomu v ust. § 54 odst. 1 tr. zák. u výjimečného trestu u fyzických osob. Je s podivem, že trest propadnutí majetku je vázaný na spáchání zvlášť závažného zločinu,¹⁶⁵ ale u přísnější sankce, jakou je trest zrušení právnické osoby, tomu tak není.

Určitým nedostatkem je rovněž stanovení jedné z podmínek uložení tohoto trestu, tedy že činnost právnické osoby spočívala zcela nebo převážně v páchaní trestného činu nebo trestných činů. Sporným zde je užití pojmu „převážně,“ neboť zákonodárce neurčil kritérium, podle kterého je třeba tuto většinu (více jak 50% činnosti) určit.¹⁶⁶ Nabízí se zde totiž několik kritérií, jako např. časové hledisko, množství vynaložených prostředků, počet zainteresovaných osob, rozsah aktivit atd. Zpřesnění tohoto kritéria by jistě vedlo k větší právní jistotě, která je v oblasti trestního práva, více než v jiném právní odvětví, nezbytná a žádoucí.

Další nedostatek u tohoto trestu je spatřován v podmínce, že tento trest nelze uložit těm právnickým osobám, u kterých to vylučuje jejich povaha. Tato formulace je značně obecná a není proto možné přesně stanovit subjekty, na které se tato výjimka má vztahovat.¹⁶⁷ Šámal mezi tyto právnické osoby řadí právnické osoby zřízené zákonem, Českou národní banku, Všeobecnou zdravotní pojišťovnu České republiky, státní fondy, veřejné vysoké školy či samosprávné komory, dále obce a kraje jako územní samosprávné celky a právnické osoby monopolně zajišťující určité strategické dodávky zboží a služeb, jako jsou energie či suroviny.¹⁶⁸ Uložení tohoto trestu může být rovněž vyloučeno u některých státních příspěvkových organizací, které zajišťují plnění speciálních státních funkcí v oblasti bezpečnosti, obrany či zdravotnictví.

Polemika vyvstala rovněž ohledně možnosti uložit trest zrušení právnickým osobám, jakými jsou politické strany nebo politická hnutí, občanská sdružení, resp. spolky, církve a náboženské společnosti či odborové organizace. Přikláním se k názoru, že u těchto právnických osob není dán dostatečný důvod k tomu, aby byly vyjmuty z rámce

¹⁶⁵ Ust. § 17 odst. 1 ZTOPO

¹⁶⁶ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRÍVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář.* 2012, str. 352

¹⁶⁷ JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob.* In *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy.* 2013, str. 112

¹⁶⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné.* 2014, str. 516

trestu zrušení právnické osoby.¹⁶⁹ V opačném případě by totiž nebylo možné adekvátně reagovat na závažné případy zneužívání takových právnických osob k páčání trestné činnosti.

Dále vyvstává otázka, zda vykonáním trestu zrušení právnické osoby je zajištěno, aby totožná právnická osoba nemohla opětovně vzniknout a pokračovat v páčání trestné činnosti.¹⁷⁰ Po likvidaci právnické osoby nic nebrání tomu, aby byla nově založena právnická osoba se stejným názvem, stejnou právní formou a se stejnými členy. Řešení tohoto problému je možné hledat jak v soukromoprávní rovině, tak v rovině trestněprávní. Trestněprávním řešením by bylo stanovení časového úseku, po který by nemohla vzniknout totožná právnická osoba. Soukromoprávním řešením by mohlo být např. rozšíření důvodů neplatnosti takto vzniklé právnické osoby z důvodu předchozího trestu zrušení totožné právnické osoby.

Trest zrušení právnické osoby spočívá v tom, že okamžikem právní moci rozhodnutí, kterým je uložena tento trest, vstupuje právnická osoba do likvidace.

Propadnutí majetku

Trest propadnutí majetku je upravený v ust. § 17 ZTOPO a představuje druhou nejprísnejší sankci, která může právnickou osobu postihnout. Soud může uložit tento trest, odsuzuje-li právnickou osobu za zvlášť závažný zločin,¹⁷¹ kterým pro sebe nebo jiného získala nebo se snažila získat majetkový prospěch, a to bez ohledu na to, zda je trest propadnutí majetku explicitně uveden v sankční části normy za daný trestný čin. Bez splnění uvedených podmínek je možné trest propadnutí majetku uložit rovněž v případě, že tr. zák. uložení tohoto trestu za spáchaný trestný čin dovoluje. Stejně jako v

¹⁶⁹ JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob*. In *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. 2013, str. 112, FOREJT, P., HABARTA, P. TREŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. 2012, str. 126 či ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRÍVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2012, str. 354

¹⁷⁰ JELÍNKOVÁ, T., MAGÁT, J., *Úvaha nad některými nedostatky v oblasti sankcionování právnických osob upravených zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. [online].

¹⁷¹ Dle ust. § 14 odst. 3 se jedná o úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let

případě trestu zrušení právnické osoby, i v tomto případě si soud musí vyžádat vyjádření České národní banky před tím, než by uložil trest propadnutí majetku v ust. § 17 odst 4 ZTOPO taxativně vyjmenovaným právnickým osobám působících na finančních trzích.

Trest propadnutí majetku postihuje buď celý majetek právnické osoby, nebo soudem určenou část. Takto odňatý majetek pak přechází dnem právní moci rozsudku na stát.¹⁷² V souvislosti s trestem propadnutí majetku poukazuje Vidrna na riziko zástavních věřitelů, jejichž právo je vázáno na nemovitost, která je ve vlastnictví odsouzené právnické osoby.¹⁷³ K zániku zástavního práva zde dochází v důsledku trestu propadnutí majetku a zástavní věřitel tak nemá možnost se ze zástavy nadále uspokojit, příp. požadovat náhradu škody po státu.

Peněžitý trest

Peněžitý trest může soud dle ust. § 18 ZTOPO právnické osobě uložit, odsuzuje-li ji za úmyslný trestný čin nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti. Není zde tedy stanovena podmínka, aby se právnická osoba měla přinejmenším snažit pro sebe nebo jiného získat majetkový prospěch. Jedná se tedy ve své podstatě o univerzální druh trestu u právnických osob.¹⁷⁴ Uložení tohoto trestu nesmí být na újmu práv poškozených. Pokud by tedy s ohledem na nároky poškozených nedostačoval majetek právnické osoby k jejich uspokojení, nemuselo by vůbec dojít k uložení tohoto trestu, popř. by byl uložen v podstatně nižší výši. Majetkové poměry právnické osoby mohou rovněž odůvodnit neuložení tohoto trestu, pokud by bylo zřejmé, že by byl nedobytný.¹⁷⁵ Stejně jako u trestu propadnutí majetku, i zde je nutné si vyžádat vyjádření České národní banky, je-li právnickou osobou zákonem vymezený subjekt finančního trhu.

Tento trest je založen na systému denních sazeb. ZTOPO stanoví pouze jejich výši, která je stanovena v rozsahu od 1.000,- Kč až do 2.000.000,- Kč. Při určení výše denní

¹⁷² Ust. § 66 odst. 5 tr. zák.

¹⁷³ VIDRNA, J. *K aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. Právní rádce, 2012, č. 6, str. 10

¹⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 2014, str. 523

¹⁷⁵ Ust. § 68 odst. 6 tr. zák.

sazby je soud povinen zohlednit majetkové poměry právnické osoby. Při určení počtu denních sazeb je třeba aplikovat ust. § 68 odst. 1 a 3 tr. zák., tzn. že je možno uložit nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. V souhrnu tak může být uložen peněžitý trest v rozmezí od 20.000,- Kč do 1.460.000.000,- Kč. Počet denních sazeb se určí s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Dle ust. § 68 odst. 4 tr. zák je pak možné úhradu peněžitého trestu rozložit na splátky, nelze-li vzhledem k poměrům právnické osoby očekávat, že peněžitý trest ihned zaplatí. Zaplacená částka pak připadá státu.¹⁷⁶

Propadnutí věci

Trest propadnutí věci, včetně propadnutí náhradní hodnoty, může soud dle ust. § 19 ZTOPO uložit právnické osobě za podmínek stanovených trestním zákoníkem.¹⁷⁷ Tento trest je možné uložit pouze za předpokladu, jedná-li se o věc náležející právnické osobě jako pachateli. Tímto trestem jsou postihovány věci, které byly získány trestným činem nebo jako odměna za něj, byly užity nebo byly určeny ke spáchání trestného činu, nebo věci, které pachatel nabyl za jinou věc získanou trestným činem.

Jestliže pachatel věc, kterou soud mohl prohlásit za propadlou před uložením trestu propadnutí věci zničí, poškodí nebo jinak znehodnotí, zcizí, učiní neupotřebitelnou, odstraní nebo zužitkuje, zejména spotřebuje, nebo jinak její propadnutí zmaří, může soud uložit propadnutí náhradní hodnoty až do výše, která odpovídá hodnotě takové věci.¹⁷⁸

Propadnutá věci, jakož i propadlá náhradní hodnota připadá státu.

¹⁷⁶ Ust. § 68 odst. 7 tr.zák

¹⁷⁷ Ust. § 70 až 72 tr. zák.

¹⁷⁸ Ust. § 71 odst. 1 tr. zák

Zákaz činnosti

Pro trest zákazu činnosti, upraveného v ust. § 20 ZTOPO, je typický značný preventivní účinek tohoto trestu. Soud může uložit trest zákazu činnosti na jeden rok až dvacet let, za předpokladu, že byl trestný čin spáchaný v souvislosti s touto činností. Tento trest je další z univerzálních sankcí, je jej tedy možné uložit za spáchání jakéhokoli trestného činu, a to i samostatně.¹⁷⁹ Rovněž u zákazu činnosti je nutné si vyžádat vyjádření České národní banky, je-li právnickou osobou zákonem vymezený subjekt finančního trhu.

Zákonodárce koncipoval trest zákazu činnosti jako obecný, zvláštní druhy zákazu činnosti pak jsou obsaženy v trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži a trestu zákazu přijímání dotací a subvencí. V zahraničních právních úpravách je možné se setkat i s jinými zvláštními druhy trestu zákazu činnosti, tak např. v Polsku je možné uložit také zákaz propagace či reklamy vykonávané činnosti, vyráběného nebo prodávaného zboží, či nabízených služeb či zákaz využití pomoci mezinárodních organizací, jejichž členem je Polská republika.¹⁸⁰

Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži

Dle ust. § 21 ZTOPO může soud uložit právnické osobě trest zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, pokud se trestného činu dopustila v souvislosti s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení o veřejných zakázkách, koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži. Tento trest je možné uložit v rozmezí od jednoho roku do dvaceti let.

Tento trest je zvláštním typem trestu zákazu činnosti. Právnická osoba po dobu výkonu trestu nesmí v soudem stanoveném rozsahu uzavírat smlouvy na plnění veřejných zakázek, účastnit se zadávacího řízení o veřejných zakázkách, koncesního řízení nebo

¹⁷⁹ Omezení stanovené v ust. § 73 odst. 2 se pro právnické osoby nepoužije

¹⁸⁰ KUDRNA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v polském právu*. In: Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám, str. 196

veřejné soutěže.¹⁸¹ Tento trest může soud uložit jako samostatný, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu uložení jiného trestu není třeba.¹⁸²

Právní úpravě tohoto trestu je vytýkáno opomenutí stanovení podmínek pro podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu.¹⁸³ Do doby přijetí adekvátní právní úpravy bude třeba tento nedostatek řešit výkladem, a to analogií k podmíněnému upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, jak je stanoveno v ust. § 90 a 91 tr, zák. Z procesního hlediska je dále vytýkáno, že tento trest není možné uložit trestním příkazem, jako je tomu u obecného zákazu činnosti do pěti let.¹⁸⁴

Zákaz přijímání dotací a subvencí

Trest zákazu přijímání dotací a subvencí může soud dle ust. § 22 ZTOPO uložit právnické osobě, dopustila-li se trestného činu v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním anebo s poskytováním nebo využíváním jakékoli jiné veřejné podpory. Trest je možné uložit na jeden rok až dvacet let.

Opět se jedná o zvláštní typ trestu zákazu činnosti. Právnická osoba se po dobu výkonu trestu nesmí v soudem stanoveném rozsahu ucházet o veškeré dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv jiné veřejné podpory podle jiných právních předpisů, jakož i takové dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv jiné veřejné podpory přijímat.¹⁸⁵

Rovněž i zde jsou vytýkány stejné nedostatky, jako je tomu u trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži.¹⁸⁶

¹⁸¹ Ust. § 21 odst. 3 ZTOPO

¹⁸² Ust. § 21 odst. 2 ZTOPO

¹⁸³ JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob*. In *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. 2013, str. 112

¹⁸⁴ Ust. § 314e odst. 2 písm. d) tr. řádu

¹⁸⁵ Ust. § 22 odst. 3 ZTOPO

¹⁸⁶ JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob*. In *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. 2013, str. 112

Uveřejnění rozsudku

Trest uveřejnění rozsudku dle ust. § 23 ZTOPO spočívá v tom, že odsouzená právnická osoba nechá na své náklady pravomocný odsuzující rozsudek nebo jeho vymezené části uveřejnit v soudem určeném druhu veřejného sdělovacího prostředku, a to s uvedením údajů obchodní firmy nebo názvu právnické osoby a jejího sídla.

Tento trest může soud uložit, je-li třeba seznámit veřejnost s odsuzujícím rozsudkem, zejména vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, anebo vyžaduje-li to zájem na ochraně bezpečnosti lidí nebo majetku, popřípadě společnosti. Přitom soud určí druh veřejného sdělovacího prostředku (např. místní či celostátní deník, televize, rozhlas, obchodní věstník apod.), ve kterém má být rozsudek uveřejněn, rozsah jeho uveřejnění a lhůtu určenou právnické osobě k uveřejnění rozsudku.

Smyslem tohoto difamujícího trestu je informování veřejnosti, o tom, že se právnická osoba dopustila trestné činnosti v oblasti, která se veřejnosti podstatným způsobem dotýká, typicky se bude jednat o trestné činy proti životnímu prostředí.¹⁸⁷

Nedostatek právní úpravy je zde spatřován v nedostatečné úpravě výkonu tohoto trestu, který není stanoven ani v trestních předpisech, ani v mimotrestních předpisech, jako např. v tiskovém zákoně či zákoně o provozování rozhlasového a televizního vysílání. V důsledku tohoto může dojít k paradoxní situaci, kdy sice odsouzená právnická osoba má povinnost uveřejnit odsuzující rozsudek, nicméně provozovatel stanoveného veřejného sdělovacího prostředku nemá odpovídací povinnost uveřejnit tento rozsudek, a tudíž by k výkonu trestu ani nemuselo dojít.¹⁸⁸ De lege ferenda tedy bude nutné uzákonit navazující povinnosti provozovatelů veřejných sdělovacích prostředků umožnit uveřejnění odsuzujícího rozsudku.

¹⁸⁷ Tamtéž, str. 114

¹⁸⁸ Tamtéž, str. 115

Ochranné opatření

Právníké osobě je možné uložit dle ust. § 26 ZOTPO pouze jedině ochranné opatření, a to zabrání věci. Podmínky uložení tohoto ochranného opatření jsou ponechány úpravě stanovené v trestním zákoníku. ZTOPO pouze uvádí, že je možné uložit právníké osobě ochranné opatření zabrání věci, včetně zabrání náhradní hodnoty nebo zabrání spisů a zařízení, nebo namísto zabrání věci uložit pozměnění věci, odstranění určitého zařízení, označení nebo provedení jiné změny nebo omezení dispozice s věcí za podmínek stanovených trestním zákoníkem. Bližší podmínky jsou tedy stanoveny v ust. § 101 až 104 tr. zák.

3. Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělsku

3.1 Původní koncepce nepravé trestní odpovědnosti

Původní úprava trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělsku byla postavena na koncepci nepravé trestní odpovědnosti, která byla upravena přímo v trestním zákoníku (Código penal, dále jen „CP“).¹⁸⁹ Nepravá trestní odpovědnost právnických osob se uplatňovala od roku 1995 do roku 2010, kdy byla nahrazena modelem pravé trestní odpovědnosti.

K odpovědnosti právnických osob se původně vztahovaly dva články trestního zákoníku, a to čl. 31 a čl. 129 CP. Ust. čl. 31 odst. 1 CP upravovalo, a doposud upravuje, obdobně jako ust. § 114 odst. 2 českého tr. zák. tzv. institut jednání za jiného. Zákon u jednání za jiného stanoví fikci, kdy fyzická osoba, která za právnickou osobu jednala, i když sama není nositelem zvláštních vlastností, způsobilosti či postavení vyžadovaných pro konkrétní či speciální subjekt, bude za takovýto subjekt považována při spáchání trestného činu, pokud požadovaná vlastnost, způsobilost či postavení bude dána u právnické osoby.¹⁹⁰ Ust. § 31 CP¹⁹¹ stanoví, že kdo jedná jako zástupce právnické osoby, odpovídá osobně, i když nenaplnuje podmínky, kvality nebo vztahy, které jsou vyžadovány ke spáchání daného trestného činu, pokud jsou tyto podmínky splněny u subjektu, jehož jménem nebo na jehož účet jedná.

V letech 2004 až 2010 pak bylo účinné rovněž ust. čl. 31 odst. 2 CP, které stanovilo zvláštní důsledek spáchání trestného činu fyzickou osobou dle ust. čl. 31 odst. 1 CP.

¹⁸⁹ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal

Pozn. Ley orgánica je někdy nepřesně překládán jako ústavní zákon. Jedná se o však běžný zákon, který není součástí Ústavy, nicméně dle čl. 81 odst. 1 španělské Ústavy se jedná o takový zákon, který se týká základních práv a svobod, voleb či o případné další zákony předvídané Ústavou. Kvůli většímu významu zákonů Ley orgánica je k jejich přijetí třeba absolutní většiny poslanců, jedná se např. o trestní zákoník či občanský zákoník.

¹⁹⁰ NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2010, str. 208

¹⁹¹ Pozn. v účinném znění trestního zákoníku již čl. 31 není členěn odstavce a obsahuje pouze původní odstavec 1

Toto ustanovení stanovilo, že při splnění předpokladů v odst. 1, a pokud se uložil pachateli peněžitý trest, byla za úhradu odpovědná společně a nerozdílně s fyzickou osobou rovněž právnická osoba, jejímž jménem nebo na jejíž účet pachatel jednal. Při odsouzení fyzické osoby a uložení peněžitého trestu tedy právnická osoba, za kterou bylo jednáno, odpovídala za uhrazení takto uloženého peněžitého trestu. Odpovědnost právnické osoby byla omezena toliko na spoludlužnictví v případě uložení peněžitého trestu, nejednalo se však o její trestní odpovědnost či o vedlejší následek dle ust. čl. 129 CP. Peněžité sankce v tomto případě tedy ztrácela atribut personality trestu, když stejný trest postihoval jak pachatele trestného činu, tak trestně neodpovědnou právnickou osobu.

Ust. čl. 129 odst. 1 CP pak stanovilo kvazi trestní sankce, které bylo možné uložit v trestním řízení právnické osobě, popř. určitému sdružení bez právní subjektivity. Tyto sankce byly označovány v textu trestního zákona pojmem „consecuencias accesorias“, překládané jako „vedlejší následky“ „vedlejší důsledky“ či „druhotné důsledky“. V tomto ustanovení bylo stanoveno, že soud může za splnění předpokladů stanovených v trestním zákoníku, a po předchozím vyjádření státního zastupitelství a vlastníků nebo právních zástupců kolektivní entity uložit tyto následky:

1. dočasné či trvalé uzavření podniku, poboček nebo zařízení; dočasné uzavření lze uložit až na pět let (clausura de la empresa, sus locales o establecimientos),
2. zrušení společnosti, sdružení či fundace (disolución de la sociedad, asociación o fundación),
3. pozastavení činnosti společnosti, sdružení, podniku nebo nadace nejdéle na dobu pěti let (suspensión de las actividades),
4. dočasný či trvalý zákaz činnosti, obchodních aktivit nebo obchodů stejného druhu, v jehož rámci byl trestný čin spáchán nebo zastírán; dočasný zákaz lze uložit až na pět let (prohibición de realizar en el futuro actividades, operaciones mercantiles o negocios),
5. soudní kontrola činnosti za účelem ochrany práv zaměstnanců a věřitelů s dobou nepřekračující pět let (la intervención de la empresa).

Dle trestního zákoníku byly tyto vedlejší důsledky stanoveny k předcházení pokračování v trestné činnosti a jejím následkům. I když právnická osoba sama o sobě nebyla subjektem trestní odpovědnosti, mohly jí však být uloženy poměrně citelné kvazi trestní sankce v rámci trestního řízení.

V roce 2010 byl přijat zákon Ley Orgánica 5/2010, který nabyl účinnost 23. 12. 2010 a který zavedl nejzásadnější změnu od doby přijetí trestního zákoníku v roce 1995. Touto změnou bylo zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob.

3.2 Platná právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob

V roce 2015 byla přijata novela španělského trestního zákoníku, a to zákonem Ley orgánica 1/2015,¹⁹² který nabyl účinnosti dne 1. 7. 2015. Tato novela se značným způsobem dotýká úpravy trestní odpovědnosti právnických osob.¹⁹³ I když je trestní odpovědnost právnických osob i nadále upravena v trestním zákoníku, je souhrn ustanovení týkající se trestní odpovědnosti někdy označován jako „kvazi trestní zákoník právnických osob“.¹⁹⁴ Novela z roku 2015 pak značně zpřesňuje a rozšiřuje ustanovení týkající se trestní odpovědnosti právnických osob, a to jak v obecné, tak i zvláštní části, kde bylo novelizováno několik skutkových podstat trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit, a byly rovněž zavedeny i nové trestné činy.¹⁹⁵ Preambule novely, která zmiňuje důvody pro přijetí tohoto zákona, uvádí, že reforma zlepšuje techniku úpravy regulace trestní odpovědnosti právnických osob s účelem řádně vymezit pojem náležitě kontroly (debido control), jejíž porušení umožňuje založení trestní odpovědnosti právnické osoby. Tímto se má zamezit interpretačním pochybnostem, kdy dosavadní úprava byla někdy interpretována jako široká vicarious liability známá z angloamerického právního systému.

¹⁹² Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.

¹⁹³ *Nuevo régimen de responsabilidad penal de las personas jurídicas en España vía LO 1/2015*. 2015[online]

¹⁹⁴ *Responsabilidad penal de personas jurídicas y corporate compliance, 2015, str. 1* [online]

¹⁹⁵ *Nuevos delitos para los que está prevista la responsabilidad penal de las personas jurídicas*. 2015 [online]

Okruh trestně odpovědných právnických osob

Právnickou osobu španělský trestní zákoník nijak nedefinuje, proto je nutné vycházet z vymezení obsaženého v soukromoprávní úpravě a teorii. Na základě toho se dovozuje, že trestně odpovědné jsou jakékoli podniky, entity či seskupení osob, které jsou nadány právní subjektivitou.¹⁹⁶ Právnické osoby pak definuje čl. 35 španělského občanského zákoníku (Código civil),¹⁹⁷ dle kterého jsou právnickými osobami:

1. korporace, asociace a fundace veřejného zájmu uznané zákonem,
2. sdružení soukromého zájmu, ať již civilní, obchodní nebo průmyslové, kterým zákon přiznává vlastní právní subjektivitu nezávislou na každém ze společníků.

Okruh trestně odpovědných právnických osob je stanoven negativním výčtem v ust. čl. 31 quinquies CP, který stanoví, že ustanovení týkající se trestní odpovědnosti právnických osob se nevztahuje na tyto osoby veřejného práva:

- stát (Estado)
- subjekty územní nebo institucionální veřejné správy (Administraciones Públicas territoriales o institucionales)
- subjekty regulace (Organismos Reguladores)
- veřejnoprávní subjekty obchodního charakteru (Agencias y Entidades Públicas Empresariales)
- organizace mezinárodního práva veřejného (Organizaciones internacionales de derecho público)
- ostatní organizace vykonávající veřejnou moc (Otras que ejerzan potestades públicas de soberanía o administrativas)

Španělský legislativec zvolil značně širokou hmotněprávní exempci právnických osob veřejného práva, kdy jsou z trestní odpovědnosti díky zbytkové klauzuli vyloučeny v zásadě všechny právnické osoby vykonávající veřejnou moc. Organizace veřejné správy je ve Španělsku značně komplikovaná, kdy existuje zároveň poměrně velké množství nositelů veřejné moci nadaných právní subjektivitou. Dalším specifikem je územní

¹⁹⁶ *Responsabilidad Penal de Personas Jurídicas: criterios de imputación* [online]

¹⁹⁷ Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil

členění Španělska na autonomní oblasti. Níže se omezím pouze na příklady subjektů z jednotlivých kategorií vyloučených z trestní odpovědnosti.

K subjektům územní nebo institucionální veřejné správy¹⁹⁸ (Administraciones Públicas territoriales o institucionales) lze zařadit jednotlivé autonomní oblasti (Comunidades autónomas) provincie (Provincias) či obce (Municipios). Mezi subjekty regulace (Organismos reguladores) lze zařadit například Národní komisi pro obchod s cennými papíry (La Comisión Nacional del Mercado de Valores). Veřejnoprávní subjekty obchodního charakteru (Agencias y Entidades Públicas Empresariales) pak mohou být například letiště (Aeropuertos Españoles y Navegación Aérea), přístavy (Puertos del Estado) či španělská mincovna (La Fábrica Nacional de Moneda y Timbre).

Do zbytkové klauzule lze zařadit například profesní komory (Colegios Profesionales).¹⁹⁹ Dle oběžníku španělského státního zastupitelství, se na tyto subjekty vztahuje exempce pouze v případě, kdy vykonávají veřejnou moc, a nikoli tedy obecně.²⁰⁰

Co se týče obchodních společností, které vykonávají veřejnou politiku nebo poskytují obecné ekonomické statky (Sociedades mercantiles públicas), aktuálně se na ně již nevztahuje hmotněprávní exempce, která pro ně před novelou z roku 2015 platila. Ust. čl. 31 quinquies odst. 2 CP stanoví, že těmto subjektům lze uložit toliko dva druhy trestů, a to peněžitý trest a soudní kontrolu činnosti právnické osoby k ochraně práv zaměstnanců a věřitelů na nezbytnou dobu nepřesahující 5 let. Toto omezení však neplatí, vyjde-li najevo, že subjekt byl založen za účelem vyhnutí se eventuální trestní odpovědnosti. Pokud by tomu tak bylo, bude možné uložit jakýkoli trest.

Původní znění ust. čl. 31 bis odst. 5 CP, které stanovilo hmotněprávní exempci, rovněž vylučovalo trestní odpovědnost politických stran a odborů. Trestní odpovědnost těchto subjektů však byla zavedena s účinností od 17. 1. 2013. Vyloučení trestní odpovědnosti

¹⁹⁸ ROBLEDO DE DIOS, T. J. *Temario Volumen I. Auxiliares de Administración Local: Parte Común*, 2014, str. 133-134

¹⁹⁹ *La exclusión de la responsabilidad penal en los Entes de Derecho Público* [online]

²⁰⁰ Circular 1/2011 relativa a la responsabilidad penal de las personas jurídicas conforme a la reforma del código penal efectuada por ley orgánica número 5/2010. 2011, str. 1297[online]

politických stran a odborů bylo odůvodněno tím, že se jedná o základní instituce právního a demokratického státu.²⁰¹ Zavedení trestní odpovědnosti u těchto subjektů pak bylo předmětem značné kritiky, zejména ze strany opozičních politických stran.²⁰² Tato změna byla rovněž reakcí na odhalenou kriminální činnost politické strany, a to v rámci případu „Pallerols“, kdy došlo v 90. letech ke zneužití dotací z fondů Evropské unie k financování politické strany Katalánská demokratická unie (Unión Democrática de Cataluña).²⁰³

Rozsah kriminalizace jednání právnických osob

Španělský zákonodárce zvolil metodu taxativního výčtu trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit. Odpovědnost právnických osob za konkrétní trestné činy je stanovena ve zvláštní části trestního zákoníku ve druhé knize, kde je výslovně u jednotlivých trestných činů stanoveno, zda za tyto může právnická osoba trestně odpovídat. Kromě trestných činů uvedených v trestním zákoníku právnická osoba odpovídá rovněž za trestné činy související s dovozem a vývozem (delitos de contrabando) uvedené ve zvláštním zákoně.²⁰⁴ Níže uvádím seznam trestných činů, kterých se právnická osoba může dle španělského práva dopustit:

- Obchodování a nedovolená transplantace lidských orgánů (čl. 156 bis CP)
- Obchodování s lidmi (čl. 177 bis CP)
- Trestné činy týkající se prostituce a sexuálního zneužívání nezletilých (čl. 187 až 189 CP)
- Porušení tajemství (čl. 197 CP)
- Trestné činy podvodu (čl. 248 až 251 CP)
- Úpadkové trestné činy (čl. 257 až 261 CP)
- Trestné činy v oblasti počítačových technologií (čl. 264 až 264 ter CP)
- Trestné činy proti duševnímu vlastnictví (čl. 270 až 271 CP)
- Trestné činy proti průmyslovému vlastnictví (čl. 273 až 277 CP)

²⁰¹ *PP y UPyD defienden la responsabilidad penal para los partidos y los demás les acusan de "populismo peligroso"*. 2012 [online]

²⁰² *Los partidos están sujetos a responsabilidad penal desde el 17 de enero*. 2013 [online]

²⁰³ *Caso Pallerols*. 2014 [online]

²⁰⁴ Ust. čl. 2 odst. 6 zákona Ley Orgánica 12/1995, de 12 de diciembre, de Represión del Contrabando.

- Trestné činy proti pravidlům tržní ekonomiky a spotřebitelům (čl. 270 až 286 CP)
- Praní špinavých peněz (čl. 301 CP)
- Trestné činy daňové a poplatkové (čl. 305 až 310 CP)
- Trestné činy proti právům občanů cizích států (čl. 318 bis CP)
- Trestný čin proti územnímu uspořádání (čl. 319 CP)
- Trestné činy proti životnímu prostředí (čl. 325 až 327 CP)
- Nedovolené nakládání s radioaktivními látkami (čl. 343 CP)
- Nedovolené nakládání s výbušninami a jinými nebezpečnými látkami (čl. 348 CP)
- Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (čl. 368 až 369 bis CP)
- Padělání peněz (čl. 386)
- Padělání platebních karet a cestovních šeků (čl. 399 bis CP)
- Úplatkářství (čl. 419 až 430 CP)
- Financování terorismu (čl. 576 bis CP)
- Trestné činy související s dovozem a vývozem (čl. 2 zák. č. 12/1995)

Přičitatelnost

Koncepce přičitatelnosti je ve španělské úpravě srovnatelná s úpravou v českém ZTOPO. Španělský trestní zákoník rozlišuje v ust. čl. 31 bis odst. 1 CP dvě skupiny osob, jejichž jednání může založit trestní odpovědnost právnické osoby za podmínky stanovených v trestním zákoníku:

- a) za trestné činy spáchané jménem právnické osoby nebo na její účet a v její přímý či nepřímý prospěch prostřednictvím svých právních zástupců nebo těch, kteří jednají samostatně nebo jako člen orgánu právnické osoby, pokud jsou oprávněni přijímat rozhodnutí jménem právnické osoby nebo vykonávají řídicí nebo kontrolní činnost,
- b) za trestné činy spáchané při výkonu činnosti právnické osoby, na její účet a v její přímý nebo nepřímý prospěch těmi, kteří jsou podřízeni fyzickým osobám

uvedených v bodě a) a kteří se dopustili jednání v důsledku vážného porušení povinností osob uvedených v bodě a) spočívající v dohledu a kontrole.

Pro obě uvedené skupiny pak zákon stanoví podmínky vyvinění právnické osoby. Nově je od roku 2015 stanovena možnost vyvinít se i při spáchání trestného činu zástupci právnické osoby nebo osobami, které mohou přijímat rozhodnutí či vykonávají řídicí nebo kontrolní činnost. Při spáchání trestného činu osobou zařazenou do první skupiny, stanoví ust. čl. 31 bis odst. 2 CP tyto 4 kumulativní podmínky pro úplné vyvinění právnické osoby:

1. řídicí orgán před spácháním trestného činu přijal a efektivně vykonával organizační a řídicí uspořádání zahrnující opatření pro dohled a kontrolu, která jsou způsobilá předcházet páchaní trestných činů stejné povahy, nebo podstatně snížit riziko jejich spáchání,
2. kontrola dodržování a fungování implementovaných opatření byla svěřena orgánu právnické osoby s autonomní pravomocí iniciativy a kontroly, nebo orgánu, jehož funkcí je dohlížet na vnitřní kontrolní procesy právnické osoby,
3. fyzické osoby při spáchání trestného činu podvodně porušily prevenční opatření,
4. nedošlo k zanedbání výkonu dohledu a kontroly orgánem uvedeným v bodě 2.

V případě, kdy všechny uvedené podmínky nebudou zcela splněny, může být tato skutečnost zohledněna zmírněním uloženého trestu. Podmínka v bodě 2. předpokládá, že kontrolní funkce budou svěřeny zvláštnímu orgánu. Výjimka je pak dle ust. čl. 31 bis odst. 3 stanovena pro malé právnické osoby, kdy kontrola nad fungováním opatření může být svěřena přímo statutárnímu orgánu (órgano de administración).

U druhé skupiny se jedná o tzv. culpa in vigilando,²⁰⁵ kdy nebyly náležitě splněny povinnosti dohledu a kontroly nad fyzickými osobami při výkonu činnosti právnické osoby. Bude se jednat zejména o zaměstnance právnické osoby. Španělský zákonodárce rovněž zpřesnil podmínky vyvinění při spáchání činu těmito osobami. Původně byla jako podmínka vyvinění stanovena náležitá kontrola (debido control) nad těmito

²⁰⁵ La responsabilidad de las personas jurídicas tras la entrada en vigor de la nueva reforma del Código Penal 2015 [online]

osobami. Tento pojem však přinášel značné výkladové nejasnosti.²⁰⁶ Právnícká osoba se dle ust. čl. 31 bis odst. 4 CP vyviní, pokud před spáchání trestného činu přijala a účinně vykonávala organizační a řídicí uspořádání, které se jeví jako adekvátní pro prevenci trestných činů stejné povahy nebo adekvátní pro podstatné snížení rizika jejich spáchání. I v tomto případě, pokud podmínky vyvinění nebyly zcela naplněna, může soud k tomuto přihlídnout zmírněním trestu.

Trestní zákoník rovněž v ust. čl. 31 bis odst. 5 CP stanoví náležitosti programů pro předcházení trestné činnosti, tzv. programy compliance. Jedná se o následující náležitosti:

1. identifikace činností, při nichž mohou být páčány trestné činy, kterým má být předcházeno,
2. stanovení postupů, které konkretizují proces tvorby vůle právnické osoby, rozhodování a jejich provádění ve vztahu k prevenčním programům,
3. správa odpovídajících finančních prostředků k zamezení páčání trestných činů, kterým má být předcházeno,
4. uložení povinnosti oznámit možné riziko orgánu odpovědnému za dohled nad fungováním programu prevence,
5. zavedení disciplinárního systému, který odpovídajícím způsobem sankcionuje neplnění opatření zavedených programem prevence,
6. pravidelné ověřování zavedeného programu a jeho případná úprava, pokud bude zjištěno porušení jeho podmínek, nebo v případě organizačních změn, změn v systému kontroly nebo činnosti, které si změnu programu nezbytně žádají.

Ust. čl. 31 ter odst. 1 CP upravuje vztah trestní odpovědnosti právnické a fyzické osoby. Právnícká osoba je odpovědná pouze v případě, že trestný čin byl spáchán některou z výše uvedených osob, i když se nepodaří zjistit konkrétní osobu, která jednala nebo

²⁰⁶ VELÁZQUEZ VIOQUE, D. *Responsabilidad penal de las empresas ¿Cómo probar el debido control?* 2010 [online] či preambule zákona Ley Orgánica 1/2015

pokud není proti takovéto osobě možné vést řízení. Toto ustanovení pro případ, kdy by fyzické a právnické osobě bude za tentýž trestný čin uložen peněžitý trest, stanoví možnost, aby soud stanovil konečnou výši celkové částky tak, aby nebyla nepřiměřená závažnosti spáchaného činu. Ve vztahu k fyzickým osobám je dále v ust. čl. 116 odst. 3 CP stanoveno, že právnické osoby odpovídají společně a nerozdílně s fyzickými osobami za náhradu občanskoprávní újmy způsobené stejným trestným činem.

Polehčující okolnosti svědčící právnickým osobám

Španělský zákonodárce rovněž upravil zvláštní polehčující okolnosti svědčící pouze právnickým osobám, pakliže k těmto okolnostem došlo po spáchání trestného činu. Jiné okolnosti nastalé po spáchání trestného činu pak nemohou být považovány jako polehčující ve prospěch právnické osoby. Ust. čl. 31 quater CP tedy stanoví, že jako polehčující okolnosti mohou být považovány níže uvedené činnosti učiněné právními zástupci právnické osoby po spáchání trestného činu:

1. oznámení trestného činu úřadům před tím, než se dozvěděli o tom, že bylo zahájeno řízení proti právnické osobě,
2. napomáhání při objasňování činu v kterékoli fázi trestního řízení, a to poskytnutím důkazů, které jsou nové a rozhodující pro objasnění trestní odpovědnosti,
3. napravení nebo zmírnění způsobeného škodlivého následku trestného činu před zahájením hlavního líčení,
4. zavedení před zahájením hlavního líčení takových opatření, která povedou k prevenci a odhalování trestných činů, které mohou být páčány v rámci právnické osoby nebo s jejími prostředky.

Odpovědnost právního nástupce právnické osoby

Ust. čl. 130 odst. 2 CP upravuje přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby. Toto ustanovení stanoví, že přeměnou, fúzí nebo rozdělením právnické osoby nezaniká její trestní odpovědnost, která přechází na subjekt nebo subjekty, ve které se přeměnila, se kterými fúzovala nebo na které byla rozdělena.

Je dále stanoveno, že zánik trestní odpovědnosti nezpůsobí tzv. skrytý nebo zdánlivý zánik právnické osoby, za který se považuje situace, kdy je pokračováno v hospodářské aktivitě právnické osoby a je zachována totožnost stěžejních odběratelů, dodavatelů a zaměstnanců, nebo jejich podstatná část.

Trestní sankce ukládané právnickým osobám

Sankce, které je možné za spáchání trestného činu právnické osobě uložit, stanoví ust. čl. 32 odst. 7 CP. Código penal rozlišuje v ust. čl. 33 odst. 1 tři skupiny trestů podle jejich povahy a délky, a to na těžké (graves), méně těžké (menos graves) a mírné (leves). Všechny tresty (penas) ukládané právnickým osobám pak spadají do skupiny těžkých trestů. Právnickým osobám jsou tedy, stejně jako osobám fyzickým, ukládány tresty, a nebylo zvoleno jiné označení pro sankce právnických osob. Právnické osobě je možné uložit následující tresty:

1. peněžitý trest dle denních sazeb nebo proporcionální (multa por cuotas o proporcional)
2. zrušení právnické osoby (disolución de la persona jurídica)
3. pozastavení činnosti na dobu nejdéle pět let (suspensión de actividades)
4. uzavření poboček nebo zařízení na dobu nejdéle pět let (clausura de locales y establecimientos)
5. dočasný nebo trvalý zákaz činnosti, v jejímž rámci byl spáchán, zastřen trestný čin, nebo bylo napomáháno jeho spáchání; dočasný zákaz lze uložit až na pět let (prohibición de realizar en el futuro las actividades)

6. zákaz přijímání subvencí a veřejných podpor, uzavírání smluv s veřejným sektorem a využívání úlev a pobídek z daňového systému či systému sociálního zabezpečení; zákaz lze uložit až na pět let (inhabilitación para obtener subvenciones y ayudas públicas, para contratar con el sector público y para gozar de beneficios e incentivos fiscales o de la Seguridad Social,)
6. soudní kontrola činnosti za účelem ochrany práv zaměstnanců a věřitelů s dobou nejdéle pět let (intervención judicial)

Trest zrušení právnické osoby má za následek definitivní zánik právní subjektivity, jakož i způsobilosti k právnímu jednání. Soudní kontrola činnosti může postihnout celou právnickou osobu a její organizaci, nebo se může zaměřit pouze na některé z jejích zařízení, sekcí či jednotek.

Peněžitý trest může být uložen právnické osobě ve dvou podobách. Základní podobou je peněžitý trest stanovený dle systému denních sazeb (multa por cuotas). Dle ust. čl. 50 odst. 5 CP pak právnické osobě může být stanoven peněžitý trest v rozsahu od 10 dní do 5 let, kdy výše denní sazby se pohybuje od 30 do 5.000 EUR. Peněžitý trest dle denních sazeb se uloží, pokud trestní zákoník nestanoví, že se uloží proporcionální peněžitý trest. Proportionální peněžitý trest (multa proporcional) se ukládá toliko za určené trestné činy ve zvláštní části trestního zákoníku, jako např. za delikty spojené s obchodováním s drogami.²⁰⁷ Dle ust. čl. 52 odst. 1 CP se pak výše proporcionálního peněžitého trestu stanoví ve vztahu ke způsobené újmě, hodnotě objektu trestního činu nebo ve vztahu k výnosům z trestné činnosti. Jako příklad lze uvést trestný čin obchodování s lidskými orgány dle ust. čl. 156 bis CP, za který je možné právnické osobě uložit peněžitý trest ve výši trojnásobku až pětinasobku obdrženého výnosu.

Primárně je peněžitý trest splatný najednou, nicméně ust. čl. 53 odst. 3 CP stanoví možnost jeho rozložení na splátky, je-li uložen právnické osobě. Toto ustanovení říká, že peněžitý trest je možné rozložit na splátky až na pět let, pokud výše trestu znamená

²⁰⁷ CÁCERES, F. S., *La pena de multa*, 2015 [online]

riziko zániku právnické osoby, riziko pro udržení pracovních míst u právnické osoby nebo to vyžaduje veřejný zájem

Consecuencias accesorias

Nadále je dle ust. čl. 129 CP možné využívat rovněž institutu „consecuencias accesorias“, který se však neuplatní vůči právnickým osobám, nýbrž vůči podnikům, organizacím, skupinám nebo jakékoli jiné entitě nebo seskupení osob, která nejsou nadána právní subjektivitou. Jedná se například o tichou společnost (sociedad secreta). Soud může uložit takové vedlejší následky, které jsou shodné s těmito tresty pro právnické osoby:

1. pozastavení činnosti na dobu nejdéle pět let (suspensión de actividades)
2. uzavření poboček nebo zařízení na dobu nejdéle pět let (clausura de locales y establecimientos)
3. dočasný nebo trvalý zákaz činnosti, v jejímž rámci byl spáchán, zastřen trestný čin, nebo bylo napomáháno jeho spáchání; dočasný zákaz lze uložit až na pět let (prohibición de realizar en el futuro las actividades)
4. zákaz přijímání subvencí a veřejných podpor, uzavírání smluv s veřejným sektorem a využívání úlev a pobídek z daňového systému či sociálního zabezpečení; zákaz lze uložit až na pět let (inhabilitación para obtener subvenciones y ayudas públicas, para contratar con el sector público y para gozar de beneficios e incentivos fiscales o de la Seguridad Social,)
5. soudní kontrola činnosti za účelem ochrany práv zaměstnanců a věřitelů s dobou nejdéle pět let (intervención judicial)

Kromě uvedených kvazi trestních sankcí, které je možné kolektivním entitám bez právní subjektivity uložit, lze jako consecuencia accesorias uložit také úplný zákaz jakékoli činnosti, i když se jednalo o dovolenou činnost.

Consecuencias accesorias je dle ust. čl. 129 odst. 2 CP možné uložit pouze tehdy, když to výslovně předvídá trestní zákoník ve zvláštní části, nebo pokud se jedná o trestný čin, za který je možné postihnout také právnickou osobu.

Závěr

Předmětem mé diplomové práce je trestní odpovědnost právnických osob. Úvodní kapitola je věnována obecným otázkám, jako historický vývoj v této oblasti včetně procesu přijetí platného zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, mezinárodní úprava tohoto institutu či koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. Rovněž jsem stručně nastínil způsob úpravy trestní odpovědnosti kolektivních subjektů v angloamerickém právním systému a shrnul jsem důvody, které jsou uváděny ve prospěch i neprospěch zavedení tohoto druhu odpovědnosti. Za stěžejní část práce považuji tu, která rozebírá platnou úpravu trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Dále jsem se věnoval úpravě institutu trestní odpovědnosti právnických osob ve Španělsku.

I když lze téma trestní odpovědnosti právnických osob nadále označit jako kontroverzní a vyvolávající mnoho otázek, jsem toho názoru, že zakotvení tohoto institutu do českého právního řádu bylo správným krokem, i když ne všechny aspekty jsou nastaveny zcela uspokojivě. Do budoucna bude muset zákonodárce přistoupit ke změnám a zpřesnění ne jednoho problematického ustanovení. Rovněž považuji za správné, že zákonodárce zvolil koncepci pravé trestní odpovědnosti, kdy jsou podmínky trestní odpovědnosti a sankcionování obsaženy v trestním zákoně a sankce jsou právnickým osobám ukládány v trestním řízení. Za současného stavu právní úpravy správního trestání se není možné spokojit pouze s administrativněprávní odpovědností právnických osob, která s sebou nese mnoho nedostatků jak v hmotněprávní, tak procesněprávní rovině. Rovněž nepovažuji za vhodnou koncepci nepravé trestní odpovědnosti, kde je uložení kvazi trestní sankce právnické osobě závislé na trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby, kterou se však nemusí podařit vždy prokázat. Ostatně tento model je opouštěn i ve Slovensku, které je uváděno jako typický představitel nepravé trestní odpovědnosti.

Český zákon o trestní odpovědnosti právnických osob obsahuje více problémových a nejasných ustanovení. Proto je na českém legislativci, aby tyto neduhy odstranil a přihlédl přitom jak k názorům nauky, tak i k postupně přibývajícím zkušenostem s

aplikací stále ještě nového institutu trestní odpovědnosti právnických osob. Za dobu své účinnosti byl ZTOPO již třikrát novelizován, nicméně k odstranění zásadních nedostatků těmito novelami nedošlo. Kloním se spíše ke komplexnější novelizaci měnící či upřesňující většinu sporných ustanovení, kdy časté dílčí novely jsou zejména v oblasti trestního práva nežádoucí s ohledem na princip právní jistoty.

Co se týče jednotlivých změn, ZTOPO stále ne zcela koresponduje s novou právní terminologií související s rekodifikací soukromého práva. Tak např. v ust. § 8 odst. 4 ZTOPO hovoří zákon o právním úkonu, i když správně by mělo být uvedeno právní jednání. Zákon však obsahuje i další nepřesnosti spíše legislativně-technického charakteru, např. ust. § 9 ZTOPO je označeno napdpisem „pachatel, spolupachatel a účastník“, ačkoli o účastenství se v tomto ustanovení nehovoří. Žádoucím se jeví rovněž doplnění pravidel o časové působnosti zákona a zvláště pak ustanovení vymezující dobu spáchání trestného činu právnickou osobou. Předmětem větší kritiky je rozsah kriminalizace jednání právnických osob uvedený v ust. § 7 ZTOPO, který by měl být rozšířen zejména o trestné činy proti životu a zdraví či o další hospodářské trestné činy. Toto ustanovení je předmětem navrhované novely ZTOPO, která zavádí generální trestní odpovědnost právnické osoby za téměř všechny trestné činy, krom výjimek uvedených v zákoně. Toto řešení však nepovažuji za zcela vhodné a přikláním se k řešení taxativním výčtem trestných činů, kterých se právnická osoba může dopustit. Zpřesnění vyžaduje rovněž ust. § 10 ZTOPO, které zakotvuje zásadu přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce a je považováno za jedno z nejnejasnějších ustanovení v zákoně. Nedostatky jsou shledávány také u úpravy sankcionování, kde by de lege ferenda mohl být stanoven účel sankcionování právnických osob, definován pojem „povaha a závažnost trestného činu“, stanoven systém přitěžujících a polehčujících okolností ve vztahu k právnické osobě či zpřesněna úprava trestu zrušení právnické osoby. Dle mého názoru by bylo rovněž vhodné zavést další druh sankce, a to soudní či úřední dohled nad právnickou osobou, jak je tomu ve španělském trestním zákoníku.

Zpřesnění ZTOPO a odstranění nejasných ustanovení by vedlo nejen k usnadnění a zefektivnění práce orgánů činných v trestním řízení, ale přineslo by rovněž vyšší míru

právní jistoty mezi právníckými osobami. Co se týče judikatury, kterou jsem měl pro potřeby práce k dispozici od jednotlivých soudů, pak z ní nelze vyvozovat jednoznačné závěry. V odůvodnění se soudy obecně příliš nezabývají stěžejním ust. § 8 ZTOPO, na základě kterého je možné přičíst spáchání trestného činu právnícké osobě. Právě sjednocovací judikatura Nejvyššího soudu ohledně tohoto ustanovení bude dle mého názoru pro praxi stěžejní, nicméně na ní je třeba stále ještě vyčkat.

V poslední kapitole diplomové práce jsem nastínil úpravu trestní odpovědnosti právníckých osob ve Španělsku, kterou by se český zákonodárci mohli rovněž inspirovat. Ať již ohledně zmíněného trestu soudního dohledu, či úpravy přičitatelnosti a možnosti právnícké osoby vyvinut se v případě přijetí adekvátních compliance programů. Naopak je dle mého názoru ve španělském trestním zákoníku stanovena příliš široká hmotněprávní exempce subjektů veřejného práva a považuji za vhodnou úpravu v českém zákoně, byť by zde mohlo dojít k přesnění ohledně toho, že nejsou trestně odpovědné mezinárodní organizace veřejného práva.

Témat, která nastolil zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, je spousta, a proto není možné je v rámci diplomové práce všechna vyčerpat. Nadále bych se tomuto tématu chtěl blíže věnovat a v případě rigorózní či disertační práce bych se zaměřil na procesní aspekty řízení proti právnícké osobě a možnostem její obhajoby.

Použité zdroje

Monografie, učebnice, komentáře

- 1) BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 206 s. ISBN 978-80-7380-473-2
- 2) ČERNÁ, S., PLÍVA, S. a kol. *Podnikatel a jeho právní vztahy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013, 156 s. ISBN 978-80-87146-76-7
- 3) DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8
- 4) ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, 1391 s. ISBN 978-80-7201-687-7
- 5) FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. 1. vyd. Praha: Linde, 2012, 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8
- 6) HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1
- 7) HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3
- 8) HURDÍK, J. *Právní osoby a jejich typologie*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 120 s. ISBN 978-80-7400-168-0
- 9) JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 1. vyd. Praha: Linde, 2007. 270 s. ISBN 978-80-7201-683-9
- 10) JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4
- 11) JELÍNEK, J., HERCZEG, J.: *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. ISBN 978-80-87576-43-4
- 12) KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEJK, M. *Římské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1
- 13) KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, 247 s. ISBN 80-7179-028-1
- 14) LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9

- 15) NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0
- 16) ROBLEDO DE DIOS, T. J. *Temario Volumen I. Auxiliares de Administración Local: Parte Común*, 2014, 282 s. ISBN 978-16232-90-1
- 17) SOBEK, T. *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva, 2008, 330 s. ISBN 978-80-904024-5-4
- 18) ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7
- 19) ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 820 s. ISBN 978-80-7400-116-1
- 20) ŠÁMAL, P., VOKOUN, R. NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1.1.2010*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 144 s. ISBN 978-80-7357-960-9
- 21) ŠVESTKA, J. SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M. HULMÁK, M. *Občanský zákoník I, II*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 2321 s. ISBN 978-80-7400-108-6

Články a příspěvky ve sbornících

- 1) BERAN, K. *Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku*. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 7-8, 179-186 s. ISSN 1213-5313
- 2) BOHUSLAV, L. *Kdy lze trestný čin přičítat právnické osobě?* *Právní rádce*, 2013, č. 3, 38-41 s. ISSN 1210-4817
- 3) ČEČOT, V., SEGEŠ, I. *Trestná zodpovednosť právnických osôb?* *Justičná revue*, 2001, č. 1, 19-26 s. ISSN 1335-6461
- 4) FENYK, J.: *Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (2004)*. In: *Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny práva - 2008 - Days of Law*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 1699-1710 s. ISBN 978-80-210-4733-4
- 5) FENYK, J. *Vytýkatelnost činu právnické osobě v návrhu českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. In: *ZÁHORA, J. Aktuálne otázky trestného zákonodarstva: Pocta prof. Milanovi Čičkovik 80. narodeninám*. Bratislava: Eurokódex, 2012, 67-72 s. ISBN 978-80-89447-63-3

- 6) FRANC, P. *Nad návrhem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.* Soudce, 2010, č. 6-7, 36-38 s. ISSN 1211-5347
- 7) FRYŠTÁK, M. *Trestní odpovědnost právnických osob jako jeden z možných nástrojů boje s hospodářskou kriminalitou.* In: Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny práva - 2008 - Days of Law. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 1711-1716 s. ISBN 978-80-210-4733-4
- 8) GIBALOVÁ, D. *Aplikace trestní odpovědnosti právnických osob ve Francii,* *Trestněprávní revue*, 20011, č. 5, 137-171 s. ISSN 1213-5313
- 9) JANDA, P. *Trestní odpovědnost právnických osob.* Právní fórum, 2006, . 5, 168-178 s. ISSN 1214-7966
- 10) JELÍNEK, J. *K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce.* Bulletin advokacie, 2015, 21-25 s. ISSN 1210-6348
- 11) JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob.* Bulletin advokacie, 2014, č. 9, 15-21 s. ISSN 1210-6348
- 12) JELÍNEK, J. *Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob.* In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob - bilance a perspektivy.* Praha: Leges, 2013, 91-116 s. ISBN 978-80-7201-683-9
- 13) JELÍNEK, J. *Právnické osoby a působnost nového zákona.* Právní rádce, 2012, č. 1, 4-7 s. ISSN 1210-4817
- 14) KALIVODOVÁ, V. *Vybrané aspekty sankcionování právnických osob.* In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy.* Praha: Leges, 2013, č. 5, 229-237 s. ISBN 978-80-7201-683-9
- 15) KAVĚNA, M. *Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU.* Parlamentní institut. Studie č. 5.270, 17 s.
- 16) KHANNA. V. S. *Corporate Criminal Liability: What Purpose Does it Serve?* Harvard Law review, 1996, č. 7, 1477-1534 s. ISSN 0017-811x
- 17) KLOUČEK, Z., TOPINKA, P. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu jeho sociálních souvislostí.* *Trestněprávní revue.* 2011, č. 10 , 294-297 s. ISSN 1213-5313
- 18) KOPECKÝ, M. *K otázkám trestní (ne)odpovědnosti územních samosprávných celků.* In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob - bilance a perspektivy.* Praha: Leges, 2013, 136- 144 s. ISBN 978-80-7201-683-9

- 19) KRÁL, V. *K trestní odpovědnosti právnických osob - východiska, obsah a systematika zákonné právní úpravy*. Trestněprávní revue, 2002, č. 8, 221-112 s. ISSN 1213-5313
- 20) KRATOVCHVÍL V. *Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného*. Trestněprávní revue, 2011. č. 9. 249-253 s. ISSN 1213-5313
- 21) KRATOCHVÍL, V. *Trestněprávní odpovědnost právnických osob a jednání za jiného*. Právní obzor. 2002, č. 4, 365-372 s. ISSN 0032-6984
- 22) KRATOCHVÍL, V. *České trestní zákonodárství a Corpus Juris 2000 se zvláštním zřetelem na hospodářské trestní právo a trestnost právnických osob*. In: KRATOCHVÍL, V., LÖFF, M. *Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 69-85 s. ISBN 80-210-3299-5
- 23) KUDRNA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v polském právu*. In: VANDUCHOVÁ, M. HOŘÁK, J. *Na křižovatkách práva: pocta Janu Musilovi k sedmdesátým narozeninám*, Praha: C.H. Beck, 2011, 189-204 s. ISBN 978-80-7400-388-2
- 24) MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?* Trestní právo, 2000, č. 7-8, 2-10 s. ISSN 1211-2860
- 25) MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob: Historický vývoj a mezinárodní srovnání*. In: MUSIL, J., VANDUCHOVÁ, M. *Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, 76-98 s. ISBN 80-85963-68-x
- 26) MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. *Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda*. Trestní právo, 2001, č. 3, 6-17 s. ISSN 1211-2860
- 27) PERGL, R., VIDRNA, J. *Přičítání*. Trestní právo, 2001, č. 6, 16-18 S. ISSN1211-2860
- 28) PRÍBELSKÝ, P. *Trestná zodpovednosť právnických osob v Rakúsku*. Trestněprávní revue, 2007 č. 1, 12-18 s. ISSN 1213-5313
- 29) ŠÁMAL, P. *K úvodním ustanovením připravované rekodifikace trestního zákona*. Trestněprávní revue, 2002, č. 12, 349-357 s. ISSN 1213-5313

- 30) ŠÁMAL, P. *K trestněprávní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie, 2011, č. 11, 19-29 s. ISSN 1210-6348
- 31) ŠÁMAL, P. *Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice*. In: KRATOCHVÍL, V., LÖFF, M. *Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 148-182 s. ISBN 80-210-3299-5
- 32) ŠTIČKA, M., *Příležitost pro lepší podnikovou kulturu a řízení*, Právní rádce, 2012, č. 6, 14-16 s. ISSN 1210-4817
- 33) VIDRNA, J. *Dvě poznámky k trestní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie, 2012, č. 10, 34-35 s. ISSN 1210-6348
- 34) VIDRNA, J. *K aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. Právní rádce, 2012, č. 6, 6-10 s. ISSN 1210-4817
- 35) VONDRUŠKA, F. *K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Právní rozhledy, 2011, č. 3, 464-469 s. ISSN 1210-6410
- 36) WAGNER, R.E. *Criminal Corporate Character*, Florida law review, 2013, č. 65, str. 1300, ISSN 1045-4241
- 37) WELLS, C. *Criminal Responsibility of Legal Persons in Common Law Jurisdictions*. Paříž: OECD, 2000, 10 s.

Internetové zdroje

- 1) CÁCERES, F. S., *La pena de multa*, . In: Mundojuridico.info [online]. 2015 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://www.mundojuridico.info/la-pena-de-multa/>
- 2) JELÍNKOVÁ, T., MAGÁT, J. *Úvaha nad některými nedostatky v oblasti sankcionování právnických osob upravených zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. In: Advokatijelinek [online]. 2013 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <http://www.advokatijelinek.cz/uvaha-nad-nekterymi-nedostatky-v-oblasti-sankcionovani-pravnickych-osob-upravenych-zakonem-c-4182011-sb-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim.html>
- 3) GONZÁLES, T. M. G. *Responsabilidad penal de personas jurídicas y corporate compliance*. In: Cuatrecasas, Gonçalves Pereira [online]. 2015 [cit. 2015-11-05].

- Dostupné z: http://www.cuatrecasas.com/media_repository/gabinete/publicaciones/docs/1427373226es.pdf
- 4) NEMRAVOVÁ, O., VAŇKOVÁ, M. *K zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob*. In: Epravo [online]. 2013 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-zakonu-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-91439.html?mail>
 - 5) POLIAČIK, V. *Dobrá pověst pomáhá prodávat*. In: Euro [online]. 2013 [cit. 2015-10-01]. <http://euro.e15.cz/archiv/dobra-povest-firmy-pomaha-prodavat-1046969>
 - 6) SOBEK, Tomáš. *Je právnická osoba fikce?* In: Teorieprava.blogspot.cz [online]. 2009 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.teorieprava.blogspot.cz/2009/10/je-pravnicka-osoba-fikce.html>
 - 7) VELÁZQUEZ VIOQUE, D. *Responsabilidad penal de las empresas ¿Cómo probar el debido control?* In: Cuatrecasas, Gonçalves Pereira [online]. 2010 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: http://www.cuatrecasas.com/media_repository/docs/esp/responsabilidad_penal_de_las_empresas__como_probar_el_debido_control_392.pdf
 - 8) *Circular 1/2011 relativa a la responsabilidad penal de las personas jurídicas conforme a la reforma del código penal efectuada por ley orgánica número 5/2010*. In: Ministerio fiscal [online]. 2011 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/memoria2012_vol1_circu_01.pdf?idFile=7ed535ae-8bf0-4aa5-b219-618b3ac7420f
 - 9) *Caso Pallerols*. In: Wikipedia [online]. 2014 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: https://es.wikipedia.org/wiki/Caso_Pallerols
 - 10) *Digest of organized crime cases: A compilation of cases with commentaries and lessons learned*. New York: OSN, 2012, 131 s. In: Unodc. [online]. 2012 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/organized-crime/English_Digest_Final301012_30102012.pdf
 - 11) *El nuevo régimen de responsabilidad penal de las personas jurídicas en España vía LO 1/2015* In: Control capital [online]. 2015 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://www.controlcapital.net/noticia/3212/actualidad/el-nuevo-regimen-de-responsabilidad-penal-de-las-personas-juridicas-en-espana-via-lo-1/2015.html>

- 12) *La exclusión de la responsabilidad penal en los Entes de Derecho Público* In: *responsabilidadpenal personajuridica.wordpress.com* [online]. 2014 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <https://responsabilidadpenal personajuridica.wordpress.com/2015/06/17/la-exclusion-de-la-responsabilidad-penal-en-los-entes-de-derecho-publico>
- 13) *La responsabilidad de las personas jurídicas tras la entrada en vigor de la nueva reforma del Código Penal* In: Pierre abogados [online]. 2015 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://www.pierre-abogados.com/publicaciones/responsabilidad-personas-juridica-s-tras-nueva-reforma-del-codigo-penal>
- 14) *Liability of Legal Persons for Corruption Offences*. Štrasburk: Rada Evropy. s. 101 s. [online]. 2014 [cit. 2015-10-15]. Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Publications/EaP/Liability%20of%20Legal%20Persons%20for%20Corruption%20Offences.pdf>
- 15) *Los partidos están sujetos a responsabilidad penal desde el 17 de enero*. In: Portal electoral [online]. 2013 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://www.portalelectoral.com/content/view/1140/75/>
- 16) *Nuevos delitos para los que está prevista la responsabilidad penal de las personas jurídicas*. In: DPO&it las [online]. 2015 [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <http://www.dpoitlaw.com/nuevos-delitos-para-los-que-esta-prevista-la-responsabilidad-penal-de-las-personas-juridicas/>
- 17) *PP y UPyD defienden la responsabilidad penal para los partidos y los demás les acusan de "populismo peligroso"*. In: Europa press [online]. 2012 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z: <http://www.europapress.es/nacional/noticia-pp-upyd-defienden-responsabilidad-penal-partidos-demas-les-acusan-populismo-peligroso-20121115135708.html>
- 18) *Programové prohlášení vlády ze dne 4. 8. 2010*. In: Vlášda [online]. 2010 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: [http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite - dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf](http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/Programove_prohlaseni_vlady.pdf)
- 19) *Responsabilidad Penal de Personas Jurídicas: criterios de imputación* In: Complia [online]. 2015 [cit. 2015-11-05]. Dostupné z: <http://www.complia.es/blog/responsabilidad-penal-de-personas-juridicas-criterios-de-imput.html>

- 20) *Stanovisko prezidenta k ZTOPO ze dne 18. 11. 2011, sněmovní tisk č. 285/4.* In: Poslanecká sněmovna [online]. 2011 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=4>
- 21) *Věcný záměr zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zákon o přestupcích).* In: Vláda [online]. 2012 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/ria/databaze/VZZ-o-prestupcich.pdf>
- 22) *Věcný záměr zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství* In: Hospodářská komora ČR [online]. 2008 [cit. 2015-11-06]. Dostupné z: http://www.komora.cz/Files/PripominkovaniZakonu/Materialy/268_material_08.doc
- 23) *Vládní návrh trestního zákoníku z roku 2004, sněmovní tisk 744/0.* In: Poslanecká sněmovna [online]. 2004 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=130567>
- 24) *Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2004, sněmovní tisk 745/0.* In: Poslanecká sněmovna [online]. 2004 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0>
- 25) *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, sněmovní tisk 304/0.* In: Poslanecká sněmovna [online]. 2011 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=304&CT1=0>
- 26) *Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2011, sněmovní tisk č. 285/0.* In: Poslanecká sněmovna [online]. 2011 [cit. 2015-11-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=285>
- 27) *Vládní návrh občanského zákoníku, sněmovní tisk 362/0,* In: Poslanecká sněmovna [online]. 2010 [cit. 2015-10-01]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>
- 28) *Vládní návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, č. 27544/2014/120.* In: www.justice.gov.sk [online]. 2015 [cit. 2015-11-07]. Dostupné z: <https://lt.justice.gov.sk/Document/>

Právní předpisy a mezinárodní dokumenty

- 1) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- 2) Zákon č. 418/2011Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- 3) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- 4) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
- 5) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- 6) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- 7) Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- 8) Ley Orgánica 12/1995 12/1995, de Represión de Contrabandano
- 9) Ley Orgánica 10/1995, del Código penal
- 10) Real Decreto de 24 de julio de 1989 por el que se publica el Código civil
- 11) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV
- 12) Úmluva Organizace spojených národů proti korupci ze dne 31. října 2013

Judikatura

- 1) Rozsudek Okresního soudu v Benešově ze dne 10. 2.2014, č. j. 1 T 158/2013-806
- 2) Rozsudek Okresního soudu v Příbrami ze dne 11. 9. 2014, č. j. 1 T 63/2014-368
- 3) Rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 27. 7. 2015, č. j. 14 T 83/2015-380
- 4) Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 11. 3. 2015, č. j. 12 To 412/2014-308
- 5) Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93

Příloha č. 1

Seznam mezinárodních dokumentů týkajících se trestní odpovědnosti právnických osob

Úmluvy a akty OECD, Rady Evropy, OSN

- Doporučení Rady Evropy (77)28 o úloze trestního práva při ochraně životního prostředí ze dne 28. září 1977
- Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy (81)12 o hospodářské kriminalitě ze dne 25. 6. 1981
- Doporučení Rady Evropy č. R (82)15 o úloze práva při ochraně spotřebitelů
- Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy (88)18 o odpovědnosti podniků a jiných právnických osob za delikty spáchané při výkonu jejich aktivit ze dne 20. 10. 1988
- Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu ze dne 8. 11. 1990 (Rada Evropy)
- Celosvětový akční plán proti organizovanému transnacionálnímu zločinu ze dne 23.11.1994 (Světová ministerská konference o organizovaném transnacionálním zločinu)
- Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích ze dne 17. 12. 1997 (OECD)
- Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí ze dne 4. 11. 1998 (Rada Evropy)
- Trestněprávní úmluva o korupci ze dne 27. 1. 1999, (Rada Evropy)
- Úmluva o potlačování financování terorismu ze dne 9. 9. 1999 (OSN)
- Úmluva proti nadnárodnímu organizovanému zločinu ze dne 15. 11. 2000 (OSN)
- 2. opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se obchodu s dětmi, dětské prostituce a dětské pornografie ze dne 25. 5. 2000 (OSN)
- Úmluva o počítačové kriminalitě ze dne 23. 11. 2001 (Rada Evropy)
- Úmluva proti korupci ze dne 31. 10. 2003 (OSN)
- Úmluva o opatřeních proti obchodování s lidskými bytostmi ze dne 16. 5. 2005 (Rada Evropy)

- Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a o financování terorismu ze dne 16. 5. 2005 (Rada Evropy)
- Úmluva o prevenci terorismu ze dne 16. 5. 2005 (Rada Evropy)
- Úmluva o ochraně dětí před sexuálním zneužíváním a sexuálním vykořisťováním ze dne 25. 10. 2007 (Rada Evropy)

Právní akty EU/ES

- Druhý protokol k Úmluvě EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 19. 6. 1997
- Společná akce EU o potírání obchodování s lidmi a sexuálního vykořisťování dětí ze dne 24. 2. 1997
- Společná akce EU, kterou se stanoví, že účast na zločinném spolčení je v členských státech Evropské unie trestným činem ze dne 21. 12. 1998
- Společná akce EU o korupci v soukromém sektoru ze dne 22. 12. 1998
- Rámcové rozhodnutí Rady 2000/383/SVV o zvýšené ochraně trestními a jinými sankcemi proti padělání ve spojitosti se zaváděním eura ze dne 29. 5. 2000
- Rámcové rozhodnutí Rady 2001/413/SVV o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků ze dne 28. 5. 2001
- Rámcové rozhodnutí Rady 2002/475/SVV o boji proti terorismu ze dne 13. 6. 2002
- Rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV o potírání obchodování s lidmi ze dne 19. 7. 2002
- Rámcové rozhodnutí Rady 2002/946/SVV o posílení trestního rámce s cílem zabránit napomáhání k nepovolenému vstupu, tranzitu a pobytu ze dne 28. 11. 2002
- Rámcové rozhodnutí Rady 2003/80/SVV o trestněprávní ochraně životního prostředí ze dne 23. 1. 2003
- Rámcové rozhodnutí Rady 2003/568/SVV o boji s korupcí v soukromém sektoru ze dne 22. 7. 2003
- Rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/SVV o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii ze dne 22. 7. 2003
- Rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV o boji proti pohlavnímu vykořisťování dětí a dětské pornografii ze dne 22. 12. 2003

- Rámcové rozhodnutí Rady 2004/757/SVV, kterým se stanoví minimální ustanovení týkající se znaků skutkových podstat trestných činů a sankcí v oblasti nedovoleného obchodu s drogami ze dne 25. 10. 2004
- Rámcové rozhodnutí Rady 2005/222/SVV o útocích proti informačním systémům ze dne 24. 2. 2005
- Rámcové rozhodnutí Rady 2005/667/SVV k posílení rámce trestného práva pro boj proti znečištění z lodí
- Rámcové rozhodnutí Rady 2005/214/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut ze dne 6. 10. 2005
- Rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci ze dne 6. 10. 2006
- Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV o boji proti organizované trestné činnosti ze dne 24. 10. 2008
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí ze dne 19. 11. 2008
- Rámcové rozhodnutí Rady 2008/913/SVV o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva ze dne 28. 11. 2008
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/52/ES o minimálních normách pro sankce a opatření vůči zaměstnavatelům neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí ze dne 18. 6. 2009
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí ze dne 5. dubna 2011
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii ze dne 13. 12. 2011
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/40/EU o útocích na informační systémy ze dne 12. 8. 2013
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/62/EÚ o trestněprávní ochraně eura a jiných měn proti padělání ze dne 15. 5. 2014

Příloha č. 2

Grafické znázornění diskurzivního dilematu (kapitola 1.5)

	A?	B?	C?	D?
Soudce 1	ANO	ANO	NE	(NE)
Soudce 2	ANO	NE	ANO	(NE)
Soudce 3	NE	ANO	ANO	(NE)
Senát	ANO	ANO	ANO	ANO

Zdroj: Sobek, T. *Argumenty teorie práva*, 2008

Příloha č. 3

Španělské znění relevantních ustanovení španělského tr. zákoníku

Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal

LIBRO I

Disposiciones generales sobre los delitos, las personas responsables, las penas, medidas de seguridad y demás consecuencias de la infracción penal.

TÍTULO II

De las personas criminalmente responsables de los delitos

Artículo 31.

El que actúe como administrador de hecho o de derecho de una persona jurídica, o en nombre o representación legal o voluntaria de otro, responderá personalmente, aunque no concurren en él las condiciones, cualidades o relaciones que la correspondiente figura de delito requiera para poder ser sujeto activo del mismo, si tales circunstancias se dan en la entidad o persona en cuyo nombre o representación obre.

Artículo 31 bis.

1. En los supuestos previstos en este Código, las personas jurídicas serán penalmente responsables:

a) De los delitos cometidos en nombre o por cuenta de las mismas, y en su beneficio directo o indirecto, por sus representantes legales o por aquellos que actuando individualmente o como integrantes de un órgano de la persona jurídica, están autorizados para tomar decisiones en nombre de la persona jurídica u ostentan facultades de organización y control dentro de la misma.

b) De los delitos cometidos, en el ejercicio de actividades sociales y por cuenta y en beneficio directo o indirecto de las mismas, por quienes, estando sometidos a la autoridad de las personas físicas mencionadas en el párrafo anterior, han podido realizar los hechos por haberse incumplido gravemente por aquéllos los deberes de supervisión, vigilancia y control de su actividad atendidas las concretas circunstancias del caso.

2. Si el delito fuere cometido por las personas indicadas en la letra a) del apartado anterior, la persona jurídica quedará exenta de responsabilidad si se cumplen las siguientes condiciones:

1.ª el órgano de administración ha adoptado y ejecutado con eficacia, antes de la comisión del delito, modelos de organización y gestión que incluyen las medidas de vigilancia y control idóneas para prevenir delitos de la misma naturaleza o para reducir de forma significativa el riesgo de su comisión;

2.ª la supervisión del funcionamiento y del cumplimiento del modelo de prevención implantado ha sido confiada a un órgano de la persona jurídica con poderes autónomos de iniciativa y de control o que tenga encomendada legalmente la función de supervisar la eficacia de los controles internos de la persona jurídica;

3.ª los autores individuales han cometido el delito eludiendo fraudulentamente los modelos de organización y de prevención y

4.ª no se ha producido una omisión o un ejercicio insuficiente de sus funciones de supervisión, vigilancia y control por parte del órgano al que se refiere la condición 2.^a

En los casos en los que las anteriores circunstancias solamente puedan ser objeto de acreditación parcial, esta circunstancia será valorada a los efectos de atenuación de la pena.

3. En las personas jurídicas de pequeñas dimensiones, las funciones de supervisión a que se refiere la condición 2.ª del apartado 2 podrán ser asumidas directamente por el órgano de administración. A estos efectos, son personas jurídicas de pequeñas dimensiones aquéllas que, según la legislación aplicable, estén autorizadas a presentar cuenta de pérdidas y ganancias abreviada.

4. Si el delito fuera cometido por las personas indicadas en la letra b) del apartado 1, la persona jurídica quedará exenta de responsabilidad si, antes de la comisión del delito, ha adoptado y ejecutado eficazmente un modelo de organización y gestión que resulte adecuado para prevenir delitos de la naturaleza del que fue cometido o para reducir de forma significativa el riesgo de su comisión.

En este caso resultará igualmente aplicable la atenuación prevista en el párrafo segundo del apartado 2 de este artículo.

5. Los modelos de organización y gestión a que se refieren la condición 1.ª del apartado 2 y el apartado anterior deberán cumplir los siguientes requisitos:

1.º Identificarán las actividades en cuyo ámbito puedan ser cometidos los delitos que deben ser prevenidos.

2.º Establecerán los protocolos o procedimientos que concreten el proceso de formación de la voluntad de la persona jurídica, de adopción de decisiones y de ejecución de las mismas con relación a aquéllos.

3.º Dispondrán de modelos de gestión de los recursos financieros adecuados para impedir la comisión de los delitos que deben ser prevenidos.

4.º Impondrán la obligación de informar de posibles riesgos e incumplimientos al organismo encargado de vigilar el funcionamiento y observancia del modelo de prevención.

5.º Establecerán un sistema disciplinario que sancione adecuadamente el incumplimiento de las medidas que establezca el modelo.

6.º Realizarán una verificación periódica del modelo y de su eventual modificación cuando se pongan de manifiesto infracciones relevantes de sus disposiciones, o cuando se produzcan cambios en la organización, en la estructura de control o en la actividad desarrollada que los hagan necesarios.

Artículo 31 ter.

1. La responsabilidad penal de las personas jurídicas será exigible siempre que se constate la comisión de un delito que haya tenido que cometerse por quien ostente los cargos o funciones aludidas en el artículo anterior, aun cuando la concreta persona física responsable no haya sido individualizada o no haya sido posible dirigir el procedimiento contra ella. Cuando como consecuencia de los mismos hechos se impusiere a ambas la pena de multa, los jueces o tribunales modularán las respectivas cuantías, de modo que la suma resultante no sea desproporcionada en relación con la gravedad de aquéllos.

2. La concurrencia, en las personas que materialmente hayan realizado los hechos o en las que los hubiesen hecho posibles por no haber ejercido el debido control, de circunstancias que afecten a la culpabilidad del acusado o agraven su responsabilidad, o el hecho de que dichas personas hayan fallecido o se hubieren sustraído a la acción de la justicia, no excluirá ni modificará la responsabilidad penal de las personas jurídicas, sin perjuicio de lo que se dispone en el artículo siguiente.

Artículo 31 quater.

1. Sólo podrán considerarse circunstancias atenuantes de la responsabilidad penal de las personas jurídicas haber realizado, con posterioridad a la comisión del delito y a través de sus representantes legales, las siguientes actividades:

a) Haber procedido, antes de conocer que el procedimiento judicial se dirige contra ella, a confesar la infracción a las autoridades.

b) Haber colaborado en la investigación del hecho aportando pruebas, en cualquier momento del proceso, que fueran nuevas y decisivas para esclarecer las responsabilidades penales dimanantes de los hechos.

c) Haber procedido en cualquier momento del procedimiento y con anterioridad al juicio oral a reparar o disminuir el daño causado por el delito.

d) Haber establecido, antes del comienzo del juicio oral, medidas eficaces para prevenir y descubrir los delitos que en el futuro pudieran cometerse con los medios o bajo la cobertura de la persona jurídica.

Artículo 31 quinquies.

1. Las disposiciones relativas a la responsabilidad penal de las personas jurídicas no serán aplicables al Estado, a las Administraciones públicas territoriales e institucionales, a los Organismos Reguladores, las Agencias y Entidades públicas Empresariales, a las organizaciones internacionales de derecho público, ni a aquellas otras que ejerzan potestades públicas de soberanía o administrativas.

2. En el caso de las Sociedades mercantiles públicas que ejecuten políticas públicas o presten servicios de interés económico general, solamente les podrán ser impuestas las penas previstas en las letras a) y g) del apartado 7 del artículo 33. Esta limitación no será aplicable cuando el juez o tribunal aprecie que se trata de una forma jurídica creada por sus promotores, fundadores, administradores o representantes con el propósito de eludir una eventual responsabilidad penal.

TÍTULO III

De las penas

CAPÍTULO I

De las penas, sus clases y efectos

Sección 1.ª De las penas y sus clases

Artículo 33.

1. En función de su naturaleza y duración, las penas se clasifican en graves, menos graves y leves.

2. Son penas graves:

- a) La prisión permanente revisable.
- b) La prisión superior a cinco años.
- c) La inhabilitación absoluta.
- d) Las inhabilitaciones especiales por tiempo superior a cinco años.
- e) La suspensión de empleo o cargo público por tiempo superior a cinco años.
- f) La privación del derecho a conducir vehículos a motor y ciclomotores por tiempo superior a ocho años.
- g) La privación del derecho a la tenencia y porte de armas por tiempo superior a ocho años.
- h) La privación del derecho a residir en determinados lugares o acudir a ellos, por tiempo superior a cinco años.
- i) La prohibición de aproximarse a la víctima o a aquellos de sus familiares u otras personas que determine el juez o tribunal, por tiempo superior a cinco años.
- j) La prohibición de comunicarse con la víctima o con aquellos de sus familiares u otras personas que determine el juez o tribunal, por tiempo superior a cinco años.
- k) La privación de la patria potestad.

3. Son penas menos graves:

- a) La prisión de tres meses hasta cinco años.
- b) Las inhabilitaciones especiales hasta cinco años.
- c) La suspensión de empleo o cargo público hasta cinco años.
- d) La privación del derecho a conducir vehículos a motor y ciclomotores de un año y un día a ocho años.

e) La privación del derecho a la tenencia y porte de armas de un año y un día a ocho años.

f) Inhabilitación especial para el ejercicio de profesión, oficio o comercio que tenga relación con los animales y para la tenencia de animales de un año y un día a cinco años.

g) La privación del derecho a residir en determinados lugares o acudir a ellos, por tiempo de seis meses a cinco años.

h) La prohibición de aproximarse a la víctima o a aquellos de sus familiares u otras personas que determine el juez o tribunal, por tiempo de seis meses a cinco años.

i) La prohibición de comunicarse con la víctima o con aquellos de sus familiares u otras personas que determine el juez o tribunal, por tiempo de seis meses a cinco años.

j) La multa de más de tres meses.

k) La multa proporcional, cualquiera que fuese su cuantía, salvo lo dispuesto en el apartado 7 de este artículo.

l) Los trabajos en beneficio de la comunidad de treinta y un días a un año.

4. Son penas leves:

a) La privación del derecho a conducir vehículos a motor y ciclomotores de tres meses a un año.

b) La privación del derecho a la tenencia y porte de armas de tres meses a un año.

c) Inhabilitación especial para el ejercicio de profesión, oficio o comercio que tenga relación con los animales y para la tenencia de animales de tres meses a un año.

d) La privación del derecho a residir en determinados lugares o acudir a ellos, por tiempo inferior a seis meses.

e) La prohibición de aproximarse a la víctima o a aquellos de sus familiares u otras personas que determine el juez o tribunal, por tiempo de un mes a menos de seis meses.

f) La prohibición de comunicarse con la víctima o con aquellos de sus familiares u otras personas que determine el juez o tribunal, por tiempo de un mes a menos de seis meses.

g) La multa de hasta tres meses.

h) La localización permanente de un día a tres meses.

i) Los trabajos en beneficio de la comunidad de uno a treinta días.

5. La responsabilidad personal subsidiaria por impago de multa tendrá naturaleza menos grave o leve, según la que corresponda a la pena que sustituya.

6. Las penas accesorias tendrán la duración que respectivamente tenga la pena principal, excepto lo que dispongan expresamente otros preceptos de este Código.

7. Las penas aplicables a las personas jurídicas, que tienen todas la consideración de graves, son las siguientes:

a) Multa por cuotas o proporcional.

b) Disolución de la persona jurídica. La disolución producirá la pérdida definitiva de su personalidad jurídica, así como la de su capacidad de actuar de cualquier modo en el tráfico jurídico, o llevar a cabo cualquier clase de actividad, aunque sea lícita.

c) Suspensión de sus actividades por un plazo que no podrá exceder de cinco años.

d) Clausura de sus locales y establecimientos por un plazo que no podrá exceder de cinco años.

e) Prohibición de realizar en el futuro las actividades en cuyo ejercicio se haya cometido, favorecido o encubierto el delito. Esta prohibición podrá ser temporal o definitiva. Si fuere temporal, el plazo no podrá exceder de quince años.

f) Inhabilitación para obtener subvenciones y ayudas públicas, para contratar con el sector público y para gozar de beneficios e incentivos fiscales o de la Seguridad Social, por un plazo que no podrá exceder de quince años.

g) Intervención judicial para salvaguardar los derechos de los trabajadores o de los acreedores por el tiempo que se estime necesario, que no podrá exceder de cinco años.

La intervención podrá afectar a la totalidad de la organización o limitarse a alguna de sus instalaciones, secciones o unidades de negocio. El Juez o Tribunal, en la sentencia o, posteriormente, mediante auto, determinará exactamente el contenido de la intervención y determinará quién se hará cargo de la intervención y en qué plazos deberá realizar informes de seguimiento para el órgano judicial. La intervención se podrá modificar o suspender en todo momento previo informe del interventor y del Ministerio Fiscal. El interventor tendrá derecho a acceder a todas las instalaciones y locales de la empresa o persona jurídica y a recibir cuanta información estime necesaria para el ejercicio de sus funciones. Reglamentariamente se determinarán los aspectos relacionados con el ejercicio de la función de interventor, como la retribución o la cualificación necesaria.

La clausura temporal de los locales o establecimientos, la suspensión de las actividades sociales y la intervención judicial podrán ser acordadas también por el Juez Instructor como medida cautelar durante la instrucción de la causa.

Sección 4.ª De la pena de multa

Artículo 50.

1. La pena de multa consistirá en la imposición al condenado de una sanción pecuniaria.

2. La pena de multa se impondrá, salvo que la Ley disponga otra cosa, por el sistema de días-multa.

3. Su extensión mínima será de diez días y la máxima de dos años. Las penas de multa imponibles a personas jurídicas tendrán una extensión máxima de cinco años.

4. La cuota diaria tendrá un mínimo de dos y un máximo de 400 euros, excepto en el caso de las multas imponibles a las personas jurídicas, en las que la cuota diaria tendrá un mínimo de 30 y un máximo de 5.000 euros. A efectos de cómputo, cuando se fije la duración por meses o por años, se entenderá que los meses son de treinta días y los años de trescientos sesenta.

5. Los Jueces o Tribunales determinarán motivadamente la extensión de la pena dentro de los límites establecidos para cada delito y según las reglas del capítulo II de este Título. Igualmente, fijarán en la sentencia, el importe de estas cuotas, teniendo en cuenta para ello exclusivamente la situación económica del reo, deducida de su patrimonio, ingresos, obligaciones y cargas familiares y demás circunstancias personales del mismo.

6. El tribunal, por causa justificada, podrá autorizar el pago de la multa dentro de un plazo que no exceda de dos años desde la firmeza de la sentencia, bien de una vez o en los plazos que se determinen. En este caso, el impago de dos de ellos determinará el vencimiento de los restantes.

Artículo 52.

1. No obstante lo dispuesto en los artículos anteriores y cuando el Código así lo determine, la multa se establecerá en proporción al daño causado, el valor del objeto del delito o el beneficio reportado por el mismo.

2. En estos casos, los jueces y tribunales impondrán la multa dentro de los límites fijados para cada delito, considerando para determinar en cada caso su cuantía, no sólo las circunstancias atenuantes y agravantes del hecho, sino principalmente la situación económica del culpable.

3. Si, después de la sentencia, empeorase la situación económica del penado, el juez o tribunal, excepcionalmente y tras la debida indagación de dicha situación, podrá reducir el importe de la multa dentro de los límites señalados por la ley para el delito de que se trate, o autorizar su pago en los plazos que se determinen.

4. En los casos en los que este Código prevé una pena de multa para las personas jurídicas en proporción al beneficio obtenido o facilitado, al perjuicio causado, al valor del objeto, o a la cantidad defraudada o indebidamente obtenida, de no ser posible el cálculo en base a tales conceptos, el Juez o Tribunal motivará la imposibilidad de proceder a tal cálculo y las multas previstas se sustituirán por las siguientes:

a) Multa de dos a cinco años, si el delito cometido por la persona física tiene prevista una pena de prisión de más de cinco años.

b) Multa de uno a tres años, si el delito cometido por la persona física tiene prevista una pena de prisión de más de dos años no incluida en el inciso anterior.

c) Multa de seis meses a dos años, en el resto de los casos.

Artículo 53.

1. Si el condenado no satisficiera, voluntariamente o por vía de apremio, la multa impuesta, quedará sujeto a una responsabilidad personal subsidiaria de un día de privación de libertad por cada dos cuotas diarias no satisfechas, que, tratándose de delitos leves, podrá cumplirse mediante localización permanente. En este caso, no regirá la limitación que en su duración establece el apartado 1 del artículo 37.

También podrá el juez o tribunal, previa conformidad del penado, acordar que la responsabilidad subsidiaria se cumpla mediante trabajos en beneficio de la comunidad. En este caso, cada día de privación de libertad equivaldrá a una jornada de trabajo.

2. En los supuestos de multa proporcional los Jueces y Tribunales establecerán, según su prudente arbitrio, la responsabilidad personal subsidiaria que proceda, que no podrá exceder, en ningún caso, de un año de duración. También podrá el Juez o Tribunal acordar, previa conformidad del penado, que se cumpla mediante trabajos en beneficio de la comunidad.

3. Esta responsabilidad subsidiaria no se impondrá a los condenados a pena privativa de libertad superior a cinco años.

4. El cumplimiento de la responsabilidad subsidiaria extingue la obligación de pago de la multa, aunque mejore la situación económica del penado.

5. Podrá ser fraccionado el pago de la multa impuesta a una persona jurídica, durante un período de hasta cinco años, cuando su cuantía ponga probadamente en peligro la supervivencia de aquella o el mantenimiento de los puestos de trabajo existentes en la misma, o cuando lo aconseje el interés general. Si la persona jurídica condenada no satisficiera, voluntariamente o por vía de apremio, la multa impuesta en el plazo que se hubiere señalado, el Tribunal podrá acordar su intervención hasta el pago total de la misma.

Artículo 66.

1. En la aplicación de la pena, tratándose de delitos dolosos, los jueces o tribunales observarán, según haya o no circunstancias atenuantes o agravantes, las siguientes reglas:

1.ª Cuando concurra sólo una circunstancia atenuante, aplicarán la pena en la mitad inferior de la que fije la ley para el delito.

2.ª Cuando concurran dos o más circunstancias atenuantes, o una o varias muy cualificadas, y no concurra agravante alguna, aplicarán la pena inferior en uno o dos grados a la establecida por la ley, atendidos el número y la entidad de dichas circunstancias atenuantes.

3.ª Cuando concurra sólo una o dos circunstancias agravantes, aplicarán la pena en la mitad superior de la que fije la ley para el delito.

4.ª Cuando concurran más de dos circunstancias agravantes y no concurra atenuante alguna, podrán aplicar la pena superior en grado a la establecida por la ley, en su mitad inferior.

5.ª Cuando concurra la circunstancia agravante de reincidencia con la cualificación de que el culpable al delinquir hubiera sido condenado ejecutoriamente, al menos, por tres delitos comprendidos en el mismo título de este Código, siempre que sean de la misma naturaleza, podrán aplicar la pena superior en grado a la prevista por la ley para el delito de que se trate, teniendo en cuenta las condenas precedentes, así como la gravedad del nuevo delito cometido.

A los efectos de esta regla no se computarán los antecedentes penales cancelados o que debieran serlo.

6.ª Cuando no concurran atenuantes ni agravantes aplicarán la pena establecida por la ley para el delito cometido, en la extensión que estimen adecuada, en atención a las circunstancias personales del delincuente y a la mayor o menor gravedad del hecho.

7.ª Cuando concurran atenuantes y agravantes, las valorarán y compensarán racionalmente para la individualización de la pena. En el caso de persistir un fundamento cualificado de atenuación aplicarán la pena inferior en grado. Si se mantiene un fundamento cualificado de agravación, aplicarán la pena en su mitad superior.

8.ª Cuando los jueces o tribunales apliquen la pena inferior en más de un grado podrán hacerlo en toda su extensión.

2. En los delitos leves y en los delitos imprudentes, los jueces o tribunales aplicarán las penas a su prudente arbitrio, sin sujetarse a las reglas prescritas en el apartado anterior.

Artículo 66 bis.

En la aplicación de las penas impuestas a las personas jurídicas se estará a lo dispuesto en las reglas 1.ª a 4.ª y 6.ª a 8.ª del primer número del artículo 66, así como a las siguientes:

1.ª En los supuestos en los que vengan establecidas por las disposiciones del Libro II, para decidir sobre la imposición y la extensión de las penas previstas en las letras b) a g) del apartado 7 del artículo 33 habrá de tenerse en cuenta:

a) Su necesidad para prevenir la continuidad de la actividad delictiva o de sus efectos.

b) Sus consecuencias económicas y sociales, y especialmente los efectos para los trabajadores.

c) El puesto que en la estructura de la persona jurídica ocupa la persona física u órgano que incumplió el deber de control.

2.ª Cuando las penas previstas en las letras c) a g) del apartado 7 del artículo 33 se impongan con una duración limitada, ésta no podrá exceder la duración máxima de la pena privativa de libertad prevista para el caso de que el delito fuera cometido por persona física.

Para la imposición de las sanciones previstas en las letras c) a g) por un plazo superior a dos años será necesario que se dé alguna de las dos circunstancias siguientes:

a) Que la persona jurídica sea reincidente.

b) Que la persona jurídica se utilice instrumentalmente para la comisión de ilícitos penales. Se entenderá que se está ante este último supuesto siempre que la actividad legal de la persona jurídica sea menos relevante que su actividad ilegal.

Cuando la responsabilidad de la persona jurídica, en los casos previstos en la letra b) del apartado 1 del artículo 31 bis, derive de un incumplimiento de los deberes de supervisión, vigilancia y control que no tenga carácter grave, estas penas tendrán en todo caso una duración máxima de dos años.

Para la imposición con carácter permanente de las sanciones previstas en las letras b) y e), y para la imposición por un plazo superior a cinco años de las previstas en las letras e) y f) del apartado 7 del artículo 33, será necesario que se dé alguna de las dos circunstancias siguientes:

a) Que se esté ante el supuesto de hecho previsto en la regla 5.ª del apartado 1 del artículo 66.

b) Que la persona jurídica se utilice instrumentalmente para la comisión de ilícitos penales. Se entenderá que se está ante este último supuesto siempre que la actividad legal de la persona jurídica sea menos relevante que su actividad ilegal.

TÍTULO V

De la responsabilidad civil derivada de los delitos y de las costas procesales

CAPÍTULO II

De las personas civilmente responsables

Artículo 116.

1. Toda persona criminalmente responsable de un delito lo es también civilmente si del hecho se derivaren daños o perjuicios. Si son dos o más los responsables de un delito los jueces o tribunales señalarán la cuota de que deba responder cada uno.

2. Los autores y los cómplices, cada uno dentro de su respectiva clase, serán responsables solidariamente entre sí por sus cuotas, y subsidiariamente por las correspondientes a los demás responsables.

La responsabilidad subsidiaria se hará efectiva: primero, en los bienes de los autores, y después, en los de los cómplices.

Tanto en los casos en que se haga efectiva la responsabilidad solidaria como la subsidiaria, quedará a salvo la repetición del que hubiere pagado contra los demás por las cuotas correspondientes a cada uno.

3. La responsabilidad penal de una persona jurídica llevará consigo su responsabilidad civil en los términos establecidos en el artículo 110 de este Código de forma solidaria con las personas físicas que fueren condenadas por los mismos hechos.

TÍTULO VI

De las consecuencias accesorias

Artículo 129.

1. En caso de delitos cometidos en el seno, con la colaboración, a través o por medio de empresas, organizaciones, grupos o cualquier otra clase de entidades o agrupaciones de personas que, por carecer de personalidad jurídica, no estén comprendidas en el artículo 31 bis, el juez o tribunal podrá imponer motivadamente a dichas empresas, organizaciones, grupos, entidades o agrupaciones una o varias consecuencias accesorias a la pena que corresponda al autor del delito, con el contenido previsto en las letras c) a g) del apartado 7 del artículo 33. Podrá también acordar la prohibición definitiva de llevar a cabo cualquier actividad, aunque sea lícita.

2. Las consecuencias accesorias a las que se refiere en el apartado anterior sólo podrán aplicarse a las empresas, organizaciones, grupos o entidades o agrupaciones en él mencionados cuando este Código lo prevea expresamente, o cuando se trate de alguno de los delitos por los que el mismo permite exigir responsabilidad penal a las personas jurídicas.

3. La clausura temporal de los locales o establecimientos, la suspensión de las actividades sociales y la intervención judicial podrán ser acordadas también por el Juez Instructor como medida cautelar durante la instrucción de la causa a los efectos establecidos en este artículo y con los límites señalados en el artículo 33.7.

TÍTULO VII

De la extinción de la responsabilidad criminal y sus efectos

CAPÍTULO I

De las causas que extinguen la responsabilidad criminal

Artículo 130.

1. La responsabilidad criminal se extingue:

1.º Por la muerte del reo.

2.º Por el cumplimiento de la condena.

3.º Por la remisión definitiva de la pena, conforme a lo dispuesto en los apartados 1 y 2 del artículo 87.

4.º Por el indulto.

5.º Por el perdón del ofendido, cuando se trate de delitos leves perseguibles a instancias del agraviado o la ley así lo prevea. El perdón habrá de ser otorgado de forma expresa antes de que se haya dictado sentencia, a cuyo efecto el juez o tribunal sentenciador deberá oír al ofendido por el delito antes de dictarla.

En los delitos contra menores o personas con discapacidad necesitadas de especial protección, los jueces o tribunales, oído el Ministerio Fiscal, podrán rechazar la eficacia del perdón otorgado por los representantes de aquéllos, ordenando la continuación del procedimiento, con intervención del Ministerio Fiscal, o el cumplimiento de la condena.

Para rechazar el perdón a que se refiere el párrafo anterior, el juez o tribunal deberá oír nuevamente al representante del menor o persona con discapacidad necesitada de especial protección.

6.º Por la prescripción del delito.

7.º Por la prescripción de la pena o de la medida de seguridad.

2. La transformación, fusión, absorción o escisión de una persona jurídica no extingue su responsabilidad penal, que se trasladará a la entidad o entidades en que se transforme, quede fusionada o absorbida y se extenderá a la entidad o entidades que resulten de la escisión. El Juez o Tribunal podrá moderar el traslado de la pena a la persona jurídica en función de la proporción que la persona jurídica originariamente responsable del delito guarde con ella.

No extingue la responsabilidad penal la disolución encubierta o meramente aparente de la persona jurídica. Se considerará en todo caso que existe disolución encubierta o meramente aparente de la persona jurídica cuando se continúe su actividad económica y se mantenga la identidad sustancial de clientes, proveedores y empleados, o de la parte más relevante de todos ellos.

CAPÍTULO II

De la cancelación de antecedentes delictivos

Artículo 136.

1. Los condenados que hayan extinguido su responsabilidad penal tienen derecho a obtener del Ministerio de Justicia, de oficio o a instancia de parte, la cancelación de sus antecedentes penales, cuando hayan transcurrido sin haber vuelto a delinquir los siguientes plazos:

- a) Seis meses para las penas leves.
- b) Dos años para las penas que no excedan de doce meses y las impuestas por delitos imprudentes.
- c) Tres años para las restantes penas menos graves inferiores a tres años.
- d) Cinco años para las restantes penas menos graves iguales o superiores a tres años.
- e) Diez años para las penas graves.

2. Los plazos a que se refiere el apartado anterior se contarán desde el día siguiente a aquel en que quedara extinguida la pena, pero si ello ocurriese mediante la remisión condicional, el plazo, una vez obtenida la remisión definitiva, se computará retrotrayéndolo al día siguiente a aquel en que hubiere quedado cumplida la pena si no se hubiere disfrutado de este beneficio. En este caso, se tomará como fecha inicial para

el cómputo de la duración de la pena el día siguiente al del otorgamiento de la suspensión.

3. Las penas impuestas a las personas jurídicas y las consecuencias accesorias del artículo 129 se cancelarán en el plazo que corresponda, de acuerdo con la regla prevista en el apartado 1 de este artículo, salvo que se hubiese acordado la disolución o la prohibición definitiva de actividades. En estos casos, se cancelarán las anotaciones transcurridos cincuenta años computados desde el día siguiente a la firmeza de la sentencia.

4. Las inscripciones de antecedentes penales en las distintas secciones del Registro Central de Penados y Rebeldes no serán públicas. Durante su vigencia solo se emitirán certificaciones con las limitaciones y garantías previstas en sus normas específicas y en los casos establecidos por la ley. En todo caso, se librarán las que soliciten los jueces o tribunales, se refieran o no a inscripciones canceladas, haciendo constar expresamente esta última circunstancia.

5. En los casos en que, a pesar de cumplirse los requisitos establecidos en este artículo para la cancelación, ésta no se haya producido, el juez o tribunal, acreditadas tales circunstancias, no tendrá en cuenta dichos antecedentes.

Abstrakt

Předmětem diplomové práce je rozbor české právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob obsažené v zákoně č. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který byl přijat dne 22. 12. 2011. Jedná se o aktuální téma, které stále obsahuje spoustu nezodpovězených otázek. Cílem práce je seznámit čtenáře s tímto v českém právu stále novým institutem, se kterým doposud není spojeno příliš praktických zkušeností. Vzhledem k rozsahu práce se nejedná o rozbor komplexní, práce se zaměřuje na stěžejní otázky v zákonné úpravě. Práce se rovněž věnuje úpravě tohoto institutu ve španělském právu.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá obecnými otázkami, které s trestní odpovědností právnických osob souvisejí. Jedná se o historický vývoj, modely odpovědnosti právnických osob za trestné činy, mezinárodní úpravu, trestní odpovědnost právnických osob v angloamerickém právním systému a důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.

Druhá kapitola se věnuje rozboru platné právní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. Zde je věnována pozornost povaze a členění zákona, zásadám trestního práva související s trestní odpovědností právnických osob, působností zákona, okruhem trestně odpovědných právnických osob, rozsahem kriminalizace, přičitatelností, trestní odpovědností právního nástupce právnické osoby a sankcionováním právnických osob.

V poslední kapitole je pak rozebrána právní úprava ve Španělsku, kde byl v roce 2015 novelizován trestné zákoník s ohledem na úpravu trestní odpovědnosti právnických osob. Popisují rovněž původní model trestní odpovědnosti právnických osob, který byl ve Španělsku užíván v letech 1995 až 2010. V závěru shrnují poznatky obsažené v textu práce.

Abstract

The topic of this Master's thesis is the analysis of criminal liability of legal entities in the Czech republic that is contained in the Act no. 418/2011 Sb., on Criminal Liability of Legal Entities and Procedure against them, which was adopted on 22. 12. 2011. It is a topical issue, which still contains a lot of unanswered questions. The aim of the thesis is to familiarize the reader with this new institute in the Czech legal system, with which there are not many practical experiences yet. Taking into account the extent of the thesis, it does not include a comprehensive analysis, but it focuses on key issues in the legal regulation. The work is also dedicated to the regulation of this institute in the Spanish legal system.

The thesis is divided into three chapters. The first chapter deals with general issues that are related to the criminal liability of legal entities. It presents the historic development, models of liability of legal entities for offences, international regulation, corporate criminal liability in the Common law system and the reasons for and against introducing criminal liability of legal entities into legal system.

The second chapter is devoted to the analysis of current legislation criminal liability of legal entities in the Czech Republic. It is focused on the nature of the act, principles of criminal law relating to the criminal liability of legal entities, scope of the act, range of responsible legal entities, extent of criminalization, imputability, criminal liability of legal successor and sanctioning.

In the last chapter, Spanish legislation in this area is analysed as well. In Spain there has been amended the Criminal Code in 2015 with regard to criminal liability of legal entities. I also subscribe the original conception of criminal liability of legal person, which was used from 1995 to 2010. In conclusion I summarize findings contained in the thesis.

Klíčová slova:

Trestní právo, trestní odpovědnost právnických osob, přičitatelnost

Keywords:

Criminal Law, criminal liability of legal entities, imputability

Název práce v anglickém jazyce:

Issues of criminal liability of legal entities